

Matie ec'Amani Mamn eke nɔn

Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Matie a, wɛl b'ɛsɔn Levi yeji. L'el Jwif eke b'eb wus labm ɔn Rom ec'es ɛw a. Jwifɛl b'oc wus labm eb esɛl a esɛ agɔ ek'ɛju el ec'eb a os eke -li k'ɔny sosiɛm ec'af. -Li b'ifn wɛl, gbɛkɔ Jesu ɛsɔn Matie el in e jam esɛl ab em e nyam (Matie 9.9-13).

Matie nɔn Jesu eci Amani Mamn na yec'ɛtɔ ke li yɛgm Jwifɛl eke Jesu el **Mesi** a. Li b'ɛlu Amani Sig em eci susu nɔnɔ ɔkm l'akm Amani Owɔr eci lel nɔn esɛl a fɛn, yec'ɛtɔ ke li yɛgm eke kokoba ɔb esɛl a dad Jesu e lís e low a. Amani Sig em ec'ów amua em lele Jesu eci sodad ab ab em a, Matie am ɛlu ɔkm yegm eke Mesi a elm Jwifɛl ɔny ce ec'Es Eb ɛlu ɛs, kɔ agɔ a fɛn eci. ɛmɛny n'am ɛlu ɔkm li yegm eke Nyam ec'Es ɛw a elm es ɛw eke wɛl kok ɛw es wus af aɔa esɛ lele eke Jwifɛl am ɔnm ab af; ow el es ɛw eke anɔ ɛgɔ ɛgɔ fɛn ek'ub nawɔr a ec'erm ab em. Matie oc Mois ec'ol a esɛ eb ir eci nyimn ob af, gbɛkɔ n'am dad lele eke Jesu yegmn agɔ ol a e liy a tasi a ek'anm esɛ Farisiel eci low yegm ab af (Matie 5.17).

K'ígɔ Abraham tɔn Jesu Krist

Luk 3.23-38

1 ¹ Jesu Krist lagɔel Abraham em, lele David em ab e mew. ² Abraham ec'alaw[†] Isak e l'ew ab em ec'en ec'es ɔsɔm: Jakɔb, ³ Juda lele lisijimɛl ab; Perɛs lele Zera ab (Tamar el el lis), ɛsrɔm, Aram, ⁴ Aminadab, Nasɔn, Salmɔ, ⁵ Boas (Rahab el lis), Obɛd (Rut el lis) ⁶ Jese, lele jim eb ebu David ab. Salomɔ (lis el Uri e yɔw a); ⁷ Roboam, Abia, Asaf, ⁸ Josafat, Joram, Osias, ⁹ Joatam, Akas, Esekias, ¹⁰ Manase, Amɔ, Josias, ¹¹ Yekonia lele lisijimɛl ab. Lɛgɔ ab em anake wɛl ot Israel ec'ey im madu ɔkr em Babilɔn wus af a.[†]

¹² Ca eke wɛl ot Israel ec'ey im Babilɔn a, ow e jam a, ow el Salatiel, Sorobabel, ¹³ Abiud, Eliakim, Asɔr, ¹⁴ Sadɔk, Akim, Eliud, ¹⁵ Eleasar,

[†] **1.2 Alaw:** mew owi a eke wɛl am dad lel na em a, Jwifɛl ogɔ a, ow elm ey a eke wɛl inm ew a ce, kɔ alaw yeji. [†] **1.11** ɛkn 2 ɛb Ebu 24.12-16.

Matan, Jakɔb, ¹⁶ετη Jakɔb ew Josef, Mari εc; Mari anake ew Jesu eke wel b'εση **Mesi** a.[†]

¹⁷Sica k'igη Abraham toη David a, ow ij alaw sakp lεw yar; David toη ke k'ok lεgη ab εm a eke wel ot Israεl ec'ey im Babilɔn wus af a, ow ij alaw sakp lεw yar; sica aηa toη ke ok Mesi e mew e lεgη a, ow ij εμεηy alaw sakp lεw yar.

Josef ec'ermij ebr Jesu eci mew owi ab εm

¹⁸Kin Jesu Krist eci mew owi ec'elel eke εcr. Josef εsu Jesu lis Mari; gbεkɔ gbunη ke -l'uwarir any a, Abη Lala ec'abusu εm, Mari anη nimamn. ¹⁹εc Josef el εgη eke b'elum Nyam ετη l'erurm eke li k'εlu ow εkm dedeku feη ec'any af; ow sosiεm l'εgη l'eb eke ew ew εm, li k'εlu ow es.[†] ²⁰Sica eke n'am tutr low na a, εs Kɔtɔkɔ ec'**afr** εrm εs nyam ow mεmn εm εηη'n ετη dad'r ninε: «Josef, David eci lilaw, ermij k'ók'η eke k'oc Mari εse η e yɔw af, aηke Abη Lala ec'abusu εm anake n'anη nimamn a. ²¹Li b'ow l'ew iy, η b'ow εση iy a Jesu,[†] aηke in anake li b'ow l'eb in ec'agη a nimum l'εlu es el e sikpl εm a.»

²²Low na εy yec'ετη ke odad a eke εs Kɔtɔkɔ dad **kokoba** εb εs ab εm a íy nεny. ²³Kin odad a: *Dedyɔwli a eke anm igη ab a b'ow anη lokab ετη b'ow ew iy igη eke wel b'ow εση Emanuel.*[†] (Nin a e nyandre el: “Nyam anη εy ab.”)

²⁴Eke Josef ufηm es a, li kok εse elel eke εs Kɔtɔkɔ ec'erm εs a dad'r ab af, ετη l'oc Mari εse in e yɔw af. ²⁵Gbεkɔ n'anm ow ab toη batη Mari ew iy igη eke Josef εw nin Jesu.

Nuη εm εny εsel ow am εkn Jesu

2 ¹Lεgη ab εm eke **Erɔd** el εb ebu a anake wel ew Jesu Betlehem baηη,[†] Jude wus af a. Sica eke wel ew Jesu a, nuη εm εny εsel ek'el mílél εm εkn ec'a, anη yogη a eke ligbn b'igb a ow toη ok Jerusalem. ²-L'ibrm ninε: «Bogη iy a eke wel ew ke el Jwifel ec'εb ebu ab a ee? S'εkn in eci lél a yogη a eke ligbn b'anη igb a, ow sosiεm anake s'ow eke si k'usr'r sos a.»[†]

[†] **1.16** Jwifel εm a, εgη ec'elel ek'owr in e mew owi εm a bi yεgm low yec'εke l'ɔtu eke li ki kok εb eyη ab εm a. Agη a sɔny coco eke el eci mew owi ab εm ec'agη a feη el Jwifel tasi a ce ɔny abusu eke k'εηη juma ek'ɔny any (Nehemi 7.61-64; εsdras 2.61-62). Matie εb in ec'odad a nuη ετη am yεgm mew owi ab εm eke Jesu el Jwif mamn tasi. [†] **1.19** Jwifel ogη a, eke yɔw lele igη ab k'εbirm ετη -l'εru a, ow ec'abr εnym a b'εw tuɔtuɔ (Ol ɔkn 22.13-28). Mari eci lok ab owi ab εm a, Josef ɔtu eke k'εση'n jej ok εm, ke li kók ow εs eke k'ocm ow es lis dedeku ec'araηη. Ow ana ke li tutr eke li k'εlu ow es eke ów esu owi k'anm εm, ow ew pete εm, ow e liy a k'έym εkm (Ol ɔkn 24.1). [†] **1.21** *Jesu*: nin a e nyandre el: *Es Eb Elu Es*. [†] **1.23** Esayi 7.14. [†] **2.1** *Betlehem baηη*: 1 Samiel 16.1 εm ec'a, Betlehem el David ec'εb. [†] **2.2** *s'ow eke si k'usr'r sos*: odad na Grek εm a, wel ɔtu ek'itηη εjec'εm dad εse s'ow eke si k'igη'n nuη.

³Eke eb ebu Erød amani na ok ɔru em a, ermni edɔn es, Jerusalem nimum ec'agɔ a yeji. ⁴Erød as **egb** waw esel egbel a feɔ lele ol e **low** yegm esel ab ab feɔ luku etɔ am ibrm el yogɔ eke wel k'ew **Mesi** a. ⁵-Li dad ow nine: «Betlehem baɔn, Jude wus af, aɔke kin low yec'eke Nyam dad ke **kokoba** ɔb es a nɔn: ⁶*Etɔ η, Betlehem, elm Jude wus af ec'eb ewi a feɔ eci jam es. Kɔ η em eb ebu a b'ow anɔ ey ɔkm, ke nyɔmn em ec'agɔ Israel.*»[†]

⁷Ow sosiem ew ew em Erød esɔ nuɔ em ɔny esel a ek'el em, li k'uw legɔ tasi yec'af eke lel a k'ey ɔkm ab any. ⁸Etɔ l'erm wel Betlehem. Li dad wel nine: «Imn otarir iy a e lis e low akr senyn senyn toɔ eɔan in; eke b'eɔan in a ðwr dadr'm yec'etɔ k'em yeji m'im m'usr'r sos.»

⁹Eke -l'irir eb ebu a e sodad a, -l'elu lakr -n'im. Eke -n'aam a, kin lel a eke -l'ikɔn anym -l'ekan yogɔ a eke ligbn b'anɔ igb a, ek'ikɔ el anym. Etɔ wanci ab af a eke lel a im ok yogɔ a eke iy a anɔ a, n'inym es. ¹⁰Eke -l'ekan lel a inym es a, -n'anɔ sos em iɔn ligbel em. ¹¹-L'ok akɔ a etɔ -l'ekn iy a lele lis Mari ab. -L'ok ɔwrɔkp wus etɔ -n'am usr iy a sos. -Li kpakpab el eci sekpr ab es etɔ -l'ap ow sika, **ogɔ** lele **kpey** ab.[†] ¹²Ow e jam a, Nyam ewar el memn em, eke -li k'ewlmn meny -n'iimn Erød ogɔ a ij; etɔ -l'eb ejaɔ eɔeci -n'im el eci wus ab af.

Ejɔpt ec'im

¹³Sika eke nuɔ em ɔny esel a im a, Es Kɔtɔkɔ ec'**af** erm es nyam ow eɔn Josef memn em etɔ dad'r nine: «Igb, ðc iy a lele lis ab urur es imn Ejɔpt toɔ bake Es Kɔtɔkɔ dád ɔny e meny ewl ow ec'odad, aɔke **Erød** b'ow ɔl iy a eci ibi es.» ¹⁴Kpekɔ Josef igb ncok em, oc iy a lele Mari ab etɔ -n'im Ejɔpt. ¹⁵-N'anɔ yogɔ toɔ Erød uw. Low na ey yec'etɔ ke Es Kɔtɔkɔ ec'odad na eke dad **kokoba** ɔb es ab em a, iy neny: *Ejɔpt wus af etɔ m'esɔ em ec'iy a.*[†]

Etuey ec'ibi

¹⁶Eke **Erød** b'uw any eke nuɔ em ɔny esel a eɔu'r a, erm ebl'l afɔn in es. Na sosiem n'ɔɔn abusu eke wel k'ibi Betlehem lele in e saw saw ab ec'ey meny nenyum, toɔ k'igɔ akpo yony esel a feɔ. Nuɔ em ɔny esel ec'amani a ek'ɔn'ɔn legɔ ab af eke lel a ey ɔkm a, af yogɔ anake li kok low na a. ¹⁷Eben eke **kokoba** ɔb es Jeremi ec'odad na eke dad a iy neny ana:

¹⁸Rama eb em, wel iri lebl ek'ikɔ,
ɔɔn ikɔ lele luw eci likekr ab.

[†] 2.6 Mise 5.1. [†] 2.11 Jwifel bi tutr eke wus na eci eb eb a feɔ ec'agɔ a b'ow usr Mesi a sos (Esayi 49.23; 60.5-6; Selu 72.10-15). Ob ap na e nyandre el: sika a el eb ebu a eke li b'ow l'el a eci meny ewr; ogɔ a el abɔ em owi eci meny ewr; etɔ kpey a el gbre ij owi eci meny ewr. [†] 2.15 Ose 11.1.

Rashel anake am ikn in ec'ey a ec'ɔŋn a.
L'ibram ŋɔŋn aŋke in ec'ey a anm ij.[†]

Ejipt ec'igb

¹⁹Eke **Erɔd** uw a, Es Kɔtɔkɔ ec'**af** erm es nyam mɛmn em ow eŋn Josef Ejipt wus af ²⁰etɔn dad'r nine: «ɪgb, ɔc iy a lele lis ab ke éwal meny immn Israel wus af, aŋke aŋn a eke am ɔl iy ab es eke k'ibi a -l'uw.» ²¹Ow ɔŋ Josef igb oc iy a lele lis ab etɔn -l'ewl -n'im Israel wus af. ²²Gbɛkɔ Josef iri eke Arkelaɔs[†] usr es Erɔd usu ese Jude eci es ew es af; na sosiem erɔŋn ow'r sos eke li k'im l'ir Jude. Eke wel yegm'n ow ec'ów mɛmn em a, n'im Galile wus af, ²³etɔn n'im l'ir Nasaret baŋn. Ow el eben yec'etɔn ke **kokoba** ɔb esel ec'odad na eke dad a íy neny: *Wel b'ow esɔŋn Nasaret iy.*[†]

Jan mij ok nuŋ es e Nyam odad eke dad

Mark 1.1-8; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28

3 ¹Legɔn ab em a, Jan mij ok nuŋ es ey ɔkm Jude eci loj[†] a etɔn am dad Nyam odad ese: ²«Itɔnɔn erm em aŋke Afr ec'**es** ew a ow titm.» ³Jan el eŋn a eke **kokoba** ɔb es Esayi dad in e ec'odad, ow a eke n'am dad l'ese: *Eŋn nyam aŋn loj am elu lebl dad ese: «Kòkr Es Kɔtɔkɔ ec'ejaŋb a, kòkr in e sebr a ñnym nyim nyim!»*[†]

⁴Jan sus mob eke wel kok gbaŋkɔ kedebnam e suw em etɔn l'egɔn ndey lel e meb er em;[†] li b'ij tete gbaŋgban lele mow mun ab. ⁵Jerusalem ec'agɔn, Jude wus af ec'agɔn feŋ, lele mij ewl mij Jurden wus ab af ec'agɔn a am ow Jan ogɔn. ⁶-N'am eŋn el e sikpl a -l'eb aŋn feŋ ec'any af, etɔn Jan am ok el mij nuŋ Jurden erɔn.

⁷Eke Jan am ekn eke **Farisiel** nɔnɔ lele **Sadusi**el ab am ow in ogɔn mij ok nuŋ ec'a, li dad wel nine: «Ony morɔŋn amua! Kɔ bwo dad ɔny eke, ek'okr mij nuŋ ke ɔtur eke k'ngbroŋn Nyam ec'erm bebl ek'am ow ab em ee? ⁸Sica yègm'n ɔny ec'es an ab em eke itɔnɔn erm em! ⁹Etɔn emeny ki tutar ɔny em ki dadr k'esre: “Ey lagɔn el Abraham.”[†] Kɔ m'am dad ɔny eke Nyam ɔtu eke ki kok mebn amua él Abraham ec'alaw! ¹⁰Sica ɔs aŋn eke b'ow bubr ekɔn es min em. Likɔn feŋ ek'ɔsum ey amamn a, wel b'ow ubr'r es oc ɔwl'1 alm. ¹¹Em ec'a, m'am m'ok ɔny mij nuŋ mij em ese erm em itɔn eci meny ewr af, gbɛkɔ eŋn

[†] **2.18** Jeremi 31.15. *Rama* eb eke ow em Babilon eŋn as Jwifel luku eke k'ot im el madu ɔkr em. *Rashel* el Jakɔb e yow ek'erur tasi (Nuŋ ɔb 29.30); wel b'oc'r ese Israel lis af. In eci uwɔmɔ a aŋn Betlehem. [†] **2.22** *Arkelaɔs*: Erɔd ligbel a eci luw em a, in ec'ey nyahan a cec in ec'es ew a etɔn eŋn eŋn eb in eci. Arkelaɔs ek'ew Jude es a, el eŋn eke lokm uŋ akm es. Lisijim Antipas ek'ew Galile es a, el eŋn eke in e lokm suŋ a akpl tɛl akm lisijim ec'a. [†] **2.23** *Nasaret iy*: baŋn eke wel úbm. Wel b'ow ifn Jesu eke l'el Nasaret ec'eŋn a sosiem. Èkn Jan 1.46. [†] **3.1** *Jude eci loj*: wus ek'agɔn nɔnɔ irm af. [†] **3.3** Esayi 40.3. [†] **3.4** Èkn 2 Èb Ebu 1.8. [†] **3.9** Jwifel e tutr em a, ek'Abraham el el lagɔn a, ke Nyam eb elu el es ñ. Èkn Jan 8.33,37,39.

ek'anj'm jam am ow a b'ow ok ɔny mij nuɲ Abɲ Lala lele al em ab.† N'ɔny abusu ɔɔɔɔ l'akm im. M'itm ɔɔɔɔ yeji eke mi k'ɔny in e ɔɔkrukɔ meɔ a m'ot'r es.† 12 N'ɔnym waw ab etɲ li b'ow n'ɔɲ egɔ a l'ɛf, l'ɛb ey a, ke l'íɲɲ suw a l'ok es. Li b'ow l'ɛb egɔ a l'ok egɔɛl em, ke l'óɲɲ suw a al ek'iram es ab em.»

Jesu e mij ok nuɲ

Mark 1.9-11; Luk 3.21-22

13 Sica Jesu anɲ Galile ow Jurden eke Jan k'ok'r mij nuɲ; 14 ɔ Jan egɲm, etɲ dad'r nine: «Em anake k'ok'm mij nuɲ a, etɲ ow el ɲ eke am ow em ogɲ!» 15 Gbɛkɔ Jesu dad'r nine: «Caca em a, èɲɲ ke ow él ɛben, anɲke ɛben eke si b'ow si kok ów fɛɲ eke Nyam am ibrm ey ab ana.» Ow sosiem Jan egɲ eb ok'r mij nuɲ. 16 Eke Jesu ok mij nuɲ ke am ey ɔkm erɲ a, kɛkɛɲ afr agbr em. L'ɛkn Nyam ec'Abɲ ek'am us'r es nuɲ af ɛsɛ kel af. 17 Etɲ lebl nyam anɲ afr am ikɲ dad ɛsɛ: «Èɲɲ na el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em iɲɲ fɛɲ m'ɛlu'l em.»†

Agn ebm Jesu

Mark 1.12-13; Luk 4.1-13

4 1 Sica Nyam ec'Abɲ oc Jesu im loj eke **agn** k'ɛju'r. 2 Eke n'ɛɲɲ nɛny sɛgɲ ekɲ yony, ncok lele lɛɲɲ owr ab a, ca namn ow'r sos. 3 Agn ek'el eju ɛs a, eri ow titm'n etɲ dad'r nine: «Ek'el Nyam ec'Iy, ke dàd mebn amua íɲɲ el ob ij.» 4 Jesu dad'r nine: «Wel nɔn Nyam Lèl em eke: *Ow elm ob ij sɔny ɛɛ ɔɔm egɲ sel, ɔ Nyam ec'odad ebl fɛɲ eke b'anɲ'n nɛnym ey ɔkm a.*»†

5 Emɛny agn oc'r im uyum'n Jerusalem ɛb lala ab em e **Nyamel** gbɛl a e luw af ec'usu gege a, 6 etɲ dad'r nine: «Eke el Nyam ec'Iy, ke àɲɲ anɲ igb us es wus; anɲke wɛl nɔn Nyam Lèl em eke: *Nyam b'ow ɔɲ in ec'afr erm esɛl a ow ɲ sosiem, etɲ -li b'ow -l'oc'ɲ abu em abu em, yec'etɲ ke lebɲ kaka kí kokm'ɲ ob lakr.*»† 7 Jesu dad'r nine: «Nyam Lèl yeji dad eke: *K'ɛbam ɛs Kɔɔkɔ ɲ e Nyam.*»†

8 Emɛny agn oc'r im lafɛny gege nyam af, yegm'n wus na ec'ɛs ɛw es ɛw a fɛɲ lele el eci sakpl ab ab, 9 etɲ dad'r nine: «Mob amua fɛɲ m'ow m'ɔɲ eke ok ɔwrɔkɔ wus igɲ'm nuɲ.» 10 Ca Jesu dad'r nine: «I Satan, kɛab'm es lís! Anɲke wɛl nɔn Nyam Lèl em eke: *B'ow igɲ ɛs Kɔɔkɔ ɲ e Nyam sɔny nuɲ, ke kók in sɔny coco e juma.*»†

11 Sica agn egɔ'r es; etɲ kin **afr** erm esɛl ow'r saw am kok in e lís e low.

Jesu ɔb juma nuɲ Galile wus af

Mark 1.14-15; Luk 4.14-15

12 Eke Jesu iri eke wɛl elu Jan sobel em a,† n'im Galile wus af. 13 L'irm Nasaret ij, etɲ n'im n'anɲ Kapernayum, ɛb eke anɲ Galile eci mij lekpl

† 3.11 Èkn Ob Kok 2.1-4. † 3.11 Èkn Jan 1.27 ec'akr otar a. † 3.17 Bèbmɲ Selu 2.7 lele Esayi 42.1 ab. † 4.4 Ol Okn 8.3. † 4.6 Selu 91.11-12. † 4.7 Ol Okn 6.16. † 4.10 Ol Okn 6.13-14. † 4.12 Èkn Matie 14.3-12.

a saw, Zabalɔn lele Nɛftali ab eci wus ab af. ¹⁴Ow el ɛben yec'ɛtɔ ke **kokoba** ɔb ɛs Esayi eci sodad amua eke dad a íy nɛny:

¹⁵ Zabalɔn eci wus a, Nɛftali eci wus a ek'anɔ

okij saw ec'ejagb ab af, Jurɔɔn jam a,
Galile ek'agɔ ek'ɛlm Jwifɛl a ir af!

¹⁶ Agɔ a ek'ir ncebn ɛm a ɛkn usuayl ligbel!

ɛtɔ agɔ a ek'anɔ luw eci lɔw ew a,
usuayl ɛjn ok el af.[†]

¹⁷Lɛgɔ na af anake Jesu ɔb nuɔ am dad Nyam odad ɛsɛ: «Ítɔnɛn ɛrm ɛm ɛɔke Afr ec'ɛs ɛw a ow titm.»

Jesu e jam ɛsel krekre ek'ɛsɔ

Mark 1.16-20; Luk 5.1-11

¹⁸ Jesu am ɛcr Galile eci mij lekpl a e saw saw ɛtɔ l'ɛkn agɔ lisijimɛl yony ek'el ɔɔn ibi ɛsɛl: Simɔ eke wɛl b'ɛsɔ Pier lele lisijim Andre ab. -N'am ok muw mij lekpl ab ɛm. ¹⁹Jesu dad ɛl nine: «Usr'm jam, m'ow mi kok ɔny eel agɔ eb ɛsɛl.» ²⁰Kpɛkɔ -li digɔ el eci muw a -l'ok es ɛtɔ -l'us ow jam.

²¹Eke li b'im akpoj tɛl a, l'ɛkn agɔ lisijimɛl ɛjeci yony Jak lele Jan ab, Sebede ec'ey. El ɛs ab -n'anɔ el eci mijetɔ ab ɛm -n'am kok el eci muw a ɛtɔ Jesu ɛsɔ el. ²²Kpɛkɔ -li digɔ el ɛs lele mijetɔ ab ab -l'ɛlu es, ɛtɔ -l'us ow jam.

²³ Jesu am ɛc Galile eci wus ab af; wus ab af yogɔ, n'am yɛgm agɔ low **Nyam** nuɔ igɔ susu a ɛtɔ n'am ɔb **gbreɔgbi** usu a ec'Amani Mamn a e kokoba. N'am ewlm ɔlu a el ec'ɔl ɛrɔ ɛrɔ fɛɔ ɛm lele el eci dudu fɛɔ ab. ²⁴Siri wus af nimum, Jesu e lís ec'odad eke wɛl am dad a ec'amani am ok agɔ ɔru ɛm, ɛtɔ wɛl am is'r agɔ fɛɔ ek'am ij ɔl ɛrɔ ɛrɔ e gbɛ ɛsɛ agɔ ek'ɔny **abɔ** ɛɔɔɔ, krokro ɛsɛl lele sos ɛyru ab; ɛtɔ Jesu am ewlm el. ²⁵Agɔ nɔnɔ ek'anɔ Galile ow, ɛb Lɛw a eci wus ab af ec'agɔ,[†] Jerusalem ec'agɔ, Jude wus af ec'agɔ lele Jurɔɔn ogog eci wus ab af ec'agɔ ab, am us Jesu jam.

Ehe ɛsel nawre

Luk 6.20-23

5 ¹Eke Jesu ɛkn bieku a, l'uyu lafeny af ɛtɔ li sig es. In e **jam** ɛsɛl a ow titm'n ²ɛtɔ n'am yɛgm wɛl low li dad l'ɛsɛ:

³ «Agɔ ek'ij abɔ ɛm e gbɔr,[†]
ehe ɛl el eci

[†] 4.16 Esayi 8.23–9.1. [†] 4.25 ɛb Lɛw ek'anɔ Samari lele Galile ab ec'ogog eke ligbn b'anɔ igb, ke yogɔ ec'agɔ a ec'ɛb ir a b'ot Grɛkel ec'ab es. [†] 5.3 Agɔ ek'ij abɔ ɛm e gbɔr: Agɔ ek'uw any ek'el e low fɛɔ anɔ Nyam ɛm a.

- anjke Afr e **gbrengbi** usu a, el eci![†]
 4 Agɲ a ek'anɲ sɔɲɲ em a, ehe él el eci
 anjke Nyam b'ow ɛyr el erm es!
 5 Agɲ erm frɔɔ ɛsel, ehe él el eci,
 anjke -li b'ow -l'ij wus eke Nyam ɛwar a ec'aja.
 6 Agɲ eke low nenyembri nyam ec'amn am ɔny a,
 ehe él el eci,
 anjke Nyam b'ow iyr el lok.
 7 Agɲ a eke b'ikɲ agɲ sɔɲɲ a, ehe él el eci,
 anjke Nyam b'ow ikɲ el sɔɲɲ!
 8 Agɲ ek'erm em ayl a, ehe él el eci,
 anjke -li b'ow -l'ekn Nyam.
 9 Agɲ a eke b'is erm es ɛy a, ehe él el eci,
 anjke wél b'ow ɛɲɲ el Nyam ec'ey.
 10 Agɲ a eke b'an es ɛsɛ elel eke Nyam b'erur ab af,
 ke ow sosiem wél b'ijr gbɛ a, ehe él el eci,
 anjke Afr e gbrengbi usu a, el eci.

11 Ànɲn ehe em eke em sosiem agɲ bi wɛwr ɔny, b'ijr ɔny gbɛ, bi dad
 ów ɛɲɲ fɛɲ ok ɔny af yadɲ em. 12 Kòkr yaya, ànɲn sos em iɲn em, anjke
 afr ob ap ligbél nyam am eku ɔny. **Kokoba** ɔb ɛsel ek'ikɲ anym ow a yeji,
 eben eke wél ijr el gbɛ ana.»

Mok lele usuayl ab owi
Mark 9.50; Luk 14.34-35

13 «Ɔny anake eel wus na e mok a. Kɔ eke mok irmn in e ded a,[†] ayaf
 wél ɔtu eke ki kokr'r ke l'ewl li ded ee? L'akplm ij, gbɛɲ cɛ l'it eke wél k'oc
 ɔwl'l ke agɲ uyu'r af.

14 Ɔny anake eel wus na ec'usuayl a. Baɲn ek'anɲ lafeny af a ɔnym es
 lɔl. 15 Wél ígɲm kenie ɛwm es ob ew; kɔ wél b'itm'n es ob gege af, ke l'áyal
 agɲ a fɛɲ ek'anɲ akɲ a. 16 Eben ek'ɔny ec'usuayl a ki jejn agɲ fɛɲ ec'any af
 ana, yec'ɛtɲ ke -l'ekn ɔny ec'ów amamn a eke bi kokr a, ke -li kɔklm ɔny
 ɛs ek'anɲ afr a.»

Ol eci liy em elu

17 «Kì tutar eke m'ow e mi k'ɔny Mois ec'ol a lele **kokoba** ɔb ɛsel e low
 yegm ab ab m'ot es. M'owm eke mi k'ɔny m'ot el es, kɔ eke mi k'elu liy

[†] 5.3 Afr e gbrengbi usu a, el eci! Odad na Grék em a, wél ɔtu ek'itɲn ejec'em dad ɛsɛ -l'el Afr
 e gbrengbi usu a eci agɲ. Jesu eci low yegm na bebl Jwifel erm anjke el eci low yegm em a,
 Afr eci gbrengbi usu a, el ec'ɛbr a cɛ ec'agɲ a sɔny coco eci. † 5.13 Tasi em a, Israel wus af
 eci mok a b'irmn in eci ded a. Mob ejeci e miy kpacam b'anɲ em ek'ɔnym lec ded em. Eke
 wél b'ew mok ikɲ na es foɲ em a, mok a tasi bi ler es ke miy kpacam a anɲ.

em. ¹⁸M'am dad ɔny nawrɛ em eke afr lele wus ab b'ow ɛc, kɔ ol a eke wɛl nɔn a e mɔni kaka, ow e logli kaka k'ow tetɛm es toɲ ke fɛɲ íy nɛny.[†] ¹⁹Ow sosiɛm, ɛɲ eke b'ow igɲ sol amua em e likekli nyam ɛlu es, ke b'ow yɛgm agɲ kok ɛbɛn a, Afr e **gbrengbi** usu a, li b'ow l'el likekli; gbɛkɔ ɛɲ eke b'ow ɔsu ol a, ke b'ow yɛgm agɲ kok ɛbɛn a, Afr e gbrengbi usu a, li b'ow l'el ligbɛl. ²⁰Kɔ m'am dad ɔny: eke kokmn low yec'a eke Nyam am ibrm ɔny a akamn ol e **low** yɛgm esel lele **Farisiel** ab a, k'ow ɛymn Afr e gbrengbi usu a.»

Erm bebl owi ec'akr otar

²¹«Irir eke wɛl dad ɛy lagɲɛl: “*K'ibim ɛɲ*,[†] ɛɲ fɛɲ ek'ibi ɛɲ a, wɛl b'ow oc'r im jɛj ok ec'any af.” ²²Kɔ em, m'am dad ɔny m'ɛsɛ: ɛɲ fɛɲ eke b'ow ebl erm ok lisijim af a, wɛl b'ow oc'r im jɛj ok ec'any af; ɛɲ eke b'ow wɛwr lisijim ɛsɛ: “*Ŋ nyamb ɛɲ a*,” wɛl b'ow oc'r im **Sanedrɛn** ec'agɲ a ec'any af; ɛɲ eke b'ow dad lisijim ɛsɛ “*Nuɲ em akplm ŋ a*,” it eke wɛl k'oc'r im **gbre** ij usu ec'al ab em. ²³Eke am oc ob ap im **egb** waw usu ɔɲ Nyam, ɛɲ yogɲ ɔkn ek'ɛsɲ jim ɛw low ŋ ab a, ²⁴egb waw usu yogɲ, ɛw ŋ ec'ob ap ab es, ke íkɲ anym im okar em ɛsɲ jim ab ke sica ɛwl ow ke áp Nyam ob a.

²⁵Eke ɛɲ nyam ɛw low ŋ ab, ɛɲ usɹ ejagb aamn jɛj ok em a, ðɲɛ es fafa okar em eke anɲn ejagb af a, yec'ɛɲ ke li k'ócɛm'ŋ n'ɔɔm jɛj ok es, jɛj ok es a ocm'ŋ ɔɔm usu ɔsu es ɛlum'ŋ sobel em. ²⁶M'am dad'ŋ nawrɛ em: k'ow ɛym ɔkm yogɲ eke ɔɔgm ŋ e labm a fɛɲ ek'ɔny a uwarm.»

Nfaci owi ec'akr otar

²⁷«Irir low yec'a eke wɛl dad ab ee? *K'ijm nfaci*.[†] ²⁸Kɔ em m'am dad ɔny: ɛɲ fɛɲ eke bi ler lawl e yɔw ke b'ɔny erur in ec'erm em a, ow ab l'ij nfaci ŋ. ²⁹Eke batɲ ow el ŋ e lidr e nyamn a anake b'ɔɲ ɛy sikpl owi em a, ɔkr ɔny oc'r es ɔwl'l usu kpekpe: ow akpl ŋ eci eke k'irmn ŋ e sos ikpr nyam ɛɛ, ow a eke ŋ e sos a fɛɲ k'anɲ ke wɛl ɔny ɔwl'ŋ **gbre** ij usu a. ³⁰Eke batɲ ow el ŋ e lidr abu a anake b'ɔɲ ɛy sikpl owi em a, ùbr'r es oc ɔwl'l kpekpe: ow akpl ŋ eci eke k'irmn sos ogog nyam, ow a eke k'im gbre ij usu ab em ŋ e sos a fɛɲ ab a.»

Dwarir ec'akr otar

Matie 19.9; Mark 10.11-12; Luk 16.18

³¹«Wɛl dad yɛji: “*Eke am ogɲ ŋ e yɔw eke ɔl mar ɛbi a, ɔŋ'n igɲnɛn e lɛl.*”[†] ³²Kɔ em m'am dad ɔny: ɛɲ fɛɲ ek'ɛlu in e yɔw e l'ɔl mar l'ɛbi es, ke ow

[†] **5.18** *toɲ ke fɛɲ íy nɛny*: odad na Grɛk em, wɛl ɔtu ek'itɲn ejɛc'em dad ɛsɛ *toɲ ke ow ɛl wus na e nuɲ ɛɲɲ*. [†] **5.21** ɔkm Ok 20.13; Ol ɔkn 5.17. [†] **5.27** ɔkm Ok 20.14; Ol ɔkn 5.18.

[†] **5.31** Ol ɔkn 24.1-4. Igɲnɛn tasi a ec'elɛl eke wɛl ki kok ana; gbɛkɔ Jwifɛl bɛb eci tutɹ em a, ow el abusu eke wɛl ɛlu ɛl es eke low kaka fɛɲ em -li k'igɲnɛn. ɛkn Matie 19.7-9.

elm eḡḡ ot owi ɛm a, n'ɔḡ ɣɔw a b'ow ɛy nfaci ij owi ɛm. ɛḡḡ eḡḡ ek'eḡbi ɣɔw eke wel ɔwr a, in yeji l'ij nfaci.»

Neny ij owi ec'akr otar

³³«Irir low yec'a eke wel dad ɛy lagḡel ab ee? *K'itḡnm ḡ e neny ij a, kɔ ke kók ɛs Kɔtɔkɔ ec'any af, yec'a eke dad neny ij ɛm a.*† ³⁴Kɔ ɛm, m'am dad ɔny eke k'ijmn neny kaka: k'ijmn neny afr e nin ɛm aḡke ow el Nyam eci es sig usu; ³⁵k'ijmn neny wus e nin ɛm aḡke ow el in ec'akr es ok usu, k'ijmn neny Jerusalem e nin ɛm, aḡke ow el ɛb Ebu gbəl a ec'ɛb.† ³⁶K'ijm neny okm ḡ e nuḡ ab af aḡke k'ɔtum kokm ḡ e sin nuḡ nyam ibrm oglog ufum. ³⁷Dàdr cɛ ɛsrɛ: “ɛɛ” oglog “Njan.” Yec'a eke wel bi dad igḡ af a, low ḡuḡḡ es eci.»†

Efnu ec'erur owi

Luk 6.27-36

³⁸«Irir low yec'a eke wel dad ab ee? *Nyamn lele nyamn ab ɛḡḡ nen lele nen ab.*† ³⁹Kɔ ɛm m'am dad ɔny eke k'atarmn ɔny ec'ifnu ab. Eke batḡ eḡḡ nyam ɛḡḡḡ any af lidr ogog e lálw a,† ɔkḡḡḡ nɛmn ogog ec'a yeji l'ɛḡḡḡ. ⁴⁰Eke eḡḡ oc im'ḡ jɛj ok ec'any af eke k'eb ḡ eci mob sus ɛm a, yɛb'r l'ɛb ḡ e mob af ɛw a yeji.† ⁴¹Eke eḡḡ nyam ɔny'ḡ lɛc ɛm eke k'an es in ab ɔɔfu kaka feḡ a, àn ow eci sakp yony.† ⁴²ɛḡḡ ek'am ibrm'ḡ ob a, ɔḡḡ; k'ùḡḡḡ eḡḡ ɛrm suḡ.»

⁴³«Irir low yec'a eke wel dad ab ee? *B'ow erur eḡḡ kaka feḡ*† ke ifn ḡ ec'ifnu. ⁴⁴Kɔ ɛm m'am dad ɔny: ɛrurir ɔny ec'efnu, ke ḡḡḡḡḡ Nyam ɔḡḡ aḡḡ a eke b'ijr ɔny gbɛ a; ⁴⁵ow ɛm a b'ow eel ɔny ɛs ek'anḡ afr a ec'ey, aḡke in e ligbn a b'afḡḡ ów eḡḡḡ kok ɛsel lele ów amamn kok ɛsel ab, ɛḡḡ in ec'afr e mij a b'aan ów amamn kok ɛsel lele ów eḡḡḡ kok ɛsel ab. ⁴⁶Eke batḡ ow el aḡḡ a cɛ eke b'erur ɔny a b'erurir, ke bla k'ɔḡ ekur Nyam ogḡ ec'ob ap ee? **Wus** labm eb ɛsel yeji eben cɛ -li bi kok. ⁴⁷Ek'ow el ɔny lisijimel cɛ b'ɛsḡḡḡḡḡ, ke low ligbəl kokr ab ee? Nyam any uwm ɛsel yeji, eben cɛ -li bi kok. ⁴⁸Éel ɔɔbɔ ɛsɛ lelel ek'ɔny ɛs ek'anḡ afr a yeji el ɔɔbɔ ab af.»†

Nyam nuḡ igḡ ɛm ec'ów ek'it e wel ki kok

Luk 11.2-4

6 ¹«Èwr ɛrm, kɔ kokr Nyam e lís e low feḡ aḡḡ ec'any af any ij sosiem eci. Eke b'ow kokr eben, k'ow eḡḡḡḡ ɔny ɛs Nyam ek'anḡ afr ec'ob

† 5.33 Ob Ap 19.12; Awl 30.3; Ol ɔkn 23.22-24. † 5.35 Jwifel beb e tutr ɛm a, eke -l'ij neny ob ejeci e nin ɛm ɛḡḡ ow elm Nyam e nin ɛm, eke -li kokm yeji ɔfr ɔfr. † 5.37 Èkn Jan 8.44. † 5.38 ɔkm Ok 21.24; Ob Ap 24.20; Ol ɔkn 19.21. † 5.39 ɛḡḡ eḡḡ any af el Jwifel ogḡ eci wɛwr ligbəl. † 5.40 Jwifel ogḡ a, mob af ɛw a, wel b'oc bubur sos es ncok ɛm; na sosiem ol ɔḡ abusu eke wel k'oc igḡḡ eḡḡ lɛḡḡ owr cɛ eci (ɔkm Ok 22.25-26; Ol ɔkn 24.13). Jesu am yeḡm eke eḡḡ ki kok low afḡ ol es yɛb'r l'oc kpeḡḡ kpeḡḡ. † 5.41 Rom e srɔda eḡḡ a ɔny abusu eke k'ɔny eḡḡ lɛc ɛm uyu el ec'erekp an es kilo nyam lele likpr ab cɛ. † 5.43 Ob Ap 19.18. † 5.48 Bèbmn Ob Ap 19.2 lele ɔkm Ok 18.13 ab.

ap a.[†] ²Ow sosisem, eke am ɔŋ ɔgbɔru os, k'èw fuw em agɛ k'ékn'ɛ; **Nyam** nuɛ ɛgɛ usu lele eberɛɛ em ab, eberɛ eke ów enyembri yony yony esel bi kok ana. -Li bi kok eberɛ ek'agɛ k'usr el sos. Low nawre m'am dad ɔny ek'el ec'ob ap a -n'ɛɛɛn ŋ. ³Kɔ ŋ ec'a, ek'am ap ɔgbɔru ob ŋ e lidr abu ab em, ŋ e nemn abu a k'ékn, ⁴yec'etɛ ke ob ap a él es lɔl em, ke asɛ Nyam eke b'ékn es lɔl em e low a, b'ow ap'ɛ ob.

⁵ɔny e Nyam ŋɔɛɛ em, kɔ kokr ese ów enyembri yony yony esel af; -li b'erur eke -li k'inym es Nyam nuɛ ɛgɛ usu a lele eberɛɛ saw saw ab -ni ŋɔɛɛ Nyam yec'etɛ ke agɛ fɛɛ ékn el. Low nawre m'am dad ɔny, el ec'ob ap a, -n'ɛɛɛn ŋ. ⁶Kɔ ŋ, eke am erur e ki ŋɔɛɛ Nyam, èy ŋ ec'akɛ abl él ke yogɛ, ŋɔɛɛ asɛ Nyam es lɔl em, ke Asɛ Nyam eke b'ékn es lɔl em e low a, b'ow ɔŋ'ɛ ŋ ec'ob ap a.

⁷Eke bi ŋɔɛɛ Nyam, odad ebl nyam coco a ce k'ánɛ ɔny nɛnym k'ibn ese Nyam any uwm esel ec'ab af; -li bi tutr eke odad a b'ɔfu el nɛnym a ke Nyam b'ow iri el e ŋɔɛɛ e lebl a. ⁸K'èbr el e lakr a, aŋke ɔny Es Nyam, gbɛɛ ke íbrmn in low a, li b'ikɛ anym l'uw low yec'a ek'am erurir ab any. ⁹ɔny e Nyam ŋɔɛɛ em, dàdr esre:

Èy Es ek'anɛ afr,
ke ŋ e nin lala a ɔny elum;

¹⁰ke ŋ ec'es ew a ów;
ke wɛl kók ŋ ec'erur wus aŋa
ese afr ec'ab af.

¹¹ɔŋ ey yefenyana ec'ob ij a ek'it a.

¹²Àp ey low ŋɛɛ a eke si kok a,
ese elel eke si b'ap agɛ a eke kok ey low ŋɛɛ ab af.

¹³Kɔ yeb ey si k'ey ebm owi em,
kɔ ɔny oc ey es low ŋɛɛ ec'abu em;

[aŋke akpo akpo fɛɛ, es ew, abusu ɔny lele anygbɛl ab él ŋ eci. Amen.][†]

¹⁴Tasi em a, ek'ocr low ŋɛɛ ek'agɛ kok ɔny a apr, ɔny Es ek'anɛ afr a yeji b'ow oc ap ɔny. ¹⁵Kɔ eke ocmn low ŋɛɛ ek'egɛ kok ɔny a apmn, ɔny Es ek'anɛ afr a yeji, k'ow ocm ɔny e low ŋɛɛ e kokr a apm ɔny.

¹⁶Ètɛ kin, eke am **enɛɛ** neny, k'èwr ɔɔɛ e sos ese elel eke ów enyembri yony yony esel bi kok ab af; -li b'ew any ek'agɛ fɛɛ k'uw any eke -n'am enɛɛ neny. M'am dad ɔny nawre em ek'el e labm ɔɔg a -n'ɛɛɛn ŋ. ¹⁷Kɔ ŋ ec'a, ek'am enɛɛ neny, ɔɔg any, èfɛ sin, ¹⁸yec'etɛ k'agɛ k'úwm any ek'anɛ neny enɛɛ em. Asɛ ɔny coco ek'egɛ eknm a ce b'ow ékn, etɛ in eke li b'ékn low yec'a ek'am kok es lɔl em a, li b'ow li ɔɔg'ɛ ow e labm.»

[†] 6.1 Jwifel ec'a, ɔgbɔru ec'ob ap, Nyam ŋɔɛɛ lele neny enɛɛ ab a, el el e Nyam nuɛ ɛgɛ em ec'ow amamn tasi. Na sosisem anake Jesu am dad ow ec'odad lel ikpr usuiy na em a.

[†] 6.13 Matie eci silel esig beb em a, wɛl èɛnm sodad ek'anɛ ob na [...] ec'araɛn em a. Ékn 1 Ów e Wel Nɔn 29.11-13.

Afr eci ob ɔny*Luk 12.33-34*

19 «K'àsɔr ɔny ec'ob ɔny luku wus af aɲa eke sisɲ lele adagra ab bi ɲuɲɲ, ke elu yeji b'ok akɲ iy mil a. 20 Kɔ àsr ɔny ec'ob ɔny luku afr. Yogɲ, ke ow el sisɲ, ke ow el adagra, -li k'ɔtumɲ -ni ɲuɲɲmɲ; ɛtɲ yogɲ, elu k'ɔtum okm akɲ iym mil. 21 Tasi em a, yogɲ eke ɲ ec'ob ɔny a anɲ a, yogɲ cɛ ɲ ec'erm a yeji b'ow anɲ.»

Sos eci kenie*Luk 11.34-36*

22 «Anyamn el sos megl e kenie. Eke anyamn akpl'ɲ a, ɲ e sos megl a feɲ anɲ usuayl em; 23 kɔ eke anyamn akplm'ɲ a, ke ɲ e sos megl a feɲ yeji anɲ ncebn em ŋ. Eke batɲ usuayl ek'anɲ'ɲ em a el ncebn, ke ncebn ligbel mareɲ ow b'ow el a!»

Nyam b'ow ew ɔny e lís e low erm*Luk 16.13; 12.22-31*

24 «Aduigɲ kaka k'ɔtum kokm es ew esel yony e juma; oglog li b'ow l'ifn krekre ec'a, ke l'éɔrur yony em ec'a; oglog li b'ow l'ij neny nyam nyam e lís, ke li k'éwm nyam e low any. ɔtumɲ eke ki kokr Nyam e juma ke kokr jete yeji e juma.

25 Ow amua feɲ sosiem a, m'am dad ɔny: k'èbar ob ek'ijr [mij ek'éɲɲ] esɲɲ sel, oglog ɔny ec'ob sos ew e low ermij. Kɔ sel eɲɲ akplm akam ob ij ee? ɛtɲ kɔ sos megl apklm akam ob sos ew ee? 26 Lèer ɔr: -l'ewlmɲ egb, -l'ubmɲ egb, -l'asmɲ egb luku egbel em, gbekɔ ɔny ɛs ek'anɲ afr a bi gbagbl el! Kɔ ilmɲ an akamɲ ɔr amua ee? 27 ɔny em a, bwo ec'éɲɲ ɔtu eke in ec'ermij ebr em k'obn in ec'owr anɲ e seɲɲ a tel ee?†

28 ɛtɲ kɔ bla ɛtɲ ob sos ew e low b'okɔr ɔny ermij ee? Lèer ɔgm e suw ɔɔɔɔ ec'élel eke b'elil: -li kokmɲ juma, -l'olmɲ gbad. 29 Gbekɔ m'am dad ɔny eke Salomɔ ek'ɔny ob kɔkɔ a yeji, ɔnym ob sos ew ek'akpl akm ɔgm suw ɔɔɔɔ amua em e nyam. 30 Nyam b'ew ɔgm e suw ek'anɲ yeɔfenyna, ke efi wɛl b'ow oc ɔwl alm a ob sos. Sakp abi ɔny yeji li k'ow l'ewm ɔny ob sos eɔben ee? ɔmn ufum ɔny es gbe! 31 K'èbar ermij ki dadr k'ɛsɛ: «Bla obi si b'ow s'ij ee? Bla mij iy si b'ow s'ɛɲɲ ee? Bla obi si b'ow s'ew sos ee?» 32 Tasi em a, Nyam any uwm esel anake sakp sakp feɲ b'ɔl ów amua feɲ es a. Kɔ, ɔny ɛs ek'anɲ afr a uw any eke ɔnyn ow ec'es abur. 33 Nyam e **gbrengbi** usu a eci low íkɲ anym okɔr ɔny ermij, low nenyembri nyam eke n'am ibrm

† 6.27 k'obn in ec'owr anɲ e seɲɲ a tel ee? Odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu ek'itɲɲ eɲec'em dad esɛ k'igbl sos ogɲ agb tel in obi ee?

a yeji, ke ow e likpr a feŋ Nyam b'ow ign af ŋ ŋy. ³⁴Ca k'èbar efi e low ermij, efi b'ow ism in e low ab. Leŋ ŋeŋ e gbre a bi bebmn leŋ ab ab.»

Èw erm jej ok owi em

Luk 6.37-38, 41-42

7 ¹«Ki jejr agŋ e lís ec'ów k'okr, yec'etŋ ke ŋy yeji, Nyam kí jejm ŋy e lís ec'ów okm; ²anŋe Nyam b'ow jej ŋy e lís e low ok eŋe eŋe eke bi jejr agŋ eŋe e lís e low ok ab af, etŋ akunda yec'em eke b'ocr ebmnin ob ŋŋ agŋ eŋe a, ow em e Nyam yeji b'ow oc ebmn ŋ ŋy. ³Ko bla etŋ am ler suwli ek'anŋ eŋ jim e nyamn em a, etŋ éwm likŋ ikpr ek'anŋ'ŋ nyamn em a e low erm ee? ⁴Oglog ayaf likŋ ikpr ŋtu ek'anŋ'ŋ nyamn em ke dad eŋ jim eŋe: “Yèb'm m'ony suwli na m'óc'ŋ es nyamn em ee?” ⁵Enyembri yony yony es, ikŋ anym ŋy likŋ ikpr ek'anŋ'ŋ nyamn em a oc es, ke sica b'ow ekn es senyn senyn ŋy eŋ jim e suwli ek'anŋ nyamn em a oc es.

⁶K'òcr Nyam ec'ob k'òŋŋ m'owr bake -l'ewl -li gugŋ ŋy; k'òcr an gbél e miyob k'okr es sigbroko ec'any af bake -l'uyu af.»

Ìbrmn, ɔɔ es, ìcmn lisany abu

Luk 11.9-13

⁷«Ìbrmn ob eke erurir a, Nyam b'ow ŋ ŋy. ɔɔ ob eke erurir a es, Nyam b'ow ŋ eŋn'n. Ìcmn lisany abu, Nyam b'ow fig ŋy. ⁸Ko eŋŋ feŋ eke b'ibrm ob eke l'erur a, Nyam b'òŋ'ŋ; eŋŋ feŋ eke b'ól ob eke l'erur a es a, Nyam b'òŋ n'eŋŋ; etŋ Nyam bi fig eŋŋ feŋ eke b'icm'n lisany abu a. ⁹Ko ŋy em anŋ, eŋŋ nyam anŋ ek'in ec'iy b'ibrm'n futufutu ke l'óc lebn n'òŋ ow ee? ¹⁰Oglog ow b'ibrm'n ɔɔ, ke l'óc lorŋŋ n'òŋ ow ee? ¹¹Ŋy nana ek'eel agŋ eŋŋ a, b'uwr ob amamn any ŋŋ ŋy ec'ey; etŋ Nyam ek'anŋ afr a anake k'ow uwm any ɔɔ agŋ ek'am ibrm'n ów amamn ab ee?

¹²Low feŋ ek'am erurir eke agŋ ki kok ŋ ŋy a, ŋy yeji, kòkr eŋe kpeŋ ŋŋ agŋ eŋe a. Moïs ec'ol a lele **kokoba** ob eŋe e silél a e low yegm ek'ey ɔkm ana.»

Lisany likekli

Luk 13.24

¹³«Èbar lisany likekli eci! Anŋe lisany gbada lele eŋagb gbada ab b'irmn eŋŋ, etŋ agŋ ɔɔ b'ecr yogŋ eci. ¹⁴Ko lisany eke b'ewl eŋŋ sel eŋŋ em a ew likekli afŋŋ es, etŋ eŋagb eke b'ewl eŋŋ sel eŋŋ em a ew ɔɔ ɔɔ. Agŋ tel eŋ b'ecr yogŋ eci.»

Likŋ lele in ec'ey ab

Luk 6.43-44

¹⁵«Òsur sos **kokoba** ob eŋe ayadŋu e lís, -li b'itŋŋ -l'ew meceb e sos -l'ow ŋy em, kò el obi em a, botimbo. ¹⁶B'ow uwr el any el e low kok em.

Kɔ kati em wel b'ow kɔkɔbri, etɔ kɔ librebr em, wel b'ow babm ee? ¹⁷Likɔ mamn, ey amamn li b'osu, etɔ likɔ nɔɔ ey eɔɔɔ li b'osu. ¹⁸Likɔ mamn k'ɔtum ɔsum ey eɔɔɔ, etɔ likɔ nɔɔ k'ɔtum ɔsum ey amamn. ¹⁹Likɔ fɛɔ ek'ɔsum ey amamn a, wel b'ow ubr'r es oc ɔwl'l alm. ²⁰Eben eke b'ow uwr kokoba ɔb esel ayadɔ any el ec'ow kok em ana.»

Ús êl lob af

Luk 6.46-49; 13.25-27

²¹«Ow elm agɔ a fɛɔ eke b'esɔm: «Es Kɔɔkɔ, Es Kɔɔkɔ» a, k'ow okm Nyam e **gbreɔɔbi** usu a, kɔ agɔ a ce eke b'ow kok em Es ek'anɔ afr e ec'erur a. ²²Jɛɔ ok e lɛɔɔ a, agɔ nɔɔ b'ow dad'm ese: «Es Kɔɔkɔ, Es Kɔɔkɔ, kɔ ow elm ɔ e nin em s'elm **kokoba** ɔb esel, ɔ e nin em s'ogɔm **abɔ** eɔɔɔ, ɔ e nin em si kokm sakrowa nɔɔ ee?» ²³Eɔɔ m'ow mi dad el any af m'ese: «Ìmn yogɔ a, ɔny ów eɔɔɔ kok esel, lɛɔɔ kaka m'uwm ɔny any!»

²⁴Na sɔsiem eɔɔ kaka fɛɔ ek'iri sodad amua eke mi dad, ke kok ese elel eke l'irir ab af a, n'anɔ ese eɔru nyam eke us in ec'el lob af af. ²⁵Mij an ok wus, mij ewl mij fɛɔ iy igɔ êl a, lef elul êl a lɛc em, kɔ l'eym aɔke wel us'r lob af. ²⁶Kɔ eɔɔ kaka fɛɔ ek'iri sodad amua eke mi dad, ke kokm ese elel eke l'irir ab af a, n'anɔ ese nyamb eɔɔ nyam ek'us in ec'el a mrici af af. ²⁷Mij an ok wus, mij ewl mij fɛɔ iy igɔ êl a, lef elul êl a etɔ ow ey wus kikn es nimum.»

Jesu eci abusu ɔny owi

²⁸Eke Jesu dad ów ɔm e sodad amua bake ow uwr a, agɔ a ek'am iri in e low yɛgm a, low am iti any in ec'elel eke n'am yɛgm agɔ low a sɔsiem, ²⁹aɔke n'anm ese el ec'ol e low yɛgm esel ab af, kɔ n'am yɛgm wel low abusu ɔny em.

Jesu ewlm kokobe es nyam

Mark 1.40-45; Luk 5.12-16

8 ¹Jesu anɔ lafeny ab af us es, etɔ agɔ nɔɔ am us'r jam. ²Kɛkɔ **kokobe** es nyam ow titm'n, ok ɔwrɔkp wus in ec'any af etɔ dad'r nine: «Eɔɔ gbɛl, eke ɔ erur, ɔtu eke k'ayal'm.» ³Jesu eɔɔm abu es itɔ in etɔ dad nine: «M'erur, àyl!» Kɛkɔ kokobe a oc'r es lís etɔ l'ayl. ⁴Eɔɔ Jesu dad'r nine: «Ìri senyn senyn: kì dad low na k'ok eɔɔ kaka. Gbɛkɔ ìm yɛgm egb waw es a sos, ke wáw egb a ese elel eke Mois ec'ol a ibrm ab af ese daɔku ij af.»[†]

[†] 8.4 wáw egb a eke Mois ec'ol a ibrm a: egb waw es b'ekn kokobe es sos, l'éɔɔ l'eb ek'eɔɔ a ewl (ayl) gbɔɔ ke ɔlu a éy dedeku em (Ob Ap 14.2-32). Ow b'ow ij daɔku eke Jesu ɔtu eke k'ewlm kokobe es etɔ li b'ony ol yeɔi ec'elum.

Jesu ewlm srɔda eyɔ eky yen eci anym es nyam eci juma kok es
Luk 7.1-10

⁵Wanci ab af eke Jesu am ey Kapernayum a, Rom e srɔda eyɔ eky yen eci anym es nyam ow titm'n etɔ am ŋɔŋɔ'n ⁶dad esɛ: «Egɔ gbɛl, em e juma kok es a bubm es eru es akɔ, n'am ij gbɛ nɔɔ.» ⁷Jesu ibrm'n nine: «M'im m'ewlm'n ee?» ⁸Gbɛkɔ anym es a dad nine: «Egɔ gbɛl, m'itm eke k'ey em e gbugɔ a.† Kɔ dɔd odad ebl nyam cɛ ke kpekɔ em e juma kok es a ɛwl. ⁹Em obi yeji, m'any abusu esɛl ekpekɔ ec'ew, etɔ m'ony srɔda eyɔ eke m'ew es. Eke mi bi dad nyam m'ese: "Im!", kpekɔ li b'im; etɔ eke mi bi dad ejeci nyam m'ese: "Ow!", kpekɔ li b'ow; etɔ eke mi bi dad em ec'aduigɔ a m'ese: "Kɔk low na!", kpekɔ li bi kok.»

¹⁰Eke Jesu iri sodad amua a, l'erur anym es a e low etɔ n'am dad agɔ a ek'am us'r jam a l'ese: «M'am dad ɔny nawɛ em, m'eynm ɔmn es nene kaka Israel eyɔ em bɔbɔ yeji. ¹¹Kɔ m'am dad ɔny, agɔ nɔɔ b'ow any yogɔ eke ligbn b'any igb lele yogɔ eke ligbn b'eru es ab ow Afr eci **gbɛngbi** usu a, -l'ok es Abraham, Isak, lele Jakɔb ab ob ij usu a.† ¹²Etɔ agɔ a ek'it eke blel eyɔ Afr e gbɛngbi usu a, wɛl b'ow ogɔ ok el gbɛɔ ncebn ab em, yogɔ anake ɔŋɔ ikɔ lele an em sasagr ab b'ow any a.» ¹³Etɔ Jesu dad anym es a nine: «Im gbugɔ, yec'a ek'ɔ ec'ɔmn a am erur a, b'ow eyɔ.» Etɔ anym es a e juma kok es a ewl wanci ab af cɛ.

Jesu ewlm ɔlu nɔɔ
Mark 1.29-34; Luk 4.38-41

¹⁴Ca Jesu im Pier ec'akɔ a, etɔ l'ekn Pier ey lis eke sos am etu es eru es. ¹⁵Jesu itɔn yɔw a ec'abu a abu etɔ lefr ɔl a oc'r es lis; l'igb etɔ n'am kok Jesu e lis e low.

¹⁶Eke legɔ ew es a,† wɛl ot agɔ nɔɔ eke **abɔ** eyɔ am ijr gbɛ a is Jesu. In ec'odad ebl em cɛ l'ogɔ abɔ eyɔ a etɔ l'ewlm ɔlu a feɔ. ¹⁷Li kok eben yec'etɔ ke **kokoba** ɔb es Esayi ec'odad na eke dad a iy neny: *L'eb ey e sos dudu a etɔ l'okm ey sel es ey ec'ɔl em.*†

Agɔ ek'erur e k'us Jesu jam
Luk 9.57-62

¹⁸Eke Jesu b'ekn bieku a eke did elul il em a, l'ibrm eke in e **jam** esɛl a k'ubr mij lekpl a e jam in ab. ¹⁹Ol e **low** yegm es nyam eri ow etɔ dad'r nine: «Egɔ gbɛl, m'ow m'us'ɔ jam usu feɔ eke b'ow im a.» ²⁰Jesu dad'r

† **8.8** *ey em e gbugɔ a*: eke Jwif ec'egɔ nyam ey eyɔ ek'elm Jwif ec'akɔ, ke in yeji l'uwm any Nyam ec'any af ij. † **8.11** *ob ij usu a*: Jwifel bi tutr eke Afr eci gbɛngbi usu a ec'es gbɛgl a eke Jesu am dad ow ec'odad a, el ec'ɛbr a sony coco eci. † **8.16** Èkn Mark 1.32 lele ow ec'akr otar ab ab. † **8.17** Esayi 53.4.

nine: «Èkre ɔny el ec'ɔmu wus em eke b'eru em, ɔr yeji ɔny el e mel; kɔ egn ec'Iy ɔnym usu nuɲ nyam ek'ɔtu ek'eru es eb sel.»

²¹ Ègn ejeci, in e jam esel ab em e nyam dad'r nine: «Ègn gbɛl, ɔɲ'm abusu m'im m'oc em es es gbun ke m'ow.»[†] ²² Jesu dad'r nine: «Ùs'm jam ke yeɓ agn a ek'uw abn em a, ot el ec'agn a ek'uw ab es.»

Jesu adar lidgbegb

Mark 4.35-41; Luk 8.22-25

²³ Sica Jesu ey mijetɲ nyam em etɲ in e **jam** esel a igɲ'n ab im. ²⁴ Kpru em, lidgbegb ligbel am elu mij lekpl ab af, tonɲ batɲ mra am ɔl eke k'ubur mijetɲ ab es; kɔ Jesu gbɛ, n'am eru memn. ²⁵ Jam esel a eri ow titm'n etɲ am uwr'r dad'r ese: «Ègn gbɛl, èb ey, kɔ s'am uw!» ²⁶ Jesu dad el nine: «Kɔ bla etɲ erɲn am ɔny ɔny ee? ɔmn ufum ɔny es tasi!» L'igb, etɲ lebl tuɔtuɔ em, li dad lidgbegb a lele mra ab ab eke k'irm es, etɲ usu a feɲ irm es tiɲ. ²⁷ Agn a feɲ low iti any etɲ am dad ese: «Kɔ bwo el egn ikɲ na eke lidgbegb lele mra ab b'ony in ec'elum ab ee?»[†]

Jesu ewlm agn yony eke abn eɲuɲ am ijr gbɛ

Mark 5.1-10; Luk 8.26-39

²⁸ Eke Jesu ubr mij lekpl a e jam, Gadareni eyɲ[†] eci wus ab af a, agn yony anɲ **suwɔmu** ec'araɲn ok ɔkm etɲ am ow ɔbr'r. **Abn** eɲuɲ anɲ agn amua em, etɲ -li b'ɔr abr nɔɔɔ. Ow ɔɲ egn ɔtum eɔrm ebr ab af eci. ²⁹ Kpekɲ abn eɲuɲ esel a am ɔg dad ese: «Nyam ec'Iy, kɔ bla lowi anɲ ey araɲn ee? Kɔ ey e gbɛ ijr ec'ow gbun ke legɲ a ow ee?» ³⁰ Akpoj em a, gbɔko nɔɔɔ anɲ ek'am ɔl el ec'ob ij es ec. ³¹ Abn eɲuɲ a am ɲɔɲɲ Jesu ese: «Ek'erur eke k'ogɲ ey a, ógn ey s'ok sigbɔko amua em.» ³² Jesu dad el nine: «Ìmn.» -Lok ɔkm wɛl em -n'im -l'ir sigbɔko ab em. Kpekɲ gbɔko a feɲ anɲ lafeny ab af uru es ok mij lekpl ab em uw. ³³ Sigbɔko ɔsu esel a uru es im baɲn ɔb low a ek'ey a ec'amani; -li dad abn eɲuɲ esel yony a yeji ec'odad. ³⁴ Ow sosiem, baɲn a ec'agn a feɲ ok ɔkm im am ekn Jesu; eke -l'ekan ow a, -ni ɲɔɲɲ ow ek'ow k'ɲgbonɲ el eci wus ab af.

Jesu ewlm sos es wɛw es nyam

Mark 2.1-12; Luk 5.17-26

9 ¹ Jesu ey mijetɲ nyam em, etɲ ewl ubr mij lekpl a im baɲn.[†] ² Agn oc sos es wɛw es nyam ek'anɲ faja em is'r. Eke Jesu b'ekn agn a ec'ɔmn

[†] **8.21** Jwifel e tutr em a, ow it ke kók asɲ lele esɲ ab ec'es oc a e low senyn senyn.

“Èlum asɲ lele esɲ ab” e liy ab ana (ɔkm Ok 20.21). Wel ɔtu eke k'iri yej'eke “m'oc em es es” el odad ebl mum eke bi yegm eke “mi k'anɲ m'ekn em es e lís e low ton ke l'uw”.

[†] **8.27** Bèbmn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32. [†] **8.28** Èkn Luk 8.26 ec'akr otar a.

[†] **9.1** Matie 4.13 em a, eb a, Kapernayum.

a, li dad sos es wew es a nine: «Em jim, ermij k'ók'η! M'oc η e sikpl a m'ap'η!»³ Ow sosiem, ol e low yegm esel beb am dad el obi em ese: «Egη na am ocr in sosi Nyam! N'am ɔbr Nyam any!»

⁴Eke Jesu uw el e tutr ab any a, li dad nine: «Kɔ bla etη am ɔnyn sow tutr eηuη amua ee? ⁵Kɔ bogη ec'anake ew fuɛfue eke wel ki dad sos es wew es ab ee? "M'oc η e sikpl a m'ap'η," oglog wel dád'r ese: "Ìgb ke án es ee"? ⁶Gbekɔ m'erur eke k'uwr low na any: wus af aηa, egη ec'Iy ɔny abusu eke k'oc sikpl ap.» Etη sica li dad sos es wew es a nine: «Ìgb, òc η e eci faja a eb ejagb im gbugη!»

⁷Etη sos es wew es a igb aam gbugη. ⁸Eke bieku a b'ekn low na a, ow am ɔny el erηn etη -n'am kɔklm Nyam, abusu ikη na eke n'ɔη agη a sosiem.

Jesu esη Matie eke k'us'r jam

Mark 2.13-17; Luk 5.27-32

⁹Eke Jesu igb yogη aam a, in ec'ec em a, l'ekn egη nyam eke wel b'esη Matie eke sig es wus labm eb usu. Li dad ow nine: «Ùs'm jam.» Etη l'igb l'us ow jam.

¹⁰Sica eke Jesu am ij ob Matie ec'akη a, **wus** labm eb esel ɔɔɔ lele **sikpl** esel ejec'ab ow eηn Jesu lele in e **jam** esel ab ab etη -l'okr af -n'am ij ob. ¹¹**Farisiel** ekn low na etη am dad in e jam esel a ese: «Kɔ bla etη ɔny eci low yegm es a am ij ob agη amua ab ee?»[†] ¹²Jesu iri el lebl etη dad nine: «Agη a eke anη sos tuɔtuɔ em a, ibram sos kok es, kɔ ùlu a anake ibrm sos kok es a. ¹³Ìmn ke wéwar Nyam e sodad amua eke dad a: *Mi b'erur erm mamn owi m'akm ndey em e segb waw.*[†] Tasi em a, m'owm eke mi k'esη agη eke b'ubr el sosi nenymbri nyam esel a, kɔ m'ow eke mi k'esη **sikpl** esel.»

Ob owr lele ob sig ab ókrm af

Mark 2.18-22; Luk 5.33-39

¹⁴Ow e jam a, Jan mij ok nuη es eci **jam** esel a ow eηn Jesu etη am ibrm'n ese: «Kɔ bla etη sakp ɔɔɔ ey lele **Farisiel** ab si b'ennη neny etη η e jam esel a éηηm ee?» ¹⁵Etη Jesu dad el nine: «Am tutar ek'agη lawlel eke wel esη mebi ec'es gbegbl em a ɔtu eke k'anη sos es ɔw em eke yɔw éc a anη el ab ee? Njan! Gbekɔ legη am ow eke wel b'ow ɔny yɔw éc a oc es el ec'araηn, ke sica -n'ennη neny gɔη.

¹⁶Egη ócm gbad owr lele gbad sig ab ɔbarm gigηm; anke gbad owr a b'ɔny gbad sig a agbr em, etη gbad a ec'em agbr a b'ow agb ɔɔɔ. ¹⁷Etη emeny egη ócm mar owr okm marel sig em; eke kok eben a, mar owr a

[†] 9.11 Èkn Luk 15.2 ec'akr otar a. [†] 9.13 Ose 6.6.

b'ow ɔny marel sig a ɔb es;† mar a b'ow ok es etɲ marel a b'ow uɲ. Tasi em a, mar owr, marel owr em wɛl b'ok'r etɲ mar a lele marel ab ab b'anɲ.»

Jesu ewlm yɔw nyam etɲ igbm dedyɔwli nyam luw em

Mark 5.21-43; Luk 8.40-56

18 Eke Jesu am dad el sodad amua a, Jwifel ec'es ew es nyam ow. L'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af etɲ li dad nine: «Em jɔw uw wanci na af cɛ; gbekɔ òw itɲn in abu, li b'ow l'igb.» 19 Jesu lele in eci **jam** esel ab ab igb us'r jam.

20 Kpekɲ kin yɔw nyam eke b'ub abu ke mebl a éɲm es toɲ ow ij akpo lɛw yony. L'ecr jam jam eci l'ow li titm Jesu etɲ l'itɲn ow e mob sus em a ec'enyembri a abu,† 21 anɲke n'am dadr in sosi l'esɛ: «Blɛl mi k'itɲn in e mob sus em a abu cɛ, ke m'ewl ŋ.» 22 Jesu ewl meny lɛr'r etɲ dad'r nine: «Em jɔw, ermij k'òk'ɲ, ɲ ec'òmɲ a ewlm'ɲ!»† Etɲ wanci ab af cɛ yɔw a ewl.

23 Sica Jesu im es ew es a ec'akɲ a. Eke li b'ok yogɲ a, l'ekn kete afl esel eke bɛbm sos egɲ es oc eci lele dedeku a ek'am ɔg ab ab,† 24 etɲ li dad nine: «Òkr ɔkm aɲa, dedyɔwli a, l'uwm, kɔ mɛmɲ n'am ɛru.» Dedeku a am kokr Jesu miyɛr. 25 Eke wɛl ogɲ agɲ a ok gbɛɲ a, Jesu ey ojli em a, n'ɔny dedyɔwli a abu etɲ ow igb. 26 Amani a eb es wus ab af nimum.

Jesu ewlm ány eflu yony

27 Sica eke Jesu igb yogɲ aam a, ány eflu yony am us'r jam. -N'am ɔgr ow -l'esɛ: «David e **lilaw**, ìkɲ ey ɔɲɲ!»

28 Eke Jesu im ey gbugɲ a, ány eflu a im titm'n etɲ n'am ibrm wɛl l'esɛ: «Kɔ ɔnyɲ ɔmɲ eke m'ɔtu eke mi k'ewlm ɔny ee?» -Li dad nine: «Eɛ, Egɲ gbɛl, ɔtu eke k'ewlm ey.» 29 Etɲ Jesu itɲn el anyamn abu etɲ dad nine: «Nyam ɲɲ ɔny low a ek'am ekur ɔmɲ em a!» 30 Etɲ -n'am ɛkn es. Jesu dad el lebl tuɔtuɔ em nine: «Kì kokr egɲ kaka k'úw any.» 31 Gbekɔ ány eflu a im, etɲ wus a nimum af -n'am dad Jesu ec'odad.

Jesu ewlm ɛbrm nyam

32 Eke ány eflu a b'im a, kpekɲ wɛl oc ɛbrm nyam ek'**abɲ** ɲɲɲ anɲ em is Jesu. 33 Sica eke Jesu ogɲ abɲ ikɲ na a, ɛbrm a am dad odad. Bieku a low iti any etɲ am dad esɛ: «Israel wus af aɲa, s'eknm low nene lɛgɲ

† 9.17 *Marel*: ob eke Jwifel bi gigɲ ndey lel em anɲ esɛ ekpr af, eke wɛl b'ok mij, meny mij lele mar ab em. Mar a b'anɲ marel ab em úgɲ a, ow b'òdu ndey lel a. Eke ndey lel a ew lisig a, ow b'agbr em ɲɲɲn fɛɲ. † 9.20 Jwifel ec'ol em a, yɔw ek'am ɛkn awl ke itɲn egɲ abu a, egɲ a el egɲ ek'uwm anɲ ij (Ob Ap 15.25-33). † 9.22 *ɲ ec'òmɲ a ewlm'ɲ*: odad na Grɛk em, wɛl ɔtu ek'itɲn ejec'em dad esɛ *ɲ ec'òmɲ a ɔɔg'ɲ*. † 9.23 S'uw any eke ow el Jwif ek'uw ec'es oc anɲke el ec'ol a b'ibrm eke wɛl ki ɔɔg kete afl esel yony lele yɔw nyam eke b'ikɲ ɔɲn ab labm, ke -l'ow luw gbugɲ a -n'am afl kete ke -n'am ikɲ ɔɲn.

kaka.»³⁴ Gbeko **Farisiel** a gbe am dad ese: «**Abn** enun ec'es ew es a anake b'ony'n abusu l'ogun abn enun amua a.»[†]

Jesu b'ony agn e sony ikn

³⁵ Jesu am ec banun egbel em lele banun ekekey em ab. N'am yegm agn low el e **Nyam** nun ign usu a, n'am ob **gbrengbi** usu a ec'Amani Mamn e kokoba etn n'am ewlm ɔlu a el ec'ol enun enun fen em lele el e dudu fen ab. ³⁶ Agn dedeku a eke n'am ekn a e low ony'n sony afun in es, anke agn amua sos kkn es, sos ow es ese **mecɛb** ek'onym ɔsu es af. ³⁷ Etn Jesu dad in e **jam** esel a nine: «Egb ub a ufɔ es nɔnɔ, kɔ juma kok esel enym. ³⁸ Ibrmn egb ɔgm es a ke l'erm juma kok esel nɔnɔ im in ec'egb ub ab em.»

Jesu sɔsum erm esel lew yony ot

Mark 3.13-19; Luk 6.12-16

10 ¹ Jesu esn in e **jam** esel lew yony a etn n'ony wel abusu eke wel k'ogun **abn** enun, ewlm ɔlu lele el eci ol enun enun fen em lele el eci dudu fen ab. ² Kin **erm** esel lew yony a ec'en: krekre em a, Simo eke wel ign nin af Pier,[†] lele lisijim Andre ab; Jak lele lisijim Jan ab, agn a yony mum Sebede ec'ey; ³ Filip, Bartelemi, Toma lele Matie ek'el **wus** labm eb es; Tade[†] lele Alfe jim Jak ab; ⁴ Simo eb dogun es lele Judas Iskaritot ek'ol Jesu ij ab ab.

Jesu erm in e jam esel lew yony a

Mark 6.7-13; Luk 9.1-6

⁵ Sica Jesu erm agn lew yony amua etn am ijl el nenɔ dad ese: «K'imn agn ek'elm Jwifel a eci wus af, etn emeny k'eyr **Samari** eci banun fen em yeji. ⁶ Ko imn Israel ec'agn ek'anun ese mecɛb ek'irm af ogun. ⁷ Ejagb us em a, obr Amani a dadr esre: «Afr eci **es** ew a ow titm!» ⁸ Ewlmn ɔlu, igbmn agn luw em, ewlmn **kokobe** esel ayl, dogun **abn** enun. Ofr em enun, el yeji onun el ofr em. ⁹ K'ocr sika, os, denun kaka fen k'anun ony ekpr em. ¹⁰ K'ocr usu im ec'ekpr, k'ocr kotu yony, cɔkrukpo lele kpama ab. Tasi em a, ob kok es it ob ij onun.[†]

¹¹ Eke okr eb nyam em, ibrmn enun egn ek'erur eke k'eb ony a, ke anun egn ikn na ogun tonun ke okr ɔkm yogun. ¹² Eke b'okr akn nyam, esunin el esre: «Erm es ey anun ony ab.»[†] ¹³ Eke akn a ec'agn a eb ony a, ony ec'erm es ey a b'ow anun el ab; kɔ eke l'ebm ony a, ke ony ec'erm es ey a ewl ow ony ab. ¹⁴ Ek'akn nyam oglog eb nyam em wel egnun ebm ony oglog irim ony ec'odad a, okr ɔkm yogun ke cɔcɔ

[†] **9.34** Èkn Matie 12.24. [†] **10.2** Pier: Ow e nyandre el *lebn*. Èkn Matie 16.16-18; Jan 1.42.

[†] **10.3** Tade: In e nin yony em ana. In e nin krekre a el Judas. Luk 6.16. [†] **10.10** Bèbmn 1 Korɛnt 9.14; 1 Timote 5.18. [†] **10.12** Erm es ey anun ony ab: Jwifel ec'esun ana.

ony ec'akr sec a okr el es.[†] 15Low nawre m'am dad ony: jej ok e lægɲ a, Sodɔm lele Gomɔr ab[†] e low ɲɲ e wel ki kok a b'ow ɔɲɲ tɛl akm eb na ec'agɲ ec'a.»

Efi eci gbɛr ijr owi

Mark 13.9-13; Luk 12.2-7; Luk 21.5-19

16«Kin m'am m'erm ony ese mɛcɛb af sibotimbo ec'araɲɲ. Èwar ese morɲɲ af, ke ánɲɲ frɔɔ ese kel af. 17Òsur sos kɔ agɲ b'ow ot im ony jej ok ec'any af etɲ -li b'ow -l'ɔr ony say em Nyam nuɲ igɲ susu. 18Em sɔsiɛm, wɛl b'ow ot im ony es ɛw esɛl lele eb ebu ab ec'any af, yec'etɲ ke el lele Nyam any uwm esɛl ab ec'any af ijr danɲu. 19Lægɲ eke wɛl b'ow ot im ony jej ok ec'any af a, odad yec'a eke ki dadr a, lele lele eke ki dadr ab ab ec'ermij k'ók ony; wanci ab af cɛ Nyam b'ow dad ony sodad a eke ki dadr a. 20Sodad a k'ow anm ony em owm, kɔ ony ɛs Nyam ec'Abɲ a b'ow dad odad ɔɲ ony.

21Agɲ lisijimɛl b'ow ot el lisijimɛl lokm ow ibi eci; ey esɛl yeji b'ow kok ebɛn el ec'ey e lís, ey yeji b'ow ɔbr el esɛl any, ɔɲ wɛl ibi el. 22Em sɔsiɛm agɲ a fɛɲ b'ow ifn ony; gbɛkɔ ɛgɲ eke b'ow inym es kikri toɲ ow e nuɲ ɛɲɲ em a, b'ow ɛɲɲ sel. 23Eke wɛl am ijr ony gbɛr eb nyam em a, òkr ɔkm imn eb ɛjɛc'ɛm. Low nawre m'am dad ony: k'ow ɛcmn Israel ec'eb a fɛɲ em uwrm etɲ ɛgɲ ec'Iy b'ow ow.

24Low wewr ɛs kaka ágbm akam in e low yegm ɛs; etɲ juma kok ɛs kaka ágbm akam in ec'ɛs ɛw. 25Ow it eke low wewr ɛs k'anɲ ɛsɛ in e low yegm ɛs ab af, ke juma kok ɛs yeji ánɲ ɛsɛ in ec'ɛs ɛw ɛs ab af. Eke wɛl ɛɲɲ akɲ ɛs a **Belsebul**, ke sakp abi wɛl k'ow wewrm akɲ a ec'agɲ ab ee?

26Ow sɔsiɛm k'ùrur agɲ amua. Kɔ low fɛɲ eke lɔl ɛs a b'ow ɛy ɔkm; etɲ low fɛɲ ek'el asre em ec'a, wɛl b'ow uw any. 27Low yec'eke mi dad ony saw em a, dàdr agɲ fɛɲ ec'any af; ke ow eke irir asre ut em a, úyur èl luw af elul lebl agɲ iri.[†] 28K'ùrur agɲ a eke b'ibi sos megl ke ɔtum ibim ɛgɲ e liy a; kɔ ùrur Nyam ek'onny abusu ek'ibi sos megl lele liy ab **gbɛr** ij usu a.[†] 29Kɔ wɛl ɔlm yay yony ijm lel nyam ee? Èbɛn yeji, yony ab em e nyam éym wus ek'ow elm Nyam ec'erur. 30Ony ec'a, ony e sin nuɲ bɔbɔ yeji Nyam awl uw any. 31K'ùrur ɛrɲɲ: ony, iil an kɔkɔ akmn siyay kɔkɔ!»

Jesu Krist ec'egbr lel ɛgɲ eb ab e low

Luk 12.8-9

32«Eke ɛgɲ nyam bi dad dedeku fɛɲ ec'any af ek'in el em eci, em yeji, em ɛs ek'anɲ afr ec'any af, m'ow mi dad m'ɛsɛ: “L'el em eci.” 33Gbɛkɔ

[†] 10.14 *Akr sec eci es cic*: Ow el ɛgɲ ab ec'ijarm. Jwifɛl b'ɛkn Nyam any uwm esɛl eci sec a ɛsɛ sikpl ob iy af; ow sɔsiɛm -li bi cic akr sec -l'ok ɛs gbɲɲ ke -l'ey el eci Israel wus ab af yec'etɲ k'ow k'élm sikpl eci wus. Low ikɲ na bi yegm eke Jwifɛl e seb a eke b'igɲ Amani a elu ɛs a, wɛl b'oc el ɛsɛ sikpl ec'eb af, ɛsɛ seb ek'elm Jwifɛl ec'af. Èkn Ob Kok 13.51; 18.6. [†] 10.15 *Sodɔm lele Gomɔr ab*: Èkn Nuɲ ɔb 18.19. [†] 10.27 *úyur èl luw af elul lebl agɲ iri*: Jwifɛl e mel eke b'us a, af pɛte; yogɲ anake -li b'uyu -l'ɔb eb em ec'amani a. [†] 10.28 *Bèbmɲ Jak 4.12.*

ek'egɲ nyam bi dad dedeku fɛɲ ec'any af ek'in uwm im any,[†] eben em yeji, em ɛs ek'anɲ afr ec'any af a m'ow mi dad m'ese: "M'uwm'n any." »

Jesu sosisem ec'em bubr owi

Luk 12.51-53; 14.26-27

³⁴«K'ònyɲ ɔmn eke m'is erm es ey wus af aɲa. M'owm eke mi k'is erm es ey, kɔ ar owi. ³⁵Tasi em a, m'ow eke mi k'obar *egɲ lele ɛs ab nuɲ, yowli lele lis ab, yow eke wɛl ebi ow lele ec lis ab.* ³⁶*Ifanin b'ow anɲ akɲ nyam coco ec'agɲ ec'arajɲ.*[†] ³⁷Egɲ yec'eke b'erur ɛs oglog lis akm'm a, itm eke k'el em e jam us ɛs; egɲ yec'eke b'erur jim oglog jɔw akm'm a, in yeji itm eke k'el em e jam us ɛs. ³⁸Egɲ ek'abum in obi ec'olikhɲ usm im jam a, itm eke k'el em e jam us ɛs.[†] ³⁹ɛɲɲ emeny egɲ eke b'ow ɔsu in e sel a, li b'ow l'irmɲ; kɔ egɲ eke b'ow irmɲ in e sel a em sosisem a, li b'ow n'ɛɲɲ.»

Egɲ ec'eb owi

Mark 9.41

⁴⁰«Egɲ ek'eb ɔny a, eb'm; ɛɲɲ egɲ ek'eb'm a, eb Nyam ek'erm'm a. ⁴¹Egɲ ek'eb **kokoba** ɔb ɛs, Nyam e kokoba ɔb ɛs ek'ow el a sosisem a, b'ow ɛɲɲ ob ap ek'el Nyam e kokoba ɔb ɛsel ec'a. ɛɲɲ egɲ ek'eb low nenyembri nyam ɛs, low nenyembri nyam ɛs ek'egɲ na el Nyam ec'any af a sosisem a, li b'ow n'ɛɲɲ ob ap a ek'el low nenyembri nyam ɛsel ec'a. ⁴²Low nawrɛ m'am dad ɔny: egɲ yec'eke b'ow aw mij dra kpɔk nyam ɛɛ ɔɲ em e jam ɛsel ey amua em e nyam, em e **jam** us ɛs eke iy a el a sosisem a, egɲ ikɲ na b'ow ɛɲɲ in ec'ob ap.»

11 ¹Eke sica Jesu dad ów ɔm e sodad amua ok in **jam** ɛsel lew yony a bake ow uwr a, l'igb yogɲ, n'im eke li ki yegm agɲ low ke li dád Nyam ec'odad wus ab af e seb ab em.

Jan mij ok nuɲ ɛs lele Jesu ab

Luk 7.18-35

²Jan mij ok nuɲ ɛs ek'anɲ sobel em a, iri wel dad Krist ec'ów eke am kok. L'erm in e jam ɛsel ab em e beb Jesu ogɲ ³eke -li k'ibrm ow -l'ese: «Kɔ ɲ, Mesɲ a eke in k'ow ab ana, oglog egɲ ejeci el k'eku ee?» ⁴Jesu dad el nine: «ǀmn dadr Jan low yec'a ek'am irir ke am ɛkan a: ⁵ány eflu am ɛkn ɛs, akr kpɛɛɛ ɛsel am an ɛs, **kokobe** ɛsel yeji am ewl, ɔru ablu yeji am iri ów, agɲ ek'uw a yeji am igb ɛɲɲ wɛl am ɔb Amani Mamn a e kokoba ok ɔgbɔru.[†] ⁶Ehe él egɲ a eke k'ow irmɲ in ec'ɔmn eke n'ony em em a eci.»[†]

[†] **10.33** Bèbmɲ 2 Timote 2.12. [†] **10.36** Mise 7.6. [†] **10.38** *ábu ɲ obi ec'olikhɲ*: Rom eyɲ b'at eke agɲ a eke wɛl ɔb low luw ec'a, k'abu el obi ec'olikhɲ a toɲ im ok ibi usu. Usu a ec'im em a, agɲ b'iwr did elul egɲ ab em ke -n'am kokr ow miyer. Nyandre odad na am yegm ek'egɲ ki bebɲ sos gbɛ ij eci, miyer kokr eci lele luw ec'ab. Ǽkn Jan 19.17. [†] **11.5** Bèbmɲ Esayi 35.5-6; 61.1. [†] **11.6** *in ec'ɔmn eke n'ony em em a eci*: odad na Grek em a, wɛl ɔtu ek'itɲɲ ejec'em dad ɛse *in ec'ɔmn eke n'ony em sosisem a eci*.

⁷Kpekɛn eke Jan eci jam esel a im a, Jesu oc Jan e lís e low am ibrm dedeku a ese: «Kɔ loj yogɛ bla imn eke k'ekan ee? Kɔ egɛ ek'anɔ esɛ anany eke lɛf am ɔny mumu af ee? Njan! ⁸Ca eke ow elm eben a, ke bla im ɛkan ee? Egɛ eke sus mob senyn ee? Njan, agɛ eke bi sus mob senyn senyn a, ɛb ebu e gbugɛ -li b'anɔ. ⁹Etɛ ca bla tasi im ɛkan ee? Kɔ **kokoba** ɔb es nyam ee? Eɛ, m'am dad ɔny ek'egɛ a ek'ekan a agb akm kokoba ɔb es; ¹⁰anɛke Nyam Lel em a, Nyam dad Jan e lís e low ninɛ: *Kin, m'am ɔɔ em ec'erm es ikɛɛ anym kók ɛ ec'ejagb a.* ¹¹Low nawre m'am dad ɔny: agɛ a eke wɛl ew ab em a, egɛ kaka anm agbm akam Jan mij ok nuɔ es; gbɛkɔ Afr e **gbreɔgbi** usu a ec'agɛ a ek'anɔ a e likekli a agb akm Jan. ¹²Lɛgɛ a etɛ eke Jan am ɔb Amani a toɔ ke k'it yefenyina a, Afr e gbreɔgbi usu a e low am ey lec, [†] etɛ ów ganɔan esel a am ɔl ek'oc lec em. ¹³Toɔ k'igɛ Jan e lɛgɛ em a, kokoba ɔb esel a fɛɔ lele Mois ec'ol ab ab ɔb gbreɔgbi usu a ec'amani. ¹⁴Etɛ ek'erurir ek'ubr'm nawre, ke Jan anake el **Eli** a eke k'ewl ow a. [†] ¹⁵Ek'ɔnyɔn ɔru eke k'irir, k'irir senyn senyn.

¹⁶Kɔ bwo ec'egɛ m'ɔtu eke mi k'oc mi bebmn yefenyina ec'agɛ ab ab ee? -Lɔt etuey ek'anɔ an ɔl usu es, ke beb am dad ejeci lebl gege em ese: ¹⁷«S'afl kete ej ub eci s'ok ɔny, etɛ egɛmn eke k'ubr ej! S'egɛ ɔɔɔɔ ej s'ok ɔny etɛ egɛmn okmn sabu ermni ikɛmn ɔɔɔɔ!» ¹⁸Kin, Jan ek'ow a, li b'eny neny, l'égɛ mar, etɛ agɛ bi dad ek'ow'n ɔny **abɔ** nɔɔ. ¹⁹Sica egɛ ec'**Iy** ek'ow a, li b'ij ob, li b'egɛ mar, etɛ agɛ bi dad ek'egɛ ikɛ na in el ob iju, mar egɛ, **wus** labm eb esel lele **sikpl** esel ab e lawl. Gbɛkɔ Nyam eci sewr a b'ulm es in ec'ow a ec'okm ok em.»

Seb ek'erurm eke k'ub Jesu nawre

Luk 10.13-15

²⁰Emeny Jesu am enym seb a eke wɛl em li kok in e sakrowa egbel nɔnɔ a abr, anɛke eb eyɔ a itɔnm erm em. Li dad ninɛ: ²¹«Korasin ec'agɛ, gbɛ ɛl ɔny eci! Betsayida ec'agɛ, gbɛ ɛl ɔny eci! Anɛke sakrowa a eke wɛl kok ɔny ogɛ a, blel ow el Tir lele Sidɔn ab wɛl kok ana, ke blel -l'ew ɔɔɔɔ e sos, -li kpakp milakɛ, -l'ok fandi, erm em itɔn eci. [†] ²²Na sɔsiem m'am dad ɔny jej ok e lɛgɛ a, Tir lele Sidɔn ab e low nɔɔ eke Nyam ki kok a b'ow ɔɔɔ akm ɔny ec'a. ²³Etɛ ɛ Kapernayum, *am tutr eke any ij em b'ow agb toɔ bake im titm afr ee? Njan, b'ow is es toɔ bake igɛ ɔɔɔnes baɔɔ;* [†]

[†] 11.10 Malaki 3.1. [†] 11.12 Afr e gbreɔgbi usu a e low am ey lec odad na Grek em a, wɛl ɔtu ek'itɔn ejec'em dad ese Afr e gbreɔgbi usu a am ekn gbɛ. [†] 11.14 Jwifel am eku kokoba ɔb es nyam ese Eli af eke k'ow gbun ke Mesi a ów (Luk 1.17). Eke Jan kok ow e low a, ów fɛɔ iy neny eke Jesu el Mesi a. Malaki 3.23; Matie 17.11-12. [†] 11.21 Tir lele Sidɔn ab ab Fenisi ec'eb yony eke wɛl uw any low nɔɔ kok owi em. Esayi 23.1-18; Ezekiel 26; Joel 4.4-8; Amɔs 1.9-10. *fandi*: ɛkn Jeremi 6.26; Jonas 3.5-8. [†] 11.23 *ɔɔɔnes baɔɔ*: Esayi 14.13-15. Jesu am oc Kapernayum bebmn Babilɔn ab; Babilɔn el eb eke sikpl fɛɔ e kok owi iy em gbɔɔ. ɛkn Es ɛkn 17.5.

an̄ke sakrowa a eke wɛl kok η oḡη a, blel Sod̄om† ana, ke eb ik̄η na an̄η yefenyina yeji. 24Na sosiem m'am dad'η, jej ok e leḡη a, Sod̄om e low ηuj eke wɛl ki kok a b'ow ɔd̄η tɛl akm η ec'a.»

Òwr em oḡη ebr erm es ey

Luk 10.21-22

25Leḡη ab em a, Jesu dad nine: «Em Es, η ek'el afr lele wus ab ec'Es Kɔɔkɔ a, m'am elu'η bia, ów a ek'ot lɔl es, esewru lele nuη em ɔny esɛl ab ec'any af, ke yegm etuey uw any a eci. 26Ee! Em Es erur eke ow k'el eben.

27Em Es ocr in sosi nimum elul'm abu em. Eḡη kaka uwm Iy ab any eke ow elm Es ɔny coco cɛ, et̄η eḡη kaka uwm Es any eke ow elm Iy a ɔny coco lele aḡη a eke Iy a erur eke k'elu ɔkm yegm ab ab.

28ɔny fɛη ek'erekp am leg leg ɔny a òwr em oḡη, m'ow m'ɔη ɔny erm es ey. 29Èḡη em e low ebr, ke yébr mi yegm ɔny low an̄ke m'el erm frɔɔ, erm nini es; ow em b'ow eηan ɔny obi ec'erm es ey. 30Em e low a eke m'ow m'ɔη ɔny a ec'ɔsu a, ew fuɛfue, et̄η erekp eke m'ow m'ɔη ɔny a ewm leg leg.»

Eḡη ec'Iy el neneḡη ec'es ew es

Mark 2.23-28; Luk 6.1-5

12 1Eke sɛḡη beb ec a, **neneḡη** nyam, Jesu lele in e **jam** esɛl ab ab am ec̄r segb ɔgm eci. Jam esɛl a namn am ɔny et̄η am bubm egbey a ij. 2Eke **Farisiel** b'ekn a, -li dad Jesu nine: «Is any ekn, η e jam esɛl a am kok low eke ey ec'ol a ɔkm abusu eke wɛl ki kok neneḡη e leḡη!»† 3Jesu dad el nine: «Awlmn low a eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'aḡη ab ab kok leḡη nyam eke namn am ɔny el ab ee? 4Ley Nyamel em, et̄η in ec'aḡη ab ab -l'ij egb waw e futufutu a; ke -n'onym ow ec'ij ec'abusu kaka. Ey ec'ol a ɔη abusu eke **egb** waw esɛl ɔny coco k'ij.† 5Et̄η emeny awlmn Mois ec'ol ab em eke neneḡη e leḡη, egb waw esɛl ek'ɔny juma **Nyamel** gbɛl ab em a, ɔsum neneḡη ec'ol a, ke ow élm el ec'ów ɔbr ab ee?† 6Kɔ m'am dad ɔny ek'ana low nyam an̄η ek'ɔny any akm Nyamel gbɛl a! 7Blel uwr Nyam Lel a e sodad amua ek'am dad ese: *mi b'erur erm mamn owi m'akm ndey em e segb waw* e nyandre any tasi ana,† ke aḡη amua ek'eknm low a, blel ɔbmn el low. 8Tasi em a, eḡη ec'Iy anake el neneḡη ec'es ew es a.»

† 11.23 Sod̄om: Èkn Nuη ɔb 19.24-28. † 12.2 Ek'usu im esɛl am ec̄r ɔgm nyam eci et̄η namn am ɔny el a, ol ɔη abusu eke -li k'ub egbey -l'ij (Ol ɔkn 23.25-26). Kɔ neneḡη e leḡη gbe Jwifɛl eci low yegm esɛl a ed̄n eke wɛl ki kok. Eke bat̄η ub kɔkɔtu nyam, ke egb ub e juma anake am kok a, et̄η juma kaka fɛη wɛl ed̄n ow e kok neneḡη e leḡη (ɔkm Ok 34.21). † 12.4 Èkn 1 Samiel 21.2-7; Ob Ap 24.5-9. † 12.5 Èkn Awl 28.9-10. † 12.7 Ose 6.6.

Jesu ewlm egɲ ek'abu wew es nenegɲ e legɲ

Mark 3.1-6; Luk 6.6-11

⁹Eke Jesu ɲgboɲ yogɲ im ey el eci **Nyam** nuɲ igɲ usu a, ¹⁰egɲ nyam ek'abu wew es anɲ yogɲ. Agɲ a ek'anɲ yogɲ a erur eke k'ok Jesu ów af; ow sosiem -l'ibrm ow nine: «Kɔ ey ec'ol a ɔɲ abusu eke wel k'ewlm egɲ **nenegɲ** e legɲ ee?»[†] ¹¹Jesu dad el nine: «Ek'ony em ec'egɲ nyam ɔny liceb nyam coco etɲ liceb a ey nɔmu croɲ em nenegɲ e legɲ a, li k'ow n'iim n'onym l'ocm ow es ee? ¹²Egɲ il an akm liceb! Ow sosiem ey ec'ol a ɔɲ abusu eke wel ki kok low mamn ɔɲ egɲ nenegɲ e legɲ.» ¹³Jesu dad egɲ a nine: «Ègɲm abu es.» L'egɲm abu a es etɲ ow ewl akpl ese yec'ab af. ¹⁴Ow ɔɲ **Farisiel** a ok ɔkm Nyam nuɲ igɲ usu a, -n'im -n'am as luku -l'ɔl elel eke -li k'onyɲ Jesu bake -l'ibi ow.

Nyam e libɔwi eke sɔsum oc

¹⁵Eke Jesu iri in e luw ec'amani a, n'ɲgboɲ yogɲ etɲ agɲ nɔnɔ am us'r jam. N'am ewlm ɔlu a feɲ, ¹⁶etɲ n'am ijɲ wel neny l'ewar eke wel k'ulam'n es. ¹⁷Li kok eben yec'etɲ ke **kokoba** ɔb es Esayi eci sodad amua eke dad a íy neny:

- ¹⁸ Nyam dad nine: «Kin em e libɔwi eke mi sɔsum m'oc ke m'ony in ec'erur etɲ m'oc em eci sos em iɲn m'elu'l em. M'ow m'elu'l em ec'Abɲ ab em etɲ li b'ow l'ewar ebr ebr a feɲ em e low nenyembri nyam a.
- ¹⁹ Li k'ow l'atarm ów es egɲ kaka feɲ ab etɲ li k'ow l'elum lebl, wel k'ow irim'n lebl eberɲ em.
- ²⁰ Anany ek'ibn es a, li k'ow n'onym l'ubm es. Kenie ek'in ec'al a am irm es a, li k'ow n'onym l'irmnm es. Li b'ow li kok eben toɲ ke low nenyembri nyam éb es usu a feɲ;
- ²¹ Etɲ wus na e ebr ebr a feɲ b'ow oc el ec'ɔmn a elu'l em.»[†]

Jesu in ɔny agn ec'abɲ

Mark 3.22-30; Luk 11.14-23

²²Sica emeny wel oc any eflu nyam eke el ebrm yeji, **abɲ** epɲ ek'anɲ'm em a sosiem is Jesu. Jesu ewlm egɲ a; ow ɔɲ n'am dad ów etɲ n'am ekn es yeji. ²³Agɲ a feɲ low iti any etɲ am dad ese: «Kɔ ɔɲ Jesu na David eci

[†] 12.10 Jwifel ec'ol a eke ok Moïse ec'ab em a ɔɲ abusu eke nenegɲ e legɲ wel k'elum egɲ ce eke luw am ibi a abu. [†] 12.21 Esayi 42.1-4, Sɛptant em ec'odad eke wel oc.

lilaw li k'el ee?» ²⁴Eke **Farisiel** iri odad na a, -li dad nine: «Egɲ na am ogɲ abɲ eɲɲ aɲke el ec'es ew es **Belsebul** anake am ɔɲ'n abusu a.»

²⁵Jesu uw el e sow tutr ab any etɲ dad el nine: «Es ew fɛɲ eke in ec'agɲ a ubr em a b'uj. Eb fɛɲ, oglog akɲ fɛɲ ek'in ec'agɲ a ubr em a, b'uj. ²⁶Eke sica **Satan** am ogɲ abɲ ek'el Satan eci, ke in sosi n'am ogɲ ar a; kɔ in ec'es ew a ɔtu eke k'anɲ ee? ²⁷Am ubr eke m'am ogɲ abɲ eɲɲ Belsebul ec'abusu em; etɲ ɔny agɲiyel ec'a eke b'ogɲ a, kɔ bwo b'ɔɲ el abusu ee? El obi el obi -n'am yegm eke ɔnymn low ij! ²⁸Tasi em a, Nyam ec'Abɲ em anake m'am ogɲ abɲ eɲɲ a; ow am yegm eke Nyam ec'es ew a ow ɔny ec'araɲɲ ŋ.† ²⁹Eke wel erur eke k'im ey lɛc es nyam ec'akɲ iy'r mil a, ow it ke wel fɲɲ anym ɔny awɲ'n gbuɲ ke wel ɔtu ey in ec'akɲ ot in eci mob a fɛɲ.

³⁰Egɲ ek'anm em ab a, el em ec'ifnu, etɲ egɲ eke élum im abu s'asm Nyam ec'ey luku a, am ɔmun el es. ³¹Na sosiem a, m'am dad ɔny: wel ɔtu eke k'oc agɲ e sikpl owi lele wɛwr owi eke dad ab ab a ap el;† gbɛkɔ egɲ eke dad odad ɲɲ ok Abɲ Lala af a, Nyam k'ow ocm apm'n. ³²Egɲ fɛɲ eke dad odad ɲɲ ok egɲ ec'Iy af a, Nyam b'ow oc ap'r; kɔ egɲ yec'eke dad odad ɲɲ ok Abɲ Lala af a, ke ow él yefenyina, ke ow él efi, Nyam k'ow ocm apm'n.»

Likɲ lele in ec'ey ab

Luk 6.43-45

³³«Kòkr likɲ akpl, in ec'ey a yeji b'ow akpl; kòkr likɲ él likɲ ɲɲ, in ec'ey a yeji k'ow akplm, aɲke wel b'uw likɲ fɛɲ any in ec'ey ɔsu ab em. ³⁴ɔny morɲɲ, ayaf ɔtur eke ki dadr ów amamn, ɔny ek'eel agɲ eɲɲ ab ee? Low yec'a ek'iy erm em gbɔɲ a anake neny bi dad elu ɔkm a. ³⁵Egɲ mamn, in em ec'ów amamn eke b'anɲ a anake li b'oc l'elu ɔkm a; etɲ egɲ ɲɲ, in em ec'ów eɲɲ eke b'anɲ a anake li b'oc l'elu ɔkm a. ³⁶M'am dad ɔny eke jej ok e lɛgɲ a, sodad eke agɲ dad ese odad ɔfr ɔfr af a, -li b'ow -l'awl; ³⁷aɲke ɲ ec'odad ebl em wel b'ow jej ɲ e low ok egɲɲ low oglog ɔb'ɲ low.»

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Mark 8.11-12; Luk 11.29-32

³⁸Etɲ ol e **low** yegm esel beb lele **Farisiel** beb ab am dad Jesu ese: «Low yegm agɲ es, s'am erur eke k'elu meny ewr nyam ɔkm yegm ey.» ³⁹Jesu dad el nine: «Yefenyina ec'agɲ eɲɲ amua ek'ijm neny nyam Nyam ec'any af a, am ibrm meny ewr,† kɔ wel k'ow kokm meny ewr kaka ɔɔm el ek'ow

† **12.28** Jesu fifn Satan ec'es ew ab es. Èkn Luk 10.18. † **12.31** Wɛwr owi eke dad a: odad na Grek em a, wel ɔtu eke k'itɲɲ ejec'em dad ese wɛwr owi eke wel dad ok Nyam af.

† **12.39** Èkn 1 Korɛnt 1.22.

elm **kokoba** ɔb es Jonas ec'a ce. ⁴⁰Tasi em a ese elel eke Jonas anɔ ɔcn gbɛl a lokm ij sɛgɔ nyahan ncok lele lɛgɔ owr ab a, ɛbɛn nyam coco ɛgɔ ec'Iy yeji b'ow anɔ wus em ij sɛgɔ nyahan ncok lele lɛgɔ owr ab. ⁴¹Jɛj ok e lɛgɔ a, Ninif ɛyɔ b'ow igb yɛfɛnyana ec'agɔ ec'any af, ɛtɔ b'ow ɔb ɛl low, aɔkɛ ɛl, eke -l'irir Jonas eci Nyam odad a, -l'itɔn erm em. ɛtɔ kin ɛgɔ anɔ ek'agb akm Jonas! ⁴²Jɛj ok e lɛgɔ a, Seba ec'es ɛw lis a b'ow igb inym es yɛfɛnyana ec'agɔ a ec'any af, ɛtɔ b'ow ɔb ɛl low, aɔkɛ n'anɔ usu kɛkɛpɛ l'ow yec'ɛtɔ ke l'iri eke li k'iri Salomɔ eci sɛwr e sodad a.† ɛtɔ kin, ɛgɔ anɔ ek'agb akm Salomɔ!»

Abɔ ɔɔɔ ek'ey ɔkm ɛgɔ em a ɔtu ek'ewl ow

Luk 11.24-26

⁴³«**Ek'abɔ** ɔɔɔ nyam anɔ ɛgɔ em ey ɔkm a, li b'anɔ usu wɛwɛ n'am rereb usu a, n'am ɔl usu eke li k'ir. Eke sica n'ɛɔnm a, ⁴⁴ke n'am dad in em l'ese: «M'ow m'ewl m'im m'ey em ec'akɔ a eke m'anɔ m'ey ɔkm a.» Eke li b'ewl mɛny l'ow a, li b'ɛkn eke wɛl apl akɔ ab es ayl, wɛl nyinyimn ow akpl ɛtɔ ɛgɔ irm em. ⁴⁵Sica li b'ewl n'im l'ɛsɔ lawlɛl **abɔ** ɛɔɔ ɔbɔ ek'uw akm'n, -li b'okɔ af -l'ir yogɔ. Ow e jam a, abɔ amua b'ijr ɛgɔ na gbɛ akm kɛkɛrɛ ec'a. Yɛfɛnyana ec'agɔ ɛɔɔ ec'a yeji, ɛbɛn ow b'ow ɛl.»

Jesu lis lele lisijimɛl ab e low

Mark 3.31-35; Luk 8.19-21

⁴⁶Eke Jesu odad anɔ nɛnym am dad agɔ a, kɛkɛɔ lis lele lisijimɛl ab ow inym es gbɛɔ eke ki dad'r odad. ⁴⁷ɛgɔ nyam dad Jesu nine: «Kin ɛsɔ lele ɛsɔ jimɛl ab ek'ow inym es gbɛɔ. -N'am erur eke -li ki dad'ɔ odad.» ⁴⁸Jesu dad ɛgɔ a nine: «Kɔ bwo ɛl em lis ee? ɛtɔ kɔ bwo ɛl ɛl em lisijimɛl ee?» ⁴⁹ɛtɔ n'am ɔkɔ **jam** ɛsɛl a abu li dad l'ese: «Kin em lis lel em lisijimɛl ab ek'anɔ aɔa, ⁵⁰aɔkɛ ɛgɔ kaka fɛɔ eke bi kok ɛs ek'anɔ afr ec'erur a, ɛl em lisijim, em lisijow lel em lis ab.»

Wus akpasu yar e nyandre em odad

Mark 4.1-9; Luk 8.4-8

13 ¹Lɛgɔ a ce, Jesu anɔ akɔ a† ey ɔkm ɛtɔ im sig es mij saw eke ki yegm agɔ low. ²Agɔ nɔnɔ ar ɛlul il em; na sosiem l'ey mijɛtɔ nyam em li sig es. Kɔ bieku a gbɛ inym es mij nɛny a. ³N'am dad wɛl ów nɔnɔ nyandre em l'ese: «Lɛgɔ nyam, ɛgb ewl ɛs nyam im ɔgm am ewl ɛgb. ⁴Eke n'am ufɔ ɛgb ey ab es a,† bɛb ok ebr af ɛtɔ ɔr ow sus ij. ⁵Bɛb ok mebn wus af, usu eke sɛc ɛnym. Kɛkɛɔ -l'ɛli, sɛc a ek'ɛnym a sosiem. ⁶Kɔ

† 12.42 ɛkn 1 ɛb Ebu 10.1-10. † 13.1 akɔ a: ɛkn Mark 2.1 lele akr otar ab ab. † 13.4 Eke ɛgb ey a eke Jwifel a k'ewl a ɛw tɔni tɔni ey a, -l'agbrm ɔmu -l'okm em, kɔ -li b'ufɔ ɛs wus a eke -n'ɔmun ab af.

eke ligbn ow afr a, l'ebal egb a eke eli ok ɔkm a etɲ li wəwr wel es aŋke min ɔnym el wus tasi. ⁷Bəb ejeci ok usu eke mirɲ aŋɲ. Mirɲ a eli ɔny awɲ el es. ⁸Gbəkɔ egb ey a e bəb ok wus mamn af etɲ il ewɲ: bəb ɔny likɲ lele ləw ab, bəb ɔny ekɲ nyahan, etɲ ow e bəb a, ekɲ yen.» ⁹Etɲ Jesu igɲ af dad nine: «Eke ɔnyɲ ɔru eke k'irir, ke irir senyn senyn.»

Jesu b'oc nyandre odad yegmn agɲ low

Mark 4.10-12; Luk 8.9-10

¹⁰**Jam** esel a ow titm Jesu etɲ am ibrm'n esε: «Kɔ bla etɲ bi dad el odad nyandre em ee?» ¹¹Li dad wel nine: «ɔny, eɲan Afr eci **gbrengbi** usu a ec'ow a eke ləl es a ec'any uw, kɔ el -n'ɛɲnm. ¹²Tasi em a, eɲɲ ek'ɛɲn any uw a, wel b'ow obn'n etɲ ow b'ow ufur es; kɔ eɲɲ ek'ɛɲnm a, tel a eke ɔtu eke k'anɲ'n a, wel b'ow eb. ¹³Ow sosiem mi b'oc nyandre em mi dad el odad, aŋke -li bi ler kɔ -l'ɛknmn, etɲ ow b'ok el ɔru em yeɲi kɔ -l'irimn, etɲ ow ókm el es sos em. ¹⁴Ɛbən eke Nyam ec'odad eke dad el Esayi eci kokoba ɔb em a, ey ɔkm sodad amua em ana:

Ow b'ow ok ɔny ɔru em senyn senyn, kɔ k'ow irimn;

b'ow lær senyn senyn, kɔ k'ow ɛknmn.

¹⁵Tasi em a, agɲ amua na itɲn ɛw tuɔtuɔ;

-li babl ɔru es,

-li bubur anyamn

yec'etɲ ke el ec'anyamn k'ɛknm,

ke el ec'ɔru a k'irim ów,

el eci nuɲ em ɔny a k'anm es,

-l'ɛwlmn -l'owmn em ogɲ bake m'ɛwlm el.†

¹⁶ɔny ec'a, sos em ɔtu eke k'ihɲ ɔny aŋke ɔny ec'anyamn am ɛkn es etɲ ɔny ec'ɔru am iri ów! ¹⁷M'am dad ɔny nawrε em: **kokoba** ɔb esel nɔnɔ lele agɲ ek'ij neny nyam Nyam ec'any af ab a erur eke k'ɛkn low na eke am ɛkan a, kɔ -l'ɛknm, iri low na ek'am irir a, kɔ -l'irim.»†

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Mark 4.13-20; Luk 8.11-15

¹⁸«Irir egb ewl es ec'odad a e nyandre. ¹⁹Ebr ab af a eke egb a ok a, el agɲ a eke b'iri wel am dad **gbrengbi** usu a ec'odad ke ɛwɲ erm af a, agn low ɲɲɲ es b'ow oc yec'a eke wel ewl el ec'erm em a. ²⁰Mebn wus a eke egb a ok a, el agɲ a eke b'iri Nyam ec'odad ke kpeɲɲ b'eb'r sos em ihɲ em a. ²¹Gbəkɔ -li yeɲmn odad a okm min el em, -li b'ew erm af tel cε. Eke sica sos es ɔw owi oglog gbre ij owi b'ow Nyam odad a sosiem a, -li b'egbr ɔmn a fafa. ²²Wus a eke mirɲ nɔnɔ aŋɲ af ke egb a ok af a, el agɲ a eke b'iri Nyam ec'odad, ke emeny b'eb'r wus na ec'ow a e low ermij a. -Li b'ɔl

† 13.15 Esayi 6.9-10, Septant em ec'odad eke wel oc. † 13.17 Bɛbm 1 Pier 1.10-12.

ob ɔny es. Ermij owi amua b'ɛju el, b'awɔ odad ab es, etɔ ow ɔsum ey kaka. ²³Wus mamn a, el aɔɔ a eke b'iri Nyam ec'odad ke b'ɛw erm af a. -Li b'ɔsu ey: beb ec'a likɔ lele lɛw ab oglog ekɔ nyahan etɔ beb ec'a ekɔ yen.»

Nyandre em odad suw enɔɔ eci

²⁴Jesu am dad el nyandre em odad ejeci ese: «Kin Afr eci **gbreɔgbi** usu a eci elele eke anɔn: eɔɔ nyam ewl eɔb amamn in ec'ɔgm a. ²⁵Ncoɔ nyam, eke aɔɔ a feɔ am eru mɛmn a, in ec'ifnu nyam ow ewl suw enɔɔ eɔb ab em etɔ im. ²⁶Eke eɔb a eli bake il ewɔ a, suw enɔɔ a yeji eli ok ɔkm.† ²⁷ɔgm es a eci juma kok esel a ow am dad'r ese: “Eɔɔ gbɛl, kɔ ow elm eɔb amamn ewlm ɔ ec'ɔgm a ee? Etɔ kɔ bogɔ suw enɔɔ amua anɔ ow ee?” ²⁸Li dad wɛl nine: “Ifnu nyam e low eke kok ana.” Juma kok esel a ibrm'n nine: “Erur eke si k'im s'iri suw enɔɔ ab es ee?” ²⁹Li dad nine: “Njaɔ, aɔke ow eci es iri em a, ɔtur eke k'irir eɔb amamn ab es. ³⁰Yɛbr el -l'okr af -l'agb toɔ ke ow it eɔb ub e lɛɔɔ a, ke sica yogɔ, m'ow mi dad eɔb ub esel a m'ese: Ikɔn anym irir suw enɔɔ ab es awɔ es eku eku ofɔn, ke sica okr eɔb a, em ec'egbel ab em.” »

Likɔ e liy ec'odad nyandre em

Mark 4.30-32; Luk 13.18-19

³¹Jesu am dad el nyandre em odad ejeci: «Afr eci **gbreɔgbi** usu a anɔ ese likɔ e liy nyam ek'igɔ nyam oc ewl in ec'ɔgm af. ³²L'el eɔb ey a feɔ em eci likekli tasi; kɔ eke l'eli a, l'el eɔb ewlu ab em e likɔ ligbel tasi. L'el likɔ toɔ batɔ ɔr b'ow us mel in ec'al ab em.»

Nyandre em odad ek'el lijru eci

Mark 4.33-34; Luk 13.20-21

³³Jesu am dad el nyandre em odad ejeci: «Afr eci **gbreɔgbi** usu a anɔ ese lijru eke yɔw nyam oc wuwlm ma† toy likɔ lele yen ab toɔ bake ma a nimum inɔ eb es ab af.»

³⁴Jesu am dad dedeku a ów amua feɔ nyandre em; li dádm wɛl low ek'ow elm nyandre em. ³⁵Li bi kok eben yec'etɔ ke **kokoba** ɔb es ec'odad a íy neny: *M'ow mi dad el odad nyandre em, m'ow m'ɔɔ el ów eke lɔl es wus eci nuɔ ɔb em etɔ a ec'amani.*†

Jesu am otar nyandre em odad a ek'el suw enɔɔ a e low akr

³⁶Sica Jesu elu bieku ab es etɔ im akɔ. In e **jam** esel a im titm'n etɔ am ibrm'n ese: «Otar nyandre em odad a ek'el suw enɔɔ ek'anɔ ɔgm a e low akr ok ey.»

† 13.26 Eke eɔb amamn a b'il ewɔ a, suw enɔɔ amua ab -li b'otarir es. † 13.33 ma: Grɛk em odad a eci iri tasi a el *farin*. † 13.35 Selu 78.2.

³⁷Jesu dad nine: «Egɛɛ ec'Iy anake ewl egb amamn a; ³⁸ɔgm a, ke wus na nimum ana; egb amamn a el agɛɛ a eke b'elum **gbrengbi** usu a eci low; suw enɔɔ a, el agɛɛ a eke b'elum agɛɛ low ɛs e low a; ³⁹ifnu a eke am ewl suw enɔɔ a, ke **agn** ana; egb ub a, ke jej ok e legɛɛ ana; etɛɛ egb ub esel a ke **afɛɛ** erm esel ana. ⁴⁰Ese el el eke wɛl am iri suw enɔɔ es eke wɛl k'owl al em a, eɛen eke ow b'ow el jej ok e legɛɛ ec'ab ana: ⁴¹egɛɛ ec'Iy b'ow erm in ec'afɛɛ erm esel a, -li b'ow -n'ony agɛɛ a fɛɛ eke b'irmn el lawlel ec'omn a lele ow enɔɔ kok esel ab ab -l'ot es gbrengbi usu a, ⁴²ke -l'ot -l'owl wɛl al gbɛl ab em; yogɛɛ anake ɔɔɛ ikɛɛ lele an em sasagr ab b'ow anɔɔ a. ⁴³Kɔ sica agɛɛ a eke ij nɛny nyam Nyam ec'any af a, b'ow jeɛn ese ligbn af el Es eci gbrengbi usu a. Ek'onyɛn ɔru eke k'irir, ke irir senyn senyn.»

Nyandre em odad ek'el ob ɔny a eke lɔl es a eci

⁴⁴«Afr eci **gbrengbi** usu a anɔɔ ese ob ɔny eke lɔl es ɔgm nyam af. † Egɛɛ nyam iwr ob ɔny na es etɛɛ emeny oc lɔl' es ɔgm a. Sos em iɛn'n toɔ batɛɛ n'im l'ɔl ob fɛɛ eke n'ony a l'ij, etɛɛ l'ewl l'ow l'ɔl ɔgm a.»

Nyandre em odad ek'el miyob eci

⁴⁵«Afr eci **gbrengbi** usu a anɔɔ ese an ɔlu nyam ek'am ɔl miyob amamn es af. ⁴⁶Eke n'eyɛn an gbɛl e miyob nyam a, n'im l'ɔl ob fɛɛ eke n'ony a l'ij, etɛɛ l'ɔl miyob a.»

Nyandre em odad ek'el muw eci

⁴⁷«Emeny Afr eci **gbrengbi** usu a anɔɔ ese muw eke wɛl ok ke ɔny ɔcn etɛɛ etɛɛ fɛɛ af. ⁴⁸Eke ow b'iy a, mij juma kok esel a b'ɔdu ow'r akpaf ke ok es am jej ɔcn ab es: -li b'ok amamn a mulu em, ke -l'owl yec'eke akplm a. ⁴⁹Jeɛ ok e legɛɛ a, eɛen ek'ow b'ow el ana: **afɛɛ** erm esel b'ow ow kpab agɛɛ enɔɔ a es, amamn a e lɛs, ⁵⁰ke ɔwl el al gbɛl ab em. Yogɛɛ anake ɔɔɛ ikɛɛ lele an em sasagr ab b'ow anɔɔ a.»

Ob ɔny owr lele ob ɔny sig ab

⁵¹Jesu ibrm el nine: «Kɔ irir ow a fɛɛ ee?» -L'egɛɛ nine: «Ee.» ⁵²Etɛɛ ca li dad wɛl nine: «Eɛen eke ol eci **low** yegm es fɛɛ ek'am el Afr e **gbrengbi** usu a ec'egɛɛ a, anɔɔ ana. N'anɔɔ ese akɛɛ es nyam eke b'elu in ec'ob ɔny ɔkm low yegm owr em lele low yegm esig em ab af.»

Nasaret baɔɔ eyɛ ubm Jesu nawre

Mark 6.1-6; Luk 4.16-30

⁵³Eke Jesu dad nyandre em odad amua bake ow uwr a, l'igb yogɛɛ ⁵⁴n'im eb ab em eke n'anɔɔ l'agb a. N'am yegm agɛɛ low yogɛɛ eci **Nyam**

† **13.44** Jesu eci legɛɛ ab em a, sakp ɔɔɔɔ agɛɛ b'agbr ɔɔɔɔ el ec'ɔgm a ok el ec'ob ɔny em, yec'etɛɛ ke egɛɛ k'iyɛm. Sakp oglog -li b'ijl usu a eke ob ɔny a anɔɔ ab es. Musu em agɛɛ ejeci b'uyum ab ot. Jwifɛl ec'ol em a, ob ɔny fɛɛ eke lɔl es egɛɛ ec'ɔgm a, el ɔgm es a eci.

nun igŋ usu a toŋ agŋ a feŋ ek'anŋ yogŋ a low iti any afŋ es. -N'am dad -l'ese: «Bogŋ nun em ɔny na anŋ ow'r ee? Ayaf l'ɔtu eke li ki kok sakrowa amua ee? ⁵⁵Kɔ ow elm ɔgɔg es ɔdu es a ec'iy ab ee? Kɔ ow elm Mari elm lis ee? Kɔ Jak, Josef, Simɔ lele Jud ab elm lisijimel ee? ⁵⁶Kɔ lisijɔwel feŋ irm ey ab ee? Kɔ abusu ikŋ na bogŋ n'eyŋ ee?» ⁵⁷Eŋ ɔw amua feŋ ɔɔm abusu eke -li k'ɔny ɔɔm Jesu em. Eŋ Jesu dad el nine: «Usu a feŋ wel b'ɔny **kokoba** ɔb es ec'elum, ek'ow elm in ec'eb ab em lele in ec'akŋ ab ce wel ɔnym in ec'elum.»[†] ⁵⁸Yogŋ eci sakrowa a eke Jesu kok a tel ce, el eci ɔɔm a eke -n'ɔnym a sosiem.

Jan mij ok nun es e luw owi

Mark 6.14-29; Luk 9.7-9

14 ¹Legŋ ab em a, Galile eci es ew es Erɔd Antipas am iri Jesu eci nin ek'am il e low. ²Li dad in eci juma kok esel a nine: «Egŋ a Jan mij ok nun es! L'igb luw em, na sosiem anake n'am ɔny abusu li kok sakrowa a.»

³⁻⁴Kin elel eke Jan mij ok nun es a e luw owi a ecr: Erɔd Antipas oc lisijim Filip e ɔw Erodiad, eŋ Jan im dad Erɔd nine: «Ow itm eke k'oc esŋ jim e ɔw.»[†] Eŋ ow sosiem Erɔd ɔŋ abusu wel ɔny Jan ok ŋgbraka elu sobel em. ⁵Erɔd am erur eke k'ibi Jan, kɔ n'am uru Jwifel a, aŋke -li b'oc Jan ese **kokoba** ɔb es af.

⁶Gbeɔ sica Erɔd e mew ec'es gbegbl e legŋ ab em a, Erodiad jɔw ub ej etu a eke wel esŋ a ec'any af. In e low iŋ Erɔd sos em ⁷toŋ l'egŋ l'eb eke li k'ɔny ow ob feŋ eke ow b'ow ibrm a. ⁸Erodiad ec'ow ɔm ebl em, jɔw dad Erɔd nine: «Òc Jan mij ok nun es eci nun a wayas em is'm aŋa!»

⁹Eb ebu a sos ɔw es; gbeɔ eke l'ij nenŋ etu a ec'any af a, l'elu abusu es eke li k'ɔny ow. ¹⁰N'ɔny egŋ im sobel em ubr Jan mij ok nun es nun. ¹¹Wel oc nun a wayas em ow ɔŋ dedyɔwli a eŋ l'eb n'ɔny lis. ¹²Ek'ow a ec eben a, Jan eci **jam** esel a ow oc in e sos megl a im oc es, eŋ im ewl Jesu amani low na ek'ey a eci.

Jesu iyr agŋ ek'afŋ fandi yen es lok

Mark 6.30-34; Luk 9.10-17; Jan 6.1-14

¹³Eke Jesu iri Jan e low na a, l'igb yogŋ mijetŋ em eke li k'im in ɔny usu saw em, kɔ agŋ a uw any; -l'ok ɔkm seb a ek'anŋ yogŋ ab em, eŋ mij nenŋ a -n'am us Jesu jam lakr em. ¹⁴Mijetŋ a b'itr es eke Jesu b'us es a, l'ekn agŋ ɔɔkɔ; wel e low ɔny'n ɔɔny eŋ kpekŋ n'am ewlm el ec'ɔlu a.

¹⁵Eke legŋ ew es a, in e **jam** esel a ow titm'n eŋ am dad'r ese: «Legŋ ec, eŋ emeny usu na yeji ew usu saw em. Òk agŋ ab es im baŋn baŋn ek'anŋ

[†] 13.57 Bèbm̄n Luk 4.24, Jan 4.44, lele Jan 6.42 ab ab. [†] 14.4 Jwifel ec'ol em a, ek'esŋ jim anŋ owr, ow itm eke k'eb in e ɔw el ŋ eci. Èkn Ob Ap 20.21.

saw saw aña a yec'etj ke -l'ol ob ij.»¹⁶ Jesu dad el nine: «Ow itm eke -li k'im; ony obi, onj el ob -l'ij!»¹⁷ -Li dad ow nine: «Futufutu yen lele on yony ab ce anake s'onym ab aña a.»¹⁸ Jesu dad el nine: «Òtr isr'm aña.»

¹⁹ Etj emeny li dad agj a eke k'ok es suw ab af; sica l'oc futufutu yen a lele on yony ab ab, l'igbl any ogj afr etj l'elu Nyam bia. Li bubr em n'onj jam esel a etj -li cec -n'onj agj a.²⁰ El fej -l'ij ob lok iy el etj emeny ow wal es. Jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku, etj ow iy mulu lew yony.²¹ Agj a fej ek'ij ob a onj eke k'ij agj fandi yen; wel awlm onjw lel ey ab.†

Jesu am an es mij lekpl ab af

Mark 6.45-52; Jan 6.15-21

²² Kpekj eke ow b'uw r a, Jesu onj **jam** esel a ok mijetj ab em eke k'ikj anym im mij lekpl a e jam a, ke n'ann in obi l'afl agj ab es.²³ Eke l'afl wel es a, l'uyu lafeny ab af eke li ki onj Nyam. Eke legj ew es a, n'ann yogj in sonj.²⁴ Mijetj a gbé, wus ab a, n'im kpekpe, mra am elul il anke lef am elu onr'r.²⁵ Eke legj am eny ow a, Jesu am an es mij ab af im enj in e jam esel a.²⁶ Eke -l'ekan Jesu am an es mij af a, -li kpiprm es etj -li dad nine: «Na onnabj!» Etj -n'am on erjn ebl em.²⁷ Gbek on pekj Jesu dad el nine: «Erm úsu ony lokm! Erjn k'onj ony! K on em!»²⁸ Pier ondu odad eb etj dad'r nine: «Egj gbél, eke ow el j tasi, ke on abusu m'an es mij ab af m'ow m'enj'nj.»²⁹ Jesu egj dad nine: «Òw!» Pier ey onkm mijetj ab em etj am an es mij ab af im enj'n.³⁰ Gbek eke l'ekn lef a e lec ek'am elu onkm a, erjn ow'r sos etj n'am emn. L'elu lebl li dad nine: «Egj gbél, èb elu'm es!»³¹ Kpekj Jesu egj'n abu es onj'n, etj dad'r nine: «Om n ew'nj fuefue tasi! K on bla etj bebar ee?»³² El yony mum -l'ok mijetj ab em etj lef a irm es.³³ Ow onj jam esel a ek'ann mijetj ab em a, ok onr'okp wus Jesu ec'any af etj am dad ese: «J gbé Nyam ec'Iy tasi!»

Jesu ewlm ólu Genesaret wus af

Mark 6.53-56

³⁴ Eke Jesu lele in e jam esel ab ab ubr mij lekpl a e jam a ke -l'itar es Genesaret wus af a,³⁵ yogj ec'agj a uw Jesu any etj ewl susu a fej in ec'ow ec'amani. Etj wel ot ólu fej is'r.³⁶ -N'am onj on ow eke ow ki yeb wel itjn in e mob sus em a ec'enyembri a ce abu, etj agj a fej ek'am itjn in e mob sus em a abu a, am ewl.

Ey lagjel ec'eb ir owi

Mark 7.1-13

15 ¹ Sica **Farisiel** lele ol eci **low** yegm esel ab ann Jerusalem ow enj Jesu etj am ibrm'n ese: ² «K on bla etj j e **jam** esel a éluam ey lagjel

† 14.21 Onjw a lel ey ab ab ok es saw em; etj egj a yeji ok es saw em.

ec'eb ir owi a[†] ek'ɔŋ ey a ee? Tasi em a, low yegm a am ibrm eke wɛl ki yɔg sabu gbunj ke ij ob, kɔ -li kokmn.»³ Jesu dad el nine: «Etɔ kɔ ɔny, bla sɔsiem etɔ ɔny ec'eb ir ec'ow a sɔsiem ɛluamn Nyam ec'ol ab ee? ⁴Tasi em a, Nyam dad nine: *ɛlum asɔ lele esɔ ab*, etɔ emeny: *esɔ eke bi yayr es lele lis ab a, l'it eke wɛl k'ibi'r.*[†] ⁵Kɔ ɔny, ɔny e low yegm ab em bi dadr esre: ek'egɔ nyam in dad ow es oglog ow lis in ese: “Ob a eke mi k'ɔŋɔŋ ɔ ec'abu elum ec'a, m'oc m'ew es Nyam ec'egb wawr eci,”⁶ ke egɔ ikɔ na, ɔny ec'a, yec'eke li k'ɔŋ es a,[†] n'ngboɔ ow e low em ŋ.[†] Eben eke b'isr Nyam ec'odad ab es ɔŋɔ ɔny ec'agɔ em ec'ow a usu ana! ⁷ɔny, agɔ enyembri yony yony esel! Nawre tasi, Esayi dad ɔny e lís e low na in e kokoba ɔb ab em:

⁸ Nyam dad eke:

“Agɔ amua na neny em ɔfr ɔfr -n'am kɔklm im,
kɔ el ec'erm a kpab es em e lís.

⁹ Nuɔ ɔfr ɔfr agɔ amua am igɔ'm,

ajke agɔ em ec'ow anake -li b'oc -li yegmn agɔ low a.”[†]

Ów eke b'ɔŋ egɔ úwm anɔ

Mark 7.14-23

¹⁰ Sica Jesu esɔ dedeku a etɔ am dad el ese: «Ŋgɔn lɔru es irir low na senyn senyn: ¹¹ow elm ob eke b'ey egɔ nenyam a, ɔwm egɔ **uw**m anɔ, kɔ low eke b'anɔ egɔ nenyam ey ɔkm a, low na anake b'ɔŋ egɔ úwm anɔ a.»

¹² Low na af **jam** esel a ow eɔŋ Jesu etɔ am dad'r ese: «Odad na eke dad **Farisiel** iri a, kɔ uw any ek'ow ey el sos em ee?»¹³ Li dad nine: «Likɔ fɛŋ ek'elm em Es ek'anɔ afr eci likɔ ek'ewl a, li b'ow l'iri ow es.[†] ¹⁴ɛgbr el es, -l'el ány eflu ek'am nyimn ány eflu! Ek'any eflu nyam am nyimn any eflu ejeci nyam, el yony mum -li b'ow -l'ok nɔmu nyam em.»

¹⁵ Pier ɔdu odad eb etɔ am dad'r ese: «Òtar nyandre em odad na e low akr ok ey.»¹⁶ Jesu dad nine: «Kɔ ɔny bɔbɔ yeji, k'irimn low na eci nyandre

[†] **15.2** *Ey lagɔel ec'eb ir owi*: eke Jwifel ok ɔkm madu ɔkr em a, el ec'eb ir a titɔn nɔnɔ. Ow ɔŋ ol e low yegm esel a ɔb nuɔ am obn Mois ec'ol a ek'ow k'ok'r af eb ir owr na ab. Sol a eke -l'oban a lele Mois ec'ol ab ab ɔny any nyam coco. *Yɔg sabu*: ow elm mij ok a eke b'ɔny egɔ eci sos af e sibr a oc es a, kɔ mij ok a eke b'ayal egɔ abɔ em Nyam ec'any af a. Nuɔ ɔb em a, mij ok na ow el egb waw esel ce ki kok (ɔkm Ok 30.18-21). Gbɛkɔ Farisiel b'erur ek'ow k'el Nyam nuɔ igɔ esel a fɛŋ ki kok eben. [†] **15.4** ɔkm Ok 20.12; Ol ɔkn 5.16; ɔkm Ok 21.17; Ob Ap 20.9. [†] **15.6** *yec'eke li k'ɔŋ es a*: Matie eci silel esig oglog em a, *yec'eke li k'ɔŋ es oglog lis a*. [†] **15.6** Eke egɔ nyam bi dad lis lele es ab ese: “Ob na, Nyam ec'ob ap,” ke ow ec'iri a ok sakp yony ŋ: 1) Nyam ec'ob eke n'am ɔŋ, oglog 2) ow ew ese ob eke n'ɔŋ Nyam af ŋ; tasi em a, ow elm Nyam n'ɔkm, kɔ es lele lis ab k'ɔtum eɔŋm ij. Ol e low yegm esel beb ec'a, low eke egɔ eb a, ek'ow el nyamb owi yeji, ow it eke ki kok (Ol ɔkn 21.21-23). -Li bi tutr eke neny ij na agb akm egɔ es lele egɔ lis ab ec'elum (ɔkm Ok 20.12). Tasi em a, agɔ bi wewlm ol meny el eci sel es okr eci. [†] **15.9** Esayi 29.13, Septant em ec'odad eke wɛl oc. [†] **15.13** Sakp nɔnɔ, Nyam b'oc likɔ dadr odad nyandre em ok Israél af. Selu 1.3; Esayi 60.21.

ab ee? ¹⁷Kɔ uwmm any eke ob fɛɲ eke b'ey ɛɲ nɛnym a, b'im ɛy lokm, ke sica n'anɲ lokm a l'ey ɔkm ee? ¹⁸Low eke b'anɲ nɛnym ɛy ɔkm a, erm ɛm ow b'anɲ ow; ɛtɲ low na anake b'ɔɲ ɛɲ uwmm anɲ a. ¹⁹Tasi ɛm a, sow tutr ɛɲɔɲ eke b'ɔɲ ɛɲ ibi ɛɲɲ, ɛrum ɲɔw ɛjɛc'ab, ij **nfaci**, iy mil, ij danɲku yadɲ ke dád sodad ɛɲɔɲ ok agɲ af a, erm ɛm -li b'anɲ -l'ow. ²⁰Ów amua anake b'ɔɲ ɛɲ uwmm anɲ a! Ij ob ke kí ɲɔɲm abu a ɔɔm ɛɲ uwmm anɲ.»

Utuyɔw nyam ɔny ɔmm Jesu ɛm
Mark 7.24-30

²¹ɛtɲ Jesu igb yogɲ im Tir lele Sidɔn ab eci wus ab af. ²²Kpɛkɲ kin Kana wus af e ɲɔw nyam[†] ek'ir wus ikpr ab af a, ow ɛɲn'n ɛtɲ am ɛlu lebl dad ɛsɛ: «ɛɲɲ gbɛl, David e **lilaw**, ikɲ'm sɔɲɲ! Kɔ **abɲ** ɲɔɲ am ijr ɛm ɲɔw gbɛ, ow k'akplm kaka!» ²³Gbɛkɔ Jesu cicm sar okm'n es. In e **jam** ɛsɛl a ow titm'n ɛtɲ am dad'r ɛsɛ: «Ògɲ'n[†] kɔ n'am us ɛy jam l'ɔgr ɛy ɲɔɲ.» ²⁴Jesu dad nine: «Nyam ɛrm'm Israel ɛc'agɲ a ek'anɲ ɛsɛ mɛɛɛb ek'irm af a eci ɛɛ.» ²⁵Kɔ ɲɔw a ow ok ɔwrɔkp wus in ɛc'any af ɛtɲ dad'r nine: «ɛɲɲ gbɛl, ikɲ'm sɔɲɲ!» ²⁶Jesu dad nine: «Ow itm eke wɛl k'oc ɛtuey ɛc'ob ij ɔɲ mɔwr.»[†] ²⁷Yɔw a dad nine: «ɛɲɲ gbɛl, tasi, gbɛkɔ mɔwr yeji, ɛl eci es ɛw ɛsɛl eci ob ij a ɛc'ekpr a eke b'anɲ tabl af ok wus a, -li b'ij.» ²⁸Ow ɔɲ Jesu dad'r nine: «Oy! ɔmm agb'ɲ gbɛ! B'ow ɛɲn low a ek'am ɛrur a.» ɛtɲ wanci ab af ɛɛ, ɲɔw a ɛc'iy a ewl.

Jesu ewlm ɔlu ɲɔɲ

²⁹Sica Jesu igb yogɲ im ɛy Galile eci mij lekpl a ogɲ.[†] L'uyu ligigl nyam af li sig es. ³⁰Agɲ ɲɔɲ ow ɛɲn'n. -L'ism akr kpɛɛ ɛsɛl, ány eflu, sos ɛyru, ɛbrmɛl, lele ɔlu ɛjɛci ɲɔɲ ab. -L'ok wɛl es Jesu ɛc'any af ɛtɲ l'ewlm wɛl. ³¹Eke -l'ɛkan ɛbrmɛl dad ów, sos ɛyru ewl, akr kpɛɛ ɛsɛl an es lele ány eflu ek'ɛkn es ab ab a, agɲ a low iti any afɲn es ɛtɲ -n'am kɔklm Israel e Nyam a.

Jesu iyr agɲ fandi yar lok
Mark 8.1-10

³²ɛmeny Jesu ɛsɲ in e **jam** ɛsɛl a ɛtɲ dad nine: «Agɲ amua e low am ɔny'm sɔɲɲ, anɲke kin sɛɲɲ emum nyahan eke -n'anɲɲ ɛm ab ke -n'ɔɲnym ob kaka eke -li k'ij. M'ɛrurum eke mi k'ɔɲ ɛl -n'im namɲ; ɛjagb -l'ɔtu eke -li k'ɛɲn es abur.» ³³Jam ɛsɛl a dad'r nine: «Kɔ usu saw ɛm anɲa, bogɲ s'ɔtu eke si k'ɛɲn ob ij s'ɔɲ agɲ amua

[†] 15.22 Yɔw a, Israel ɛc'efnu ɛsig ab ɛm ɛc'ɛɲɲ; ow elm Kana ek'anɲ Galile a e ɲɔw.

[†] 15.23 Ògɲ'n: odad na Grek ɛm a, wɛl ɔtu ek'itɲɲ ɛjɛc'ɛm dad ɛsɛ ðɲ'n ob a eke n'am ibrm a. [†] 15.26 mɔwr: Jwifel b'oc agɲ ek'elm Jwifel a ɛsɛ mɔwr af. [†] 15.29 Jesu igb yogɲ im ɛy Galile eci mij lekpl a ogɲ; ow am yegm eke n'im l'ey Nyam any uwmm ɛsɛl eci wus ab af. Mark 7.31.

ij lok iy ee?»³⁴ Eɬɬ Jesu ibrm el nine: «Kɔ futufutu abi ɔnymn ab ee?» Eɬɬ -li dad nine: «Futufutu lɔbrɛ lele ɔcn ekekey abi ka ab.»³⁵ Ca li dad aɣɛ a eke k'ok es wus. ³⁶Eɬɬ l'ot futufutu lɔbrɛ a lele ɔcn ab ab, l'ɛlu Nyam bia, li bubr em n'ɔɛɛ in e jam esel a, eɬɬ -li cɛc aɣɛ a fɛɛɛ. ³⁷El fɛɛɛ -l'ij lok iy el. Jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku, eɬɬ ow iy mulu eɣbel lɔbrɛ. ³⁸Aɣɛ a ek'ij ob a ij aɣɛ fandi yar, wel awlm ɔɔw lele etuey ab. ³⁹Eke sica Jesu ɔɛɛ biekua a im a, l'ey mijetɛɛ ab em eɬɬ n'im Magadan† eci wus ab af.

Farisiel lele Sadusieli ab am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Mark 8.11-13; Luk 12.54-56

16 ¹Farisiel lele Sadusieli ab ow eɛɛɛ Jesu eke k'ebm'n. -L'ibrm ow nine: «Èlu meny ewr nyam ɔkm yegm ey ek'ow el Nyam erm'ɛ.» ²Kɔ Jesu dad el nine: [«Lɛɛɛ es ew em bi dadr esre: “Efi e lɛɛɛ a b'ow akpl, aɛɛke afr ebl es.” ³Eɬɬ ibribr fafa, eke afr b'ibr es a, bi dadr esre: “Yefenyana nyam b'ow an.” Lɛɛɛ eci elel eke b'anɛɛ a b'uwr any, kɔ seɛɛɛ amua eci meny ewr a, ɔtumɛn uwmn any!†] ⁴Yefenyana ec'aɣɛ eɛɛɛ amua eke ijɛɛ meny nyam Nyam ec'any af a am ibrm meny ewr; kɔ wel k'ow kokm meny ewr kaka ɔɔm el ek'ow elm Jonas ec'a cɛ.»† Eɬɬ l'ɛlu wel es n'im.

Jam esel a low a k'okm es sos em kaka

Mark 8.14-21

⁵Eke **jam** esel a im ok mij lekpl a e jam a, -l'ijl es eke -li k'oc futufutu. ⁶Jesu dad el nine: «Èwr erm! Òsur sos **Farisiel** lele **Sadusieli** ab eci lijru a e lís.» ⁷Jam esel a am dadarir el ɔfr esre: «Eke s'ocm futufutu a sosisem anake n'am dad ów amua a.» ⁸Jesu uw odad a eke -n'am dad ab any eɬɬ li dad wel nine: «Bla sosisem eɬɬ am dadr ɔny ɔfr em esre: “Eke s'ebm futufutu a sosisem ee?” Kɔ k'irimɛn cɛ ee! ⁹Ow k'okm ɔny es sos em cɛ ee? Futufutu yen a eke mi bubr em, m'ɔɛɛ aɣɛ fandi yen lele ekpr a eke wal es eci mulu abi a eke otr imn a, kɔ k'okmɛn ow e low ee?† ¹⁰Eɬɬ kɔ futufutu lɔbrɛ a eke mi bubr em m'ɔɛɛ aɣɛ fandi yar a, lele ekpr a eke wal es a eci mulu eɣbel abi a eke otr imn a, k'okmɛn ow e low ee?† ¹¹Òsur sos Farisiel lele Sadusieli ab e lijru a e lís. Kɔ ayaf ɔtur eke k'uwmn any ek'ow elm futufutu ec'odad mi dadm ɔny ee?† ¹²Ca jam esel a iri ek'ow elm lijru a eke wel b'oc kokr futufutu a ec'odad Jesu dadm el, kɔ Farisiel lele Sadusieli ab e low yegm a e low.

Pier dad eke Jesu in el Mesi

Mark 8.27-30; Luk 9.18-21

¹³Jesu im ey Sesare Filip ec'eb em. N'am ibrm in e **jam** esel a l'esse: «Ayaf aɣɛ bi dadr eɣɛ ec'Iy e lís ee?» ¹⁴-Li dad nine: «Aɣɛ beb bi dad esre ɛɛ Jan mij ok nuɛɛ

† 15.39 Èkn Mark 8.10 ec'akr otar a. † 16.2-3 Matie eci silel esig nonɔ em, wel éɛɛɛ sodad ek'anɛɛ ob na [...] ec'araɛɛ em a. † 16.4 Bèbmɛn Matie 12.39-40. † 16.9 Èkn Matie 14.15-21. † 16.10 Èkn Matie 15.32-38.

es, beb bi dad ese η **Eli**, etη agη likpr ec'a, -li b'oc'η ese Jeremi oglog **kokoba** ɔb es ejeci nyam af.»¹⁵ Etη Jesu ibrm el nine: «Kɔ ɔny obi ɔny obi a, ayaf b'ocar'm ee?»¹⁶ Simɔ Pier dad nine: «Ŋ **Mesi** a, Nyam a ek'anη owr ec'Iy.»¹⁷ Ca Jesu dad'r nine: «Simɔ Jonas jim,[†] ehe él η eci, aηke nawre ikη na, ow elm egη elum ɔkm dadm'η, kɔ em Es ek'anη afr a.¹⁸ Sica em, m'am dad'η m'ese: η Lob,[†] etη lob ikη na af, m'ow m'us em e Nyamel a.[†] Luw ec'abusu a k'ɔtum ɔnym læc in af.¹⁹ M'ow m'ɔn'η Afr e **gbrenḡbi** usu a eci sisafue a: low fɛη eke b'ow igη wus af aηa a, Afr b'ow igη; low fɛη eke b'ow eb wus af aηa a, Afr yeji b'ow eb.»[†] ²⁰ Jesu ij in e jam esel a neny dad nine: «Kì dadr egη kaka eke m'el Mesi a.»

Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anη igb ab e low

Mark 8.31–9.1; Luk 9.22-27

²¹ Lɛḡη a ce, Jesu ɔb nuη am dad ulm in e **jam** esel a es ese: «Ow it eke mi k'im Jerusalem ke yogη m'ij gbre nɔnɔ, **agη** ekpekp, **egb** waw esel egbel, lel ol e **low** yegm esel ab ab ec'abu em. Wel b'ow ibi'm etη segη nyahan m'ow m'igb luw em.»²² Eβen a, Pier oc'r ab im saw em etη am enym'n abr dad ese: «Eḡη gbél! Nyam ɔny oc'η es em! Low na k'ow eηnm'η lɛḡη kaka!»²³ Gbɛkɔ Jesu ewl sos meny etη am dad Pier ese: «**Satan**, kpàb'm es lís! Ŋ el em ec'ejagb us e lirikip, aηke η e tutr a elm Nyam e tutr, kɔ agη em eci.»²⁴ Emeny Jesu am dad in e jam esel a ese: «Ek'egη nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kí tutrm in e lís owi, l'ábu in obi ec'olikh a,[†] ke l'ús'm jam.²⁵ Tasi em a, egη yec'eke b'ow erur eke ki dogηη in e sel a, b'ow irmn. Gbɛkɔ egη yec'eke b'ow irmn in e sel a em sosiem a b'ow eηη.²⁶ Eke batη egη nyam ɔny wus ec'ob fɛη etη l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee? Kɔ bla ob iy egη ɔtu eke k'oc sɔgr in e sel ab ee?²⁷ Tasi em a, egη ec'Iy b'ow ow Es ec'anygbel ab em lele in ec'**afr** erm esel ab ab, etη egη egη in eci es an ab em, li b'ow li sɔg ow labm.²⁸ Low nawre m'am dad ɔny: agη amua ek'anη aηa a e beb b'ow ekn egη ec'Iy ow ese eb ebu af gbuη ke -l'uw.»

Jesu itηη sos

Mark 9.2-13; Luk 9.28-36

17 ¹Eke seḡη nɔhɔn ec a, Jesu esη Pier, Jak lele Jan ek'el Jak lisijim ab etη -li kpab es -n'im saw em el sony lafeny gege nyam af. ²Jesu itηη sos el ec'any

† **16.17** *Simɔ Jonas jim*: Pier es e nin a, Jan (Jan 1.42) kɔ Jonas el in ec'esη likpr em Grek em. † **16.18** Pier e nin a e nyandre el lob. † **16.18** *m'ow m'us em e Nyamel a*: odad na em, Nyam ec'agη e low wel am dad, kɔ ow elm él. Bèbm̄n Efes 2.20. † **16.19** *...igη...eb*: Grek em odad eci iri tasi a el...*awη es...mɔmu es*. Ol e low yegm esel e dad em a, es awη lele es mɔmu ab e nyandre el: igη low oglog éb low. Jwifel e Nyam nuη igη em a, ol e low yegm esel a ɔny abusu ikη na, etη -li tutr eke ol eke -li b'ɔny -l'ew a, Afr yeji b'egη eb. Sica Jesu eb ol e low yegm esel ec'usu a ese Nyam nuη igη em ec'es ew es af, etη n'am ɔη Pier abusu na. Etη ow e jam a, n'ɔη jam esel a yeji (Matie 18.18; Jan 20.23). † **16.24** *l'ábu in obi ec'olikh a*: èkn Matie 10.38 ec'akr otar a.

af: any am jejn'n ese ligbn af etj in e mob sus em a ufu pum pum pum anj ese usuayl af.† 3 Etj kin, **jam** esel nyahan a ekn Mois lele **Eli** ab ek'ilm any am dad ów Jesu ab. 4 Etj Pier dad Jesu nine: «Egñ gbél, ow akpl eke si k'anj anja! Ek'erur, anja m'otu eke mi k'us nuj ign usu nyahan: ñ e nyam, Mois e nyam lele Eli e nyam ab.»

5 Odad anj Pier nenym am dad etj kpekj kin jru ek'am jejn ow ubur el es. Lebl nyam anj jru ab em am ikj dad ese: «Egñ na el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em iñ fñj m'elu'l em. Ìrir in e low!»† 6 Eke jam esel a iri lebl ikj na a, erñj òny el afñj es etj -li bubu any es wus. 7 Jesu im titm el, itñj el abu etj dad el nine: «Ìgbr, k'ùrur erñj.» 8 -Li gbìgbl any ogñ etj -l'eknm egñ kaka ek'ow elm Jesu òny ce.

9 Eke -n'anñj lafeny ab af -n'am us es a, Jesu am ijl el neny dad ese: «Low na ek'èkan a, kì dadr kokr egñ kaka tonj bake egñ ec'Iy ìgb agñ ek'uw ab em.» 10 Etj jam esel a am ibrm Jesu ese: «Dàd ey, kò bla sostièm etj ol e low yegm esel a bi dad ek'Eli in k'ow gbuñ ke Mesi in ow ee?»† 11 Jesu dad el nine: «Tasi em a, Eli eke li k'ow ke ni nyímm ów a fñj. 12 Gbekò m'am dad òny ek'Eli ow legñ a etj, agñ egñm ebm'n etj kok'r low yec'èke -l'erurir a. Èben eke -li b'ow -li kok egñ ec'Iy sos keskes ana.» 13 Sica jam esel a iri eke Jan mij ok nuj es ec'odad anake Jesu am dad el a.

Jesu ewlm iy nyam ek'abñ ñuj b'ijr gbre

Mark 9.14-29; Luk 9.37-43a

14 Eke Jesu lele in e **jam** esel ab ab ow ok yogñ a eke bieku a anj a, egñ nyam ow titm Jesu, ok òwròkp wus in ec'any af 15 etj dad'r nine: «Egñ gbél, òny em ec'iy a eci òrñj ikj. Lèl krokro es etj òl a b'ijr'r gbre tonj sakp òòòò ec'a li b'ey alm, oglog mij em. 16 M'oc'r m'is ñ e **jam** esel a kò -l'òtum -l'ewlam ow.» 17 Jesu igbl lebl ogñ dad nine: «Wew! Òny eel agñ erñj eke òmm anm em tasi! Èmeny segñ abi m'it eke mi k'anj òny ab ee? Etj emeny sakp abi ow it eke mi k'egñ low na m'eb ee? Òcr iy a isr'm anja.» 18 Jesu òòr **abñ** ñuj a abr ey òkm iy ab em etj l'ewl wanci ab af ce.

19 Jam esel a im titm Jesu saw em etj ibrm'n nine: «Kò bla etj ey s'òtum s'ònym abusu s'ogñm abñ na ee?» 20 Jesu dad el nine: «Òny ec'òmm a ufum es. Low nawre m'am dad òny: blèl òny òmm ew likekli ese likj e liy af, òtur eke ki dadr ligìgl na esre: «Ìgb anja im yogñ a», li b'ow n'im. Low kaka k'ow òtum akam òny. [21 Abñ akpasu na, Nyam ñòñj lele **neny** erñj em ab ce wel òtu eke k'ogñ'n.]»†

Èmeny Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anj ìgb ab

Mark 9.30-32; Luk 9.43b-45

22 Legñ nyam, **jam** esel a fñj erñanin Galile, etj Jesu am dad el ese: «Wèl b'ow òny egñ ec'Iy elu agñ abu em, 23 ke -l'ibi ow; gbekò segñ nyahan, li b'ow l'ìgb luw em.» Ow sostièm jam esel a sos òw es òòòò.

† 17.2 Bèbm 2 Pier 1.16-18. † 17.5 Bèbm Matie 3.17; Selu 2.7; Esayi 42.1. † 17.10 Èkn Matie 11.14 ec'akr otar a. † 17.21 Matie eci silèl esig oglog em a, wèl èñm sodad ek'anj ob na [...] ec'arañ em a.

Wus labm e sɔg

²⁴Eke Jesu lele in e **jam** esel ab ab ow ok Kapernayum a, **Nyamel** gbɛl a eci wus labm eb esel a ow eɲɲ Pier etɲ am ibrm'n esɛ: «Kɔ ɔny eci low yegm es a, n'am sɔgm Nyamel gbɛl a eci wus labm ee?»[†] ²⁵Pier dad nine: «Njaɲ, li bi sɔg.»

Wanci ab af a eke Pier am ey akɲ a, Jesu ikɲ anym eb odad etɲ dad'r nine: «Simɔ, kɔ ayaf am tutar ee? Wus na eci ɛb ebu a, kɔ bwo ki sɔg wus labm ɔɲ el ee? El ec'eb eyɲ a, kɔ etu agɲ ab ee?» ²⁶Pier dad nine: «Etu agɲ a cɛ.» Af yogɲ Jesu dad Pier nine: «ɛb eyɲ a ɔnym labm sɔg ij. ²⁷Gbɛkɔ s'erurm eke si k'ebal agɲ amua erm es. Na sosisem im mij lekpl ab em ɔwl ew; ɔcn krekre a eke b'ow ɔny a, fiɲ in e neny a, b'ow eɲɲ os eke b'ow ɛbm ɲ lele em ab eci wus labm a eci sɔg. Òc os a ow sɔg el ey ec'a.»

Egɲ ligbɛl ec'el

Mark 9.33-37; Luk 9.46-48

18 ¹Wanci ab af a, **jam** esel a ow eɲɲ Jesu etɲ am ibrm'n esɛ: «Afr eci **gbrengbi** usu yogɲ, kɔ bwo ec'egɲ el ligbɛl ee?» ²Jesu esɲ iyli nyam ow, n'inymn ow es el ec'araɲɲ ³etɲ li dad nine: «Low nawrɛ m'am dad ɔny: eke itɲnmn ɔnymn erm esɛ etuey af, k'ow ɔtumn eymn Afr eci gbrengbi usu a. ⁴Gbrengbi usu a ec'egɲ ligbɛl a, in l'el egɲ a eke b'is es ke b'ewl anɲ esɛ iy na af a.»

Èw erm ke k'ɛym sikpl em

Mark 9.42-48; Luk 17.1-2

⁵«Eke egɲ eb ey amua em e nyam em sosisem a, ke em anake l'eb'm a. ⁶Gbɛkɔ egɲ eke b'ow ɔny egɲ ek'ɔny ɔmn em em esɛ iy na af elu wus a, low ɲɲɲ a eke li k'eɲɲ a agb ɲɲɲ. Eke wɛl oc meb ucyr lob ligbɛl ucyr emn, etɲ ɔny eman in okij a, ow akpl akm low ɲɲɲ a eke wɛl ki kok'r a. ⁷Bogɲ e gbre ana! Wus na af, ów ɲɲɲ anɲ low ɲɲɲ kok eci! Tasi ów amua b'ow anɲ segɲ fɛɲ eci, gbɛkɔ gbre b'ow el egɲ a eke b'ow kok ów amua a eci! ⁸Eke batɲ ow el ɲ ec'abu a oglog ɲ e lakr a anake b'ɔɲ ey sikpl owi em a, ke ùbr'r es oc ɔwl'l kpekpe; ow akpl ɲ eci eke k'ey sel eɲɲ tasi ab em abu nyam coco ab oglog lakr nyam coco ab, ow a eke k'eli sabu yony lele akr yony ab, ke wɛl óc ɔwl'ɲ al a ek'iram es ab em a. ⁹Eɲɲ ek'ow el ɲ e nyamn a anake b'ɔɲ ey sikpl owi em a, ɔkr ɔny oc es oc'r ɔwl'l kpekpe; ow akpl ɲ ec'eke k'ey sel eɲɲ tasi ab em nyamn nyam coco ab, ow a eke k'eli anyamn yony, ke wɛl óc ɔwl'ɲ **gbre** ij usu ec'al ab em a.»

[†] **17.24** Egɲ igɲ ek'el Jwif fɛɲ k'ij akpo likɲ afɲ es a, it eke Nyamel gbɛl ab em k'ɔkl os lakpo lakpo fɛɲ (ɔkm Ok 30.11-16). Ow bebmn juma kok es nyam eci legɲ ikpr e labm sɔg ab.

Liceb ek'irm ke wel eɲɲ

Luk 15.3-7

10 «Èwr erm em e jam esel ey amua em e nyam ec'ifn owi em; tasi em a, m'am dad ɔny eke el ec'afr erm esel b'anɲ seɲɲ feɲ em Es ek'anɲ afr a ec'any af.† [11]†

12 Kin low nyam, ɔny e tutr el bogɲ ec'ee? Eke eɲɲ nyam ɔny mæceb ekɲ yen, etɲ el em eci nyam irm a, kɔ li k'ow l'igɲm ekɲ yar læw libarm a l'elum es lafeny af yogɲ, n'iim l'ɔlm yec'a ek'irm a l'ocm ee? 13 M'am dad ɔny, eke n'eɲɲ ow, li b'ow n'ɔny sos em iɲɲ liceb na e nuɲ af l'akm ekɲ yar læw libarm a ek'iram a. 14 Èben ek'ɔny Es ek'anɲ afr a erurm eke em e jam esel ey amua em e nyam k'irm ana.»

Eke Krist em ec'esɲ jim nyam kok'ɲ low ɲuɲ

15 «Eke esɲ jim nyam kok low ɲuɲ [ɲ e lís],† ke im eɲɲ'n ɲ ɔny, ke dád'r in e low ɲuɲ a eke li kok a. Eke l'iri ɲ ec'odad a, ke esɲ jim a l'el ɲ ec'ɲ. 16 Kɔ eke l'egɲm l'irim ɲ ec'odad a, ðc eɲɲ ejeci nyam oglog agɲ yony ab im, yec'etɲ ke, esɛ elɛl eke Nyam Lel a am dadr ab af a: *odad feɲ eci nyinyimn em, adanɲku yony oglog nyahan áɲɲ em.*† 17 Gbɛkɔ eke l'egɲm l'irim wel ec'odad a, dád ok Nyamel; etɲ eke l'egɲm l'irim Nyamel ec'odad a, ðc'r esɛ Nyam any uwm es af oglog **wus** labm eb es af.

18 Low nawre m'am dad ɔny: low feɲ eke b'ow igɲɲ wus af aɲa a, Afr b'ow igɲ; low feɲ eke b'ow ebr wus af aɲa a, Afr yeɲi b'ow eb.† 19 Èmeny m'am dad ɔny, eke wus af aɲa, ɔny em ec'agɲ yony okr af eke k'ibrm low kaka feɲ jej ok owi ec'a, em Es ek'anɲ afr a b'ow ɔɲ el. 20 Tasi em a, yogɲ ek'agɲ yony nyahan as luku em e nin em a, m'anɲ el ec'araɲɲ.»

Nyandre em odad ek'el juma kok es a ek'ocm apm a eci

21 Ètɲ Pier ow titm Jesu etɲ am ibrm'n esɛ: «Èɲɲ gbɛl, ek'em lisijim bi kok'm low ɲuɲ, ke sakp abi mi k'oc m'ap'r ee? Kɔ sakp lɔbɲ ee?» 22 Jesu dad'r nine: «Njaɲ, mi dadm'ɲ m'esme toɲ sakp lɔbɲ, kɔ toɲ sakp ekɲ nyahan lele læw ab toɲ sakp lɔbɲ.† 23 Na sosiem, kin Afr e **gbrengbi** usu a ec'elɛl ek'anɲɲ: eb ebu nyam erur eke k'ub in ec'ob a ek'in eci juma kok esel a ɔnym'n ab a. 24 Eke l'ɔb nuɲ n'am kok ow e low a, wel oc juma kok

† 18.10 Jwifɛl eci tutr em a, eɲɲ eɲɲ feɲ ɔny in eci afr erm es eke b'ɔsu'r, etɲ agɲ ek'ɔny any a cɛ eci afr erm esel a anake b'im Nyam ec'any af a. Kɔ Jesu am elu ɔkm yegm eke jam esel ekekey amua ɔny any Nyam ec'any af. Èkn akr 1. † 18.11 Matie eci silel esig bɛb em a, wel eɲɲ akr 11: *Èɲɲ ec' ly ow sɔg yec'a ek'irm a eb elu es.* † 18.15 Matie eci silel esig oglog em a, wel éɲɲm sodad ek'anɲ ob na [...] ec'araɲɲ a. † 18.16 Ol ɔkn 19.15. † 18.18 Bèbmɲ Matie 16.19 lele Jan 20.23 ab. † 18.22 *sakp ekɲ nyahan lele læw ab toɲ sakp lɔbɲ*: odad na Grek em a, wel ɔtu ek'itɲɲ ejec'em dad esɛ *sakp ekɲ nyahan lele læw lɔbɲ ab*. Jwifɛl e low yegm em a, wel ɔtu eke k'oc low ap eɲɲ toɲ sakp nyahan.

es nyam ek'onym'n os bubute gbel ab is'r. ²⁵ Egn a onym ob kaka eke k'oc sɔgr in e labm a; ow sɔsiem eb ebu a ɔɲ abusu eke wel k'ɔl'ij' esɛ aduign af, ke wel ɔl in e yɔw, in ec'ey lele ob feɲ eke n'onny ab ab ij yec'etɲ ke l'ɔtu li sɔg labm a. ²⁶ Juma kok es a ok ɔwrɔkp wus eb ebu a ec'any af etɲ am dad'r esɛ: «Erm ɛy'ɲ es, èku beb, m'ow mi sɔg'ɲ feɲ!» ²⁷ Eb ebu a sɔɲɲ ɔny nɔɔ: l'oc labm a l'ap ow etɲ l'elu ow es ow im.

²⁸ Juma kok es a ec'im em a, l'ɔbr lawl juma kok es nyam ek'onym'n os tel ab. N'onny ow emn emn n'am bɔbrm ow l'atr ow sel li dad l'esɛ: «Sɔg em ec'os a ek'onym ab a!» ²⁹ Lawl a ok ɔwrɔkp wus in ec'any af etɲ am ɲɔɲɲ'n esɛ: «Erm ɛy'ɲ es, èku beb, m'ow mi sɔg'ɲ!» ³⁰ Gbeko l'egɲm; n'onny l'elu ow sobel em ek'ow k'anɲ em tɔɲ ke ow sɔg'r labm a.

³¹ Eke juma kok esel ejec'a ekn low a ek'ey a, sos ɔw el es senyn senyn etɲ -n'im -l'awl ów a feɲ -l'ok eb ebu a. ³² Af yogn, eb ebu a ɔɲ wel esɲ juma kok es a ow etɲ li dad ow nine: «Juma kok es ɲɲɲ! M'oc ɲ e labm a feɲ m'ap'ɲ eke ɲɔɲm'a a sɔsiem. ³³ ɲ yeji, blel ɔny awl'ɲ a eci sɔɲɲ ikɲ esɛ elɛl eke m'onny ɲ e sɔɲɲ ikɲ ab af.» ³⁴ Eb ebu a erm ebl afɲɲ es etɲ n'onny juma kok es a l'elu sobel em milɔlu kokr eci tɔɲ ke li sɔg labm a feɲ.» ³⁵ Etɲ Jesu igɲ af dad nine: «Eben eke em Es ek'anɲ afr a b'ow kok ɔny ana, ek'ony em ec'egɲ nyam nyam ocm low ɲɲɲ eke lisijim kok'r a apm'n erm nyam em.»

Igɲnin owi

Mark 10.1-12

19 ¹ Eke sica Jesu dad ów ɔm odad bake ow uwr a, l'igb Galile etɲ n'im Jude wus af e mij jam ek'el Jurden a. ² Agɲ nɔɔ am us'r jam etɲ l'ewlm el em ec'ɔlu a.

³ Farisiel beb ow titm Jesu eke k'uk'r meb odad ebl em. -L'ibrm ow nine: «Kɔ low kaka feɲ em, ey ec'ol a ɔɲ abusu eke egɲ k'ogɲ in e yɔw ee?» ⁴ Jesu dad nine: «Kɔ awlmn low yec'a eke Nyam Lel dad ab ee? Nuɲ ɔb em a, Nyam kok igɲ lele yɔw ab, ⁵ etɲ li dad nine: *Na sɔsiem anake igɲ b'ow ɲgboɲ es lele lis ab ec'akɲ, ke l'ókr af in e yɔw ab ab -l'el sos megl nyam a.* [†] ⁶ Ca -l'elm agɲ yony ij, kɔ sos megl nyam. Ke egɲ k'ónym yec'eke Nyam ɔny okr af a kpabm es.» ⁷ Emeny Farisiel am ibrm'n esɛ: «Kɔ egɲ am ow ogɲ in e yɔw a, bla sɔsiem etɲ Mois b'ibrm eke wel k'ɔɲ ow igɲnin e lel ee?» [†] ⁸ Li dad nine: «ɔny ec'erm tuɔtuɔ a sɔsiem anake Mois ɔɲ ɔny abusu eke k'ogɲɲ ɔny ec'ɔyɔw a. Kɔ nuɲ ɔb em a, ow elm eben ow ecrm. ⁹ M'am dad ɔny: igɲ feɲ eke elu in e yɔw es, ke ow elm egɲ ot owi em, ke im ebi yɔw ejec'a, l'ij **nfaci** ɲ.»

¹⁰ In e **jam** esel a dad'r nine: «Ek'ow el eben tasi egɲ k'anɲ in e yɔw ab a, ke ow akplm ek'egɲ k'ebi yɔw.» ¹¹ Jesu dad el nine: «Agɲ a feɲ k'ɔtum

† 19.5 Nuɲ ɔb 1.27; 2.24; 5.2. † 19.7 Ol ɔkn 24.1-4. Èkn Matie 5.31 lel ow ec'akr otar ab ab.

egnum odad na ebm ek'ow elm agn a ce eke Nyam b'ony ow ec'abusu a. 12 Ow n'ony anj eke b'edn agn yow ec'ebi agn: beb ec'a, mew em etj -l'ijm ow e lec; beb ec'a egj agbru, agn nj -n'onym ow ec'abusu; sica beb ec'a, Afr eci **gbrenghi** usu e juma kok sosiem -l'erurmn eke -li k'ebi yow. Ke egj yec'eke k'egj low yegm na eb a, l'egj l'eb!»

Jesu edn etuey awr

Mark 10.13-16; Luk 18.15-17

13 Sica agn ot etuey am is Jesu eke li k'at wel abu nun ni njony Nyam n'ony wel, k' **jam** esel a am enym agn a abr. 14 Gbeko Jesu dad nine: «Y'eb etuey ow em ogj! Egj k'edn el, anke tasi em a, Afr e **gbrenghi** usu a el agn a ek'anj ese el af a eci.» 15 Lat wel abu nun l'edn wel awr etj l'igh yogj n'im.

Ígn fej elu es ke us Jesu jam

Mark 10.17-31; Luk 18.18-30

16 Etj kin egj nyam ow ejn Jesu etj am ibrm'n ese: «Low yegm agn es, k' bla low mamn iy m'otu eke mi ki kok ke m'egj sel ek'onym uwr ee?» 17 Jesu dad'r nine: «K' bla sosiem etj am ibrm im low yec'a eke k'akpl ab af ee? Nyam wony coco ce akpl. Eke batj am erur eke k'ey sel ek'onym uwr em a, elum sol a.» 18 L'ibrm nine: «K' bogj eci sol ee?» Jesu dad nine: «*K'ibim egj, k'ijm nfaci, k'ijm mil, k'ijm danju yadh em egj e nun af;* 19 *elum asj lele esj ab, ke erur egj kaka fej ese nj obi af.*»[†] 20 Jgbafreli a dad'r nine: «Mi b'elum sol amua fej. Emeny bogj ec'anake anj ab ee?» 21 Jesu dad'r nine: «Ek'am erur eke k'anj ese el el eke Nyam am erur ab af a, ke im ol nj ec'ob a eke wny a ij, dc ow ec'os a nj wgburu,[†] ke b'ow ejn ob wny afr, ca ewl meny ow ke us'm jam.» 22 Jgbafreli a b'iri low na a, n'aam sos es w em anke tasi em a, n'ony ob n'ony.

23 Etj sica Jesu dad in e **jam** esel a nine: «Low nawre m'am dad wny: ow ew tuotuo eke gbrenghi k'ey Afr eci **gbrenghi** usu a. 24 Etj emeny, kin low nyam eke m'am dad wny: gbanjo kedebnam eci fefn wmu em eke k'ecr a ew fuefue akm gbrenghi eci Nyam e gbrenghi usu a ec'em ey a.» 25 Eke jam esel a iri ow amua a, low iti el any etj -n'am dad -l'ese: «Ke sica bwo ec'egj wtu eke k'egj sel ee?» 26 Jesu ler el etj dad el nine: «Agj ec'any af a ow ew tuotuo, k' ow elm Nyam ec'any af gbe, anke Nyam ec'a, fej ew fuefue!»

27 Ca kin Pier eb odad etj dad'r nine: «J obi yeji èkn! Ey, s'ign fej s'ok es etj s'us'ij jam. K' ey ec'a, ayaf ow b'ow ecr ab ee?» 28 Jesu dad el nine:

[†] 19.19 Okm Ok 20.12-16; Ol Okn 5.16-20; Ob Ap 19.18. [†] 19.21 dc ow ec'os a nj wgburu: Jwifel ec'eb ir em a, -l'egj -l'eb eke wel k'ap wgburu yej'ob. Gbeko eke ecr ob a ek'ony a sakp yen a, el ec'ol a edn eke k'apm ob afnm akp nyam es.

«Low nawre m'am dad ony: legɲ a eke egɲ ec'Iy b'ow sig es in ec'anygbel ec'atufu lekpn af, eb owr ab em yogɲ a, ony lew yony a ek'usr'm jam a, ony yeji b'ow sigr es atufu mekpn af, ke jéjr Israel ec'eb lew yony a ec'ow okr. ²⁹Etɲ agɲ a feɲ ek'igɲ el ec'akɲ oglog el lisijimel oglog el lisijowel, el esel, el lisel, el ec'ey, el e sɔgm ok es, em e nin a sosiem a, -li b'ow -n'eyɲ sakp ekɲ yen ok af etɲ -li b'ow -n'eyɲ sel ek'onym uwr. ³⁰Kɔ agɲ nɔnɔ a eke caca em el ányumu a, b'ow el ajamu etɲ agɲ nɔnɔ a eke caca em el ajamu a, b'ow el ányumu.»

Viny ɔgm a eci juma kok esel

20 ¹«Tasi em a, kin elel eke Afr eci **gbrengbi** usu a anɲn: gbrengbi nyam ey ɔkm ibribr fafa eke k'eb juma kok esel in e **viny** ɔgm a eci, etɲ n'eyɲ. ²Neny okr el af juma kok esel ab ab os nyam, ek'el legɲ nyam e labm sɔg eci, etɲ l'ot wel n'im in ec'ɔgm a. ³Wanci libarm em a, l'ey ɔkm etɲ l'ekɲ beb ek'anɲ eberɲ em ke onym low kaka eke ki kok. ⁴Li dad wel nine: «Ony yeji ìmn em ec'ɔgm a kokr juma, m'ow m'ɔɲ ony labm sɔg ek'it a,» ⁵etɲ -n'im ɔgm a. Legɲ b'uyu nuɲ, emeny ɔgm es a ey ɔkm ot agɲ etɲ emeny ncebles eci wanci nyahan em yeji, l'ey ɔkm li kok eben. ⁶Sica ncebles eci wanci yen em a, l'ey ɔkm etɲ emeny l'ekɲ agɲ ejeci ek'anɲ eberɲ em yogɲ. L'ibrm wel nine: «Kɔ bla etɲ legɲ mum a b'anɲn ɔfr ɔfr nene ee?» ⁷-Li dad nine: «Egɲ kaka ebm ey juma.» Li dad wel nine: «Ek'ow el eben, ke ony yeji, ìmn em eci viny ɔgm a kokr juma.»

⁸Eke legɲ ew es a, ɔgm es a dad in ec'ob awl es a nine: «Éɲɲ juma kok esel a ke sɔg egɲ egɲ e labm a. B'ow ɔb nuɲ ajamu ab em toɲ ke úwar ányumu ab em.» ⁹Agɲ a ek'ɔb juma nuɲ ncebles eci wanci yen em a ow, etɲ egɲ egɲ eɲɲ in ec'os nyam a. ¹⁰Eke sica ow igɲ agɲ a eke wel ikɲ anym eb a ogɲ a, -li tutr eke -li b'ow -n'eyɲ ow afɲ es; gbekɔ el yeji, wel ɔɲ el egɲ egɲ os nyam. ¹¹Os a ec'eb em a, -n'am eny abr -l'ok ɔgm es ab af ¹²-li dad -l'ese: «Juma kok esel amua eke wel anɲ jam eb a, wanci nyam eci juma ce -li kok etɲ sɔg el labm ese ey eke legɲ mum a s'ij gbre ligbn kpaɲ kpaɲ na em ab af!» ¹³Gbekɔ ɔgm es a dad el em ec'egɲ nyam nine: «Lawl, mi kokm enyembri yony owi ɲ e lís. Neny okr ey af os nyam ek'el legɲ nyam juma eci, kɔ yadɲ ee? ¹⁴Èb ɲ e labm sɔg a ke ím. M'erur eke egɲ na eke wel anɲ jam eb a, m'ɔɲ'n os a ese ɲ ec'ab af. ¹⁵Kɔ m'onym abusu eke em ec'os a, mi ki kokr low yec'eke m'erur ab ee? Kɔ em ec'erm mamn a e low a, nyamn eyr ow am ɔny'ɲ ee?» ¹⁶Etɲ sica Jesu igɲ af dad nine: «Agɲ ek'el ajamu a b'ow el ányumu, etɲ agɲ ek'el ányumu a, b'ow el ajamu.»

Jesu am ewar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em anɲ igb ab

Mark 10.32-34; Luk 18.31-34

¹⁷Jesu lele in e **jam** esel ab ab am uyu im Jerusaleɲ. Es an im em a, l'ot jam esel lew yony ab ab n'im saw em, etɲ n'am dad wel l'ese: ¹⁸«Ìsr any

ekan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a; yogŋ, eŋŋ ec'Iy b'ow ey **egb** waw esel eŋbel lel ol e **low** yeŋm esel ab ab ec'abu em. -Li b'ow -l'ɔb ow low luw eci, ¹⁹etŋ -li b'ow -l'oc ow -n'ɔŋ Nyam any uwm esel eke ki kokr'r miyer, ɔ'r say em, ew'r olikŋ af luw eci. Eke ow b'ow kok seŋŋ nyahan a, li b'ow l'igb luw em.»

Jak lele Jan ab ec'el lis e low ek'ibrm

Mark 10.35-45

²⁰Sica Sebede ec'ey yony a ec'el lis[†] a ow titm Jesu, l'ok ɔwɔɔkp wus ow ec'any af etŋ n'am ibrm ow ob. ²¹Jesu ibrm'n nine: «Kɔ bla low iy am erur ee?» Li dad ow nine: «Èŋŋ eb eke em ec'ey yony amua b'ow ok es susu amamn lɛŋŋ eke b'ow eb ŋ ec'eb eb e lɛkpn a; nyam ánŋ lidr ogog ke nyam ánŋ nɛmn ogog.» ²²Jesu dad el nine: «Low yec'a ek'am ibrmn a, k'uwmn any. Kɔ ɔtur eke k'ɛŋŋn gbɛɛ eci mij kpɔk a[†] eke m'ow m'ɛŋŋ ab ee?» -Li dad ow nine: «Èɛ, s'ɔtu.» ²³Jesu dad el nine: «Tasi em a, b'ow eŋŋn em e mij kpɔk a. Gbɛkɔ em e lidr abu af ec'es sig a, lele nɛmn abu af ec'ab ab a, ow elm em m'ɔɔm eŋŋ; susu amua, em Ès kok aŋŋ a eke li bɛbm sos a eci.»

²⁴Eke **jam** esel aŋŋ lew a iri low na a, -l'ebɛ erm -l'ok aŋŋ lisijimel yony ab af. ²⁵Ow sosiɛm Jesu eŋŋ el feŋ etŋ dad el nine: «Èkan eb ec'es ew esel a, -li b'ew eb ab es abusu ɔny em, etŋ el em ec'aŋŋ any esel ek'aŋŋ a b'elu el ec'abusu ɔny a ɔkm dedeku a e nuŋ af. ²⁶Gbɛkɔ ɔny ec'araŋŋ ec'a, ow k'ɛcr eɛben. Eke batŋ ɔny em ec'eŋŋ kaka feŋ am erur e k'el ɔny ec'es ew es a, ke l'él ɔny a feŋ ec'ob oc ɔŋ es; ²⁷etŋ emeny ek'ony em ec'eŋŋ kaka feŋ am erur eke k'el ɔny ec'anymu a, ke l'él ɔny a feŋ ec'adu. ²⁸Èben nyam coco eŋŋ ec'Iy yeji owm ek'aŋŋ ki kok in e lís e low, kɔ l'ow eke li ki kok aŋŋ e lís e low, ke l'oc in e sel a l'ew awoba li ɔŋŋ aŋŋ ɔɔɔ.»[†]

Jesu ewlm ány eflu yony

Mark 10.46-52; Luk 18.35-43

²⁹Eke -l'okɔ ɔkm Jeriko a, aŋŋ ɔɔɔ am us Jesu jam. ³⁰Kpɛkŋ kin, ány eflu yony eke sig es ejaŋb saw, -l'iri eke Jesu am ec. -N'am elu lebl -li dad -l'ɛse: «Èŋŋ gbɛɛ, David e **lilaw**, ikŋ ey ɔɔŋŋ!» ³¹Dedeku a am enym el abr eke -li ki yewal, gbɛkɔ ca -n'am elu lebl tuɔtuɔ -li dad -l'ɛse: «Èŋŋ gbɛɛ, David e lilaw, ikŋ ey ɔɔŋŋ!» ³²Jesu inym es etŋ eŋŋ el am ibrm el ɛse: «Kɔ bla low iy am erurir eke mi ki kok m'ɔŋŋ ɔny ee?» ³³-Li dad ow nine: «Èŋŋ gbɛɛ, kɔk ke ey ec'anyamn a ékn es.» ³⁴Èl e low ɔny Jesu ɔɔŋŋ etŋ l'itŋŋ wel ec'anyamn a abu; kpɛkŋ aŋŋ a yony mum am ékn es, etŋ -n'am us Jesu jam.

[†] **20.20** Yɔw a, Salome; l'ɔtu eke li k'el Jesu lis lisijow. Bɛbm Matie 27.56 lele Mark 16.1 ab ab. [†] **20.22** Èkn Mark 10.38 ec'akr otar a. [†] **20.28** Bɛbm Mark 14.24; 1 Timote 2.6.

Jesu am ey Jerusalem

Mark 11.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19

21 ¹Sica Jesu lele in e **jam** esel ab ab im titm Jerusalem. Eke -li titmn Betfaje baṅn, **Olivie** lafeny af a, [†] Jesu erm jam esel yony. ²Li dad wel nine: «Imn baṅn a ek'anṅ ɔny any af ab em; kpekṅ yogṅ b'ow eṅan gbaṅko kpeteṅ yow nyam eke wel ucyr es ke in e liy a anṅ in ab. Mɔmun in es otr el isr'm. ³Eke batṅ eṅṅ b'ibrm ɔny low, dàdr esre: “Eṅṅ gbɛl a ɔny ow ec'es abur.” Eṅṅ kpekṅ wel b'ow elu el es ɔṅ ɔny.» ⁴Low na ey yec'etṅ ke **kokoba** ɔb es eci sodad amua eke dad a íy neny:

⁵ Dàdr Siɔn ec'agṅ a:

kin ɔny ec'eb ebu a am ow ɔny ogṅ a frɔrɔ em,

l'uyu gbaṅko yow lele in e liy ab af. [†]

⁶Jam esel yony a im, etṅ kok yec'a eke Jesu dad el a. ⁷-Lot gbaṅko kpeteṅ yow a lele liy ab ab -l'ow, -l'ot el e sigbad a -l'ok wel af etṅ Jesu sig es af.

⁸Agṅ nɔnɔ gbɛl ot el e sigbad a faf ejagb, bɛb am bubr ekṅ ál ok ejagb. [†] ⁹Agṅ a ek'anṅ'n anym a lele bɛb a ek'anṅ'n jam ab ab am ɔḡ dad ese: «Hosana! Anygbɛl él David e **lilaw** eci. *Ke Nyam éḡḡ eṅṅ ek'am ow Es Kɔtɔkɔ e nin em a ɔwra! Anygbɛl él Nyam ek'anṅ afr kpekpe a eci!*» [†] ¹⁰Eṅṅ eke n'am ey Jerusalem a, bieku a feṅ am bɔbar. Wel am ibrm ese: «Kɔ bwo el eṅṅ na ee?» ¹¹Agṅ a am dad ese: «Eṅṅ na, kokoba ɔb es Jesu, Nasaret ek'anṅ Galile wus af a ec'egṅ.»

Jesu anṅ Nyamel gbɛl a e gbugṅ a

Mark 11.15-19; Luk 19.45-48; Jan 2.13-22

¹²Sica Jesu im ey **Nyamel** gbɛl a e gbugṅ a, etṅ ogṅ agṅ a feṅ ek'am ɔl mob ij a, lele agṅ a ek'am ɔl mob ab ab gbugṅ yogṅ. N'ɔny jete titṅṅ esel a e sitabl a lele prɛndre ɔl ij esel a e mekpṅ ab ab l'ok wus. [†] ¹³Eṅṅ li dad wel nine: «Nyam Lel em a Nyam dad nine: *Wel b'ow esṅ em ec'él a, Nyam ṅɔṅṅ ec'él.* [†] Kɔ ɔny, am ocr kokr elu ec'eṅanin usu.»

¹⁴Ány eflu lele akr kpece esel ab ow titm Jesu Nyamel gbɛl a e gbugṅ a etṅ l'ewlm wel. ¹⁵**Egb** waw esel egbɛl a lele ol e **low** yegm esel ab ab ekṅ ów any iti owi [†] eke n'am kok, -l'ekṅ etuey ek'am ɔḡ Nyamel gbɛl ab

[†] **21.1** Èkn Mark 11.1 lele akr otar ab ab. [†] **21.5** Esayi 62.11; Zakari 9.9. Eke eb ebu nyam uyu gbaṅko kpeteṅ yow af, ke ow el erm es ey lele es is ab e meny ewr. [†] **21.8** Èb ebu eke wel b'elum a ec'ów eke wel bi kok in ec'obr eci (2 Èb Ebu 9.13). [†] **21.9** Tasi em a, *Hosana* e nyandre el ðw *elum ey abu*. Selu 118.25-26. Wel bi dad odad na kɔklm owi em. Pak ec'es gbɛgl e legṅ a, wel b'oc egṅṅ ej eb etu a ek'am ow Jerusalem a. [†] **21.12** Jete titṅṅ esel a b'eb usu im esel ec'os a itṅṅ Nyamel gbɛl ab em ec'os ab ab, yec'etṅ ke -l'ɔtu -li sḡ wus labm, ke -l'ap ob yeji. Mindey tasi ek'el egb wawr ec'a, ob ɔl ij esel a b'ot ɔṅ usu im esel a ɔl iju. -Li b'ok mob a an em afṅṅ es. [†] **21.13** Esayi 56.7. [†] **21.15** any iti owi: ow elm án ɔlu a ce eke Jesu ogṅ a e low elm any iti owi, kɔ li yeb ány eflu lele akr kpece esel ab ok Nyamel ab em. Low na, Jwifel eci low yegm esel eci ol a eḡṅṅ.

em dad ese: «Anygbel él David e **lilaw** eci!» Erm ebl el, ¹⁶ etj -li dad Jesu nine: «Kó am iri odad a eke -n'am dad ab ee?» Jesu dad el nine: «Ee, m'am iri kó legj kaka awlmn Nyam Lel em ec'odad na ek'el: *Kok el el eke tonj etuey lele ey meny nenyim ab bobo yeji kóklm'j ab ee?*»[†] ¹⁷ Etj l'elu wel es l'ey okm eb ab em, n'im Betani l'eru.

Jesu ofn babm ikj nyam

Mark 11.12-14, 20-24

¹⁸ Legj b'eny akr af ec'ibribr fafa a, eke Jesu am ewl ow eb ab em a, namn ow'r sos. ¹⁹ L'ekn babm ikj nyam[†] ek'inym es ejagb saw etj n'im l'ey ow ec'ew a; gbekó n'ejnm ob kaka ek'ow elm suw a ce. Li dad babm ikj a nine: «Legj kaka k'ow osum liy ij!» Kpekj wanci ab af ce babm ikj a inym es uw es. ²⁰ **Jam** esel a b'ekn eben a, low iti el any afjn es, etj -n'am ibrm Jesu -l'ese: «Kó ayaf etj babm ikj na inym es kpekj uw es ee?» ²¹ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ony: eke onyn omn etj bebar anm ony em a, otur eke ki kokr low na eke mi kok babm ikj na a. Ow elm low na sony ce, kó otur yeji eke ki dadr ligigl na esre: “Íjgboj aja, ke ím ey okij em,” etj ow b'ow el. ²² Eke onyn omn, b'ow ejan low fej eke b'ow ibrmn Nyam njjn em a.»

Jesu ec'abusu ony

Mark 11.27-33; Luk 20.1-8

²³ Jesu ewl ow **Nyamel** gbel a e gbugj a etj am yegm agj low. **Egb** waw esel egbel lele Jwifel ec'**agnj** ekpekp ab ab ow ejn'n etj am ibrm'n ese: «Kó bogj ec'abusu em bi kok ów amua ee? Etj kó bwo b'oj'j ow e kok ec'abusu ee?» ²⁴ Jesu dad el nine: «Em yeji m'am ow m'ibrm ony low nyam ce; eke dadr'm a, em yeji mi b'ow mi dad ony abusu yec'em eke mi bi kok ów amua a. ²⁵ Kó bwo nj Jan abusu ow ok agj mij nun ee? Kó Nyam oglog agj ee?» Etj ow ew el ów es atar el ofr etj -n'am dad -l'ese: «Eke si dad eke Nyam nj'n abusu l'ow, li b'ow l'ibrm ey l'ese: “Kó bla sosiem etj ubmn in nawre ee?” ²⁶ Etj eke si dad eke agj nj'n abusu l'ow yeji, ow it eke si k'onny dedeku a e muru, ajke tasi em a, agj a fej b'oc Jan ese **kokoba** ob es af.» ²⁷ Etj sica -li dad Jesu nine: «S'uwm any.» Etj Jesu yeji dad el nine: «Eke ow el eben a, em yeji mi k'ow mi dadm ony abusu yec'em eke mi bi kok ów amua fej a.»

Ey yony a e lís eci nyandre em odad

²⁸ Jesu usr af dad nine: «Kó ayaf am ekanin low na ee? Ejn nyam ony ey yony. Legj nyam, li dad iy kpekj a nine: “Em jim, yefenyina im ogm

† **21.16** Selu 8.3, Septant em ec'odad eke wel oc. † **21.19** *babm ikj nyam*: Babm ikj b'efi gbuñ ke suw am ok'r okm. Tasi em a, eke suw anj'n em, ke l'efi fj. Babm ikj na eke suw iy em gbój ke ey anm em a, bebmn agj enyambri yony yony esel ese Jwifel ec'es ewel ab af.

kok juma.”²⁹ Li dad nine: “M’iim”, gbekɔ ow b’innɔn ebr a, l’itɔn odad ebl etɔn n’im ɔgm a.³⁰ Odad nyam a cɛ, iy es a dad ok jam es a. Iy a dad es nine: “M’ow m’im,” gbekɔ n’iim.³¹ Agɔ yony na, bogɔ ec’anake kok es ec’erur ab ee?» -Li dad nine: «Iy kpekɔ a.» Etɔ Jesu dad el nine: «Low nawre m’am dad ɔny: **wus** labm eb esel lele afacyɔw ab b’ow ikɔ ɔny anym Nyam e **gbrenɔgbi** usu a.³² Tasi em a, Jan mij ok nuɔ es ow ɔny ogɔ low nenyembri nyam e yegm eci, etɔ ubmn in nawre; gbekɔ wus labm eb esel lele afacyɔw ab ub’r nawre. Etɔ emeny ów amua bɔbɔ ek’ekan a yeji, itɔnmn erm em ubmn in nawre.»

Viny ɔgm e juma kok esel eɔny eci odad nyandre em

Mark 12.1-12; Luk 20.9-19

³³ «Írir nyandre em odad ejeci na: legɔ nyam, ɔgm es nyam ewl **viny** in ec’ɔgm a. N’awɔ lakɔ l’elul em, li kok usu eke wɛl k’ifi egb ey ab es, etɔ li kok usu gege eke wɛl k’anɔ ɔsu ɔgm a.[†] Etɔ l’oc egb ɔgm a l’abul ɔgm juma kok esel etɔ l’eb ejagb n’im usu.³⁴ Eke egb ub e lakpo ow a, l’erm in ec’abu elum esel a im ɔgm juma kok esel a ogɔ eke li k’ɛɔn in ec’egb eke k’ebm’n a.³⁵ ɔgm juma kok esel a ɔny in ec’abu elum esel a, ɔr nyam, ibi yec’a, etɔ nyahan em ec’a, -l’ibi ow mebn em.³⁶ Sica ɔgm es a erm in ec’abu elum esel a im kɔkɔ em akm kɛkɛ em ec’a, kɔ ɔgm juma kok esel a kok el low nyam cɛ.³⁷ Ow e jam a, l’erm in ec’iy a etɔ n’am tutr l’ese: “-Li b’ow -n’ɔny em jim ec’elum.”³⁸ Gbekɔ eke ɔgm juma kok esel a ekɔ iy a, -n’am dadarir el ɔfr em -l’ese: “Kin eɔn a eke godo godo b’ow el aja ij es a! S’ímn, s’íbir ir ke egb ɔgm a él ey eci!”³⁹ -N’ɔny iy a, -l’oc -n’im -l’owl ow ɔgm a e lakɔ jam a etɔ -l’ibi ow.»

⁴⁰ Jesu ibrm el nine: «Etɔ sica legɔ eke egb ɔgm es a b’ow ow a, bla lowi li b’ow li kok ɔgm juma kok esel ab ee?»⁴¹ -Li dad ow nine: «Agɔ ibiu amua ec’a, ɔɔn ikɔ k’ow anm em, li b’ow l’ibi wɛl, l’éb ɔgm a l’abul ɔgm juma kok esel ejeci. Eke egb ub e legɔ a b’ow ow a, wɛl b’ow ɔn’in in ec’egb ek’it a.»⁴² Etɔ Jesu dad el nine: «Kɔ awlmn legɔ kaka Nyam Lèl ec’odad eke dad ab ee?

Lebn a eke êl us esel a oc owl a,

ewl el êl lɔy em e lebn tasi.

Na low ek’anɔ Nyam ogɔ ow

ke el low ɔbɔ ey ec’any af.»[†]

⁴³ Jesu igɔ af dad nine: «M’am dad ɔny, na sosisem wɛl b’ow eb ɔny Nyam e **gbrenɔgbi** usu a abu em ɔn ebr nyam ec’agɔ a eke b’ow kok ow e low a. [44 Eɔn eke b’ow ey lebn na af a, b’ow kikɔ es, etɔ eɔn fɛn eke lebn a b’ow ey af a, b’ow piplm em el siflefl.]»[†] ⁴⁵ **Egb** waw esel egbel lele

[†] **21.33** Êkn Mark 12.1 ec’akr otar a. [†] **21.42** Selu 118.22-23. [†] **21.44** Matie eci silel esig oglog em a, wɛl ênm sodad ek’anɔ ob na [...] ec’araɔn em a. Êkn Luk 20.18.

Farisiel ab iri Jesu eci sodad a, etɲ -l'uw any eke ow am dad el ec'odad. 46-N'am ɔl akunda yec'em eke -li k'edɲɲ Jesu, gbekɔ -n'am uru dedeku a, aɲke agrɲ amua b'oc Jesu ese **kokoba** ɔb es af.

Mebi ec'es gbegbl ec'ob ij a eci nyandre em odad

Luk 14.15-24

22 1Emeny Jesu oc nyandre em odad am dad ok agrɲ a ek'ow low iri em a. N'am dad wel l'ese: 2«Kin Afr eci **gbrengbi** usu a ec'eled eke anɲn: es ew es nyam kok ob ij, jim e mebi ec'es gbegbl a eci. 3L'erm in eci juma kok esel a im eke k'esɲ agrɲ a eke l'ew abu ob ij na ec'a, kɔ -l'egɲm -l'owm. 4Emeny l'erm juma kok esel ejeci etɲ li dad wel nine: "Dàdr agrɲ a eke m'ew abu a: Sica wel iny ob ab ɲ, wel ibi em eci sed a, mindey ɔɔɔ fɛɲ iy neny. Òwr mebi a ec'es gbegbl a ec'ob ij ab em!" 5Gbekɔ agrɲ a eke wel ew abu a tutrm ow e low etɲ im el ec'ow em: nyam ec'a, in ec'ɔgm owi em, yec'a, in ec'an ɔl owi em; 6beb ɔny juma kok esel a, ijr gbre etɲ ibi el. 7Es ew es a erm ebl: l'erm in ec'ar esel a im ibi agrɲ ibiu amua etɲ etul el ec'eb a. 8Sica li dad juma kok esel a nine: "Mebi a ec'es gbegbl ec'ob ij a bebmn ab, gbekɔ agrɲ a eke m'ew abu a itm. 9Ìmn seberɲ em, ke éwr agrɲ ek'otur eke k'ɛɲan a abu ob ij a eci." 10Juma kok esel a im seberɲ ab em, as agrɲ a fɛɲ eke -n'am ɛɲn a luku, amamn lele ɛɲɲ ab, etɲ es gbegbl usu a agrɲ iy gbɔɲ. 11Es ew es a ɛy akɲ eke k'ekn agrɲ a eke wel im ot ow a, etɲ l'ekn ɛɲɲ nyam ek'ewm es gbegbl a ec'ob sos. 12Li dad ow nine: "Lawl, kɔ ayaf ɛyr akɲ aɲa, etɲ ewm es gbegbl a ec'ob sos ee?" ɛɲɲ a yewal tiɲ. 13Etɲ es ew es a dad juma kok esel a nine: "Áwɲɲ in sabu lele akr ab, ke ócr ɔwal il gbeɲ ncebn ab em. Yogɲ anake ɔɲɲ ikɲ lele an em sasagr ab b'ow anɲ a." » 14Jesu igɲ af dad nine: «Tasi em a, wel ew nɔɔɔ abu, kɔ tel ce wel ɔsum ot.»

Kɔ wel sɔg wus labm ee?

Mark 12.13-17; Luk 20.20-26

15Sica ow ɔɲ **Farisiel** a im ut asre. -N'am bebmn el el eke -li k'uk Jesu meb ke -n'ɔny ow odad ebl em. 16Ow b'uwr a, -l'erm el e **jam** esel ab em ec'agrɲ beb lele **Erɔd** ec'ogog ec'agrɲ ab im dad Jesu nine: «Low yegm agrɲ es, s'uw any eke ɲ bi dad low nenyembri nyam: Nyam ec'eled eke am ibrm eke si k'iir eb a, bi yegm ow ec'ejagb a kɛɲɲ. Ónym ɛɲɲ kaka e muru; ɲ ec'a, agrɲ a fɛɲ el agrɲ nenyembri nyam. 17Dàd ɛy yec'ek'am tutr odad na af a: kɔ ɛy ec'ol ab em abusu ɛru es eke si ki sɔg wus labm s'ɔɲ Sesar ee?»† 18Gbekɔ

† **22.17** Tasi em a, Erɔd ec'ogog ec'agrɲ lele Farisiel ab írirm. Erɔd ec'agrɲ a b'erur Rom ɛɲɲ ec'es ew a, etɲ -li bi tutr ek'ow it eke wel ki sɔg wus labm. Farisiel bi tutr eke Nyam anake el el ec'eb ebu a; ke sɔg wus labm ɔɲ Sesar a, ow am yegm eke wel am eb in ec'es ew a, ke ígɲ Nyam ec'a elu es. -Li tutr ek'ow ɔtu eke k'is gbre ɛɲɲ ɛɲɲ Israel eb em.

Jesu uw el eci sow tutr enjɔn ab any, etɔn li dad wɛl nine: «Enyembri yony yony esɛl, kɔ bla sosiem etɔn am ukr'm meb ee? ¹⁹Yɛgm'n os a eke wɛl b'oc sɔgr wus labm a.» -L'oc os denɔ nyam -l'ow -li yegm ow, ²⁰etɔn Jesu ibrm el nine: «Mɛny ɛwr na lele nin na eke wɛl nɔn os na af a, bwo ec'ɛgɔn ec'ow el ee?» ²¹-Li dad nine: «Sesar eci.» Etɔn Jesu dad el nine: «Eke ow el ɛben a, ke ɔɔn Sesar yec'ek'el Sesar ec'a, ke ɔɔn Nyam yec'ek'el Nyam ec'a.» ²²Eke -l'irir odad a, low iti el any afɔn es, etɔn -l'ɛlu ow es -n'im.

Luw ɛm anɔn igb

Mark 12.18-27; Luk 20.27-40

²³Lɛgɔn a ɛɛ, **Sadusiɛl** bɛb ow ɛɔn Jesu. (Ke Sadusiɛl anake bi dad ɛsɛ luw ɛm anɔn igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na ²⁴-l'ɛsɛ: «Low yegm agɔn es, kin Mois ec'elɛl eke dadr: *Eke ɛgɔn nyam uw etɔn l'ewm ey a, ow it eke lisijim k'ɛbi iɔnyɔw a ew ey in ab ɛw'r nin es.* † ²⁵Kin ɛy ɛm ec'agɔn lisijimɛl lɔbɔn e low ek'ɛɔn: likpekɔ a ɛbi ɔw, ewm iy kaka tɔn etɔn l'uw. Eke l'ewm iy a, l'ɛlu lisijim iɔnyɔw ab es. ²⁶Lisijim yony ɛm a yeji ɛben, nyahan ɛm ec'a yeji ɛben; etɔn el lɔbɔn mum ec'a, ow el ɛben. ²⁷Eke el fɛɔn -l'uwr a, ɔw a yeji uw. ²⁸Sica lɛgɔn eke agɔn ek'uw a b'ow igb luw ɛm a, agɔn lisijimɛl lɔbɔn a, bwo ec'ɛgɔn anake ɔw a b'ow el in ec'ab ee? Anke el fɛɔn -l'ɛbi ow, ow el el e ɔw!»

²⁹Jesu dad el nine: «Ony, ek'am irmn, anke uwmn Nyam Lɛl a eke wɛl nɔn a ab any, etɔn Nyam ec'abusu a yeji uwmn any. ³⁰Tasi ɛm a, lɛgɔn ek'agɔn ek'uw a b'ow igb a, ɛgɔn lele ɔwɔw ab k'ow ɛbirm okm es ij, kɔ -li b'ow -l'ir ɛb ɛsɛ elɛl eke **afr** ɛrm ɛsɛl anɔn afr ab af. ³¹Yec'a eke k'el agɔn eke k'igb luw ɛm a, kɔ awlmn lɛgɔn kaka low yec'a eke Nyam dad ɔny ab ee? Li dad nine: ³²*ɛm m'el Abraham e Nyam, Isak e Nyam, lele Jakɔb e Nyam ab.* † Etɔn Jesu usr af dad nine: «Kɔ agɔn ek'uw a e Nyam li k'el ee? Njaɔ, l'el agɔn ek'uw ke anɔn owr a e Nyam.» ³³Eke dedeku a iri low na a, ow ɔr el.

Ol ab ɛm eci ligbel tasi a

Mark 12.28-34; Luk 10.25-28

³⁴Eke **Farisiɛl** iri eke Jesu abl **Sadusiɛl** nɛny es odad ebl ɛm a, -l'ut asre. ³⁵Etɔn el ɛm ec'ol e **low** yegm ɛs gbɛl nyam erur eke k'ɛbm Jesu. L'ibrm ow nine: ³⁶«Low yegm agɔn es, kɔ ol a fɛɔn ɛm e ligbel el bogɔn ec'ee?» ³⁷Jesu dad'r nine: «B'ow erur *Asɔn Kɔtɔkɔ n e Nyam n ec'erm fɛɔn ɛm, n ec'abɔn fɛɔn ɛm, lele n e tutr pupukpaɔn ab.* † ³⁸Na anak'el ol ab ɛm e ligbel

† 22.24 Ol ɔkn 25.5-6. † 22.32 ɔkm Ok 3.6. Abraham, Isak lele Jakɔb ab uw ow ij akpo ekɔn yen yen sakp yen gbun etɔn Nyam am dad Mois odad na. Bɛbm Luk 20.37. Ow am yegm eke Abraham, Isak lele Jakɔb ab a, eke -l'uw yeji, -n'anɔn owr etɔn lɛgɔn nyam -li b'ow -l'igb luw ɛm. † 22.37 Ol ɔkn 6.5.

lele ow eci tasi ab a. ³⁹Etj kin yony em ec'eke akpl ot krekre ec'ab es: *b'ow erur egj kaka fej esε η obi η obi af.* [†] ⁴⁰Mois ec'ol a fej lele **kokoba** ob esel eci low yegm ab ab anj ol yony na em.»

Mesi a lele David ab e low
Mark 12.35-37; Luk 20.41-44

⁴¹**Farisiel** as luku etj Jesu am ibrm el low na: ⁴²«Tutr eke onyn **Mesi** a e lís el bogj ec'ee? Bwo e lilaw eel ee?» -Li dad ow nine: «L'el David e lilaw.» ⁴³Jesu dad el nine: «Etj kó sica ayaf David ek'Abj Lala nyimn a otu esj'n «Es Kótókó» ee? Ke David dad nine:

⁴⁴Es Kótókó Nyam dad em Es Kótókó nine:

Òw sig es em e lidr abu af

toj bake m'ót η ec'efnu a m'ok η ec'akr ew.[†]

⁴⁵Eke sica David b'esj'n «Es Kótókó», ke ayaf Mesi a otu eke k'el David e lilaw ee?»[†] ⁴⁶El em ec'egj kaka otum pigm neny dadm odad nyam coco yeji, etj ow e legj a etj a, egj kaka úsm ibram'n low ij.

Kì kokr esε Farisiel lel ol e low yegm esel ec'ab af
Mark 12.38-39; Luk 11.43-46; 20.45-46

23 ¹Sica Jesu am dad bieku a lel in e **jam** esel ab ab esε: ²«Wél abul ol e **low** yegm esel a lele **Farisiel** ab ab Mois ec'ol a ec'akr otar. ³Ow sosiem òlum n el, ke kókr low yec'a eke -li bi dad ony a, gbekó k'èbr el ec'es an a e lakr, anke low a eke -li bi yegm agj a, -li kokmn. ⁴Ow b'el erekp leg leg eke -li b'awj -l'itm agj obi af, kó el obi em a, -l'egjmn -l'ocmn abuli em -l'eluamn agj abu uyum serekp leg leg amua. ⁵El ec'ów fej e kok em, -li b'erur ek'egj ki ler el. Ow em a, Nyam odad a eke -li b'oc -l'ucu el e sos a, b'ew low agbr em. Etj emeny el eci mob af ew a ec'enyembri a eke -li bi gigj a yeji b'ar es afjn es.[†] ⁶Ek'ow el ob ij ec'es gbegbl em yeji, -li b'erur susu amamn, etj **Nyam** nuj igj susu a, -li bi dogjn mekp n anym es; ⁷-li b'erur eke dedeku em wél k'esjn el elum em, etj emeny -li b'erur ek'agj k'esj el «Low yegm agj es».[†] ⁸Gbekó ony, k'òjn agj k'esj ony «Low yegm agj es», anke egj nyam coco ce bi yegm ony low etj ony fej eel agj lisijimel ofr. ⁹Wus af anj, k'esjn egj kaka ey «Es»,

[†] **22.39** Ob Ap 19.18. [†] **22.44** Selu 110.1. [†] **22.45** Jwifel am eku Mesi a eke k'el egj ow esε Mois af ke sóg el Rom ec'es ew a ec'abu em (Ol Òkn 18.15). Jesu am yegm el eke Mesi a b'ow el egj ke l'él Nyam yeji. [†] **23.5** Nyam nuj igj em, Jwifel amamn bi non Mois ec'ol a ok ndey lél em ok meb oc ucu anyaf, oglog ucu nemn abu (Òkm Ok 13.9,16; Ol Òkn 6.8; 11.8). -Li b'oc ob esε truku ec'enyembri af -l'ew el eci mob af ew a ec'esr em a, el eci sol a ec'okn sosiem eci (Awl 15.37-41; Ol Òkn 22.12). Nyam erur eke agj ki kok eben kó Farisiel ec'a, -li b'ew low agbr em yec'etj ke agj úw any eke -li b'igj Nyam nuj -l'akm agj ejeci. [†] **23.7** Jwifel ec'ol em a, eke am esjn egj ek'el low yegm agj es a, ow it eke ki dad esε «Low yegm agj es» elum sosiem. Eke ow elm eben, b'ow ejn abr enym tuotuo.

an̄ke eḡḡ Es nyam coco ɔnyɔn, in a ek'an̄ḡ afr a. ¹⁰ Eḡḡ emeny k'ɔḡḡn eḡḡ k'esyɔ ɔny “Es Ew Es”, an̄ke Es Ew Es nyam coco ɔnyɔn, in l'el **Mesi** a. ¹¹ Ow it ek'ɔny em ec'eḡḡḡ ligbel a k'él ɔny ec'ob oc ɔḡ es. ¹² Eḡḡ eke b'ow igbl'l in sosi ogḡḡ a, wel b'ow is'r es, gbekɔ eḡḡ eke b'ow is es a, wel b'ow igbl'l ogḡḡ.»

Jesu am edḡḡn ol e low yegm esel lele Farisiel ab ec'enyembri yony yony owi a
Mark 12.40; Luk 11.39-52; 20.47

¹³ «Ol e **low** yegm esel lele **Farisiel** ab, ɔny aḡḡ enyembri yony yony esel, gbre él ɔny eci! An̄ke b'abal Afr eci **gbreḡḡḡbi** usu a e lisany a aḡḡ ec'any af. ɔny obi ókmm em eḡḡ aḡḡ a eke b'erur eke k'ok em a, éḡḡmm -l'okmm em. [¹⁴]† ¹⁵ Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, ɔny, aḡḡ enyembri yony yony esel, gbre él ɔny eci! An̄ke b'ecar mij af eci, wus wewe af eci imm susu feḡ eke k'eyan eḡḡ nyam coco eke k'us ɔny jam; eke b'eyan in a, bi kokar ir l'ot gbre ij usu ec'eḡḡḡ es sakp yony l'akm ɔny.

¹⁶ Nyimm esel ek'any efl, gbre él ɔny eci! ɔny bi dadr esre: “Ek'eḡḡ nyam ij neny **Nyamel** gbél a e nin em, ke n'anm neny ij ab em; kɔ eke l'ij neny sika a ek'an̄ḡ Nyamel gbél ab em a e nin em, ke n'an̄ḡ neny ij ab em.” ¹⁷ ɔny anyamb aḡḡ! Any eflu! Kɔ bogḡ ec'ob anake ɔny any ab ee? Sika a, kɔ Nyamel gbél a eke b'ɔḡ sika a ɔny any ab ee? ¹⁸ Emeny bi dadr yeji esre: “Ek'eḡḡ ij neny **egb** waw usu e nin em, ke n'anm neny ij ab em; kɔ eke l'ij neny ob ap a ek'an̄ḡ eḡḡ waw usu a e nin em a, ke n'an̄ḡ neny ij ab em.” ¹⁹ Any eflu! Bogḡ ec'ob anake ɔny any ab ee? Ob ap a, kɔ eḡḡ waw usu a eke b'ɔḡ ob ap a ɔny any ab ee? ²⁰ Eḡḡ ek'am ij neny eḡḡ waw usu a e nin em a, am ij neny eḡḡ waw usu a lel ob feḡ ek'an̄ḡ eḡḡ waw usu ab ab e nin em. ²¹ Eḡḡ ek'am ij neny Nyamel gbél a e nin em a, am ij neny Nyamel gbél a lele Nyam ek'ir em ab ab e nin em. ²² Eḡḡ ek'am ij neny afr e nin em a, am ij neny Nyam e lekpn a lele Nyam eke sig es af ab ab e nin em.

²³ Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, ɔny aḡḡ enyembri yony yony esel, gbre él ɔny eci! An̄ke b'ɔḡḡḡ Nyam ɔny ec'ob ek'ewal a eci sakp lew em toḡ mob sɔḡḡḡ ob ab yeji,† gbekɔ b'igḡḡḡ low yegm amamn a ek'el ol a ec'a elul es, ese jej ok nyim nyim, sɔḡḡ ikḡ lele neny nyam ij ab. Ke tasi em a, low na anake wel ki kok a, ke ow e likpr a yeji, wel k'igḡḡḡ elum es. ²⁴ Nyimm esel ek'any efl! B'ɔsr mij es eke k'ɔnyɔn kpikpi ek'an̄ḡ em a ocr es,† kɔ

† 23.14 Matie eci silel esig beb em a, wel eḡḡ akr 14. [Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, ɔny enyembri yony yony esel, gbre él ɔny eci! B'ufḡḡḡ eḡḡḡɔw eb es, eḡḡ bi kokr nyandre ɔfurir Nyam ḡḡḡḡ yec'eḡḡ ke wel ót ɔny aḡḡ amamn. Na sosiem anake ɔny e jej ok a b'ow ew tuɔtuɔ a.] † 23.23 Mois ec'ol a b'ibrm eke eḡḡ ek'ɔḡ Nyam wus juma eke wel kok a ec'egb a eci sakp lew em (Ol ɔkn 14.22; Ob Ap 27.30), kɔ Farisiel b'oc ol na ew low agrb em, toḡ ke -l'ot eḡḡ ek'itm yeji -l'ok em. † 23.24 Tasi em a, Jwifel b'ekn mɔyu ese sikpl ec'ob af (Ob Ap 11.20-23). Farisiel b'os ob feḡ ek'el mij ob iy eke -li b'eḡḡ ab es yec'eḡḡḡ ke -li k'emmmn lɔyu. Eke -n'emn a, -li bi tutr eke -l'uwm an̄ḡ Nyam ec'any af ij.

b'eman gbanƙo kedebnam! ²⁵Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, ɔny agɔ enyembri yony yony esel, gbre ɛl ɔny eci! Aɔke ɔny e mij kpɔk lel ɔny e kpokpo ab ab e jam jam a, b'etɔn es, kɔ ow e lokm a, ɔw enɔɔ b'iy em: sos es ɔny anm ɔny em, b'erurir ob ɔny toɔ ɛl ɔny mil. ²⁶Farisiel ek'any efl, tɛtɛn mij kpɔk a e lokm ab es ye, etɔ ow e jam jam a yeji b'ow ayl.

²⁷Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, ɔny agɔ enyembri yony yony esel, gbre ɛl ɔny eci! Aɔke ɔny b'otr suwɔmu eke wel ufur es;† ow ec'af a b'akpl, kɔ ow e lokm a, agɔ ek'uw ec'ew lele kpɔɔm owi ab b'anɔ.

²⁸Eben nyam coco ɔny yeji, sos af a, bi yegmn agɔ ek'ijr neny nyam Nyam ec'any af, kɔ ɔny e lokm a, ɔw enyembri yony yony lele ɔw enɔɔ ab iy em gbɔɔ.

²⁹Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, ɔny agɔ enyembri yony yony esel, gbre ɛl ɔny eci! Aɔke bi kokr **kokoba** ɔb esel eci suwɔmu a akpl, etɔ b'ijr mɛwl neny nyam esel ec'ab af, ³⁰etɔ bi dadr esre: “Blel ey lagɔel e legɔ ab em s'anɔ ana, ke blel neny okrm ey af s'ibim kokoba ɔb esel a.” ³¹Eben a, ɔny obi em uwar ɔny sosi any eke eel agɔ a ek'ibi kokoba ɔb esel a ec'alaw. ³²Sica ɔny ec'a, abu ɔnɔ ɔny em! Uwarir low yec'a eke ɔny lagɔel ɔb nuɔ a! ³³ɔny morɔn kpu ec'eb amua, ayaf ɔtur eke k'anmn gbre ij usu ee? ³⁴Na sosiem kin, m'ow m'erm kokoba ɔb esel, agɔ nuɔ em ɔny esel lele low yegm esel tasi ab ɔny ogɔ. ɔny b'ow ibir beb, ewr beb ol likɔ af. ɔny e **Nyam** nuɔ igɔ usu a, b'ow ɔɔr beb say em, etɔ b'ow ogɔn ɛl es eb eb em. ³⁵Ow em a, b'ow enan low nenyembri nyam esel eci low nuɔ a eke wel kok a ec'abr enym ek'it a. Ow ɔb nuɔ neny nyam es Abel eci low nuɔ a eke wel kok ab em, etɔ ow im toɔ edɔ nuɔ Zakari Baraki jim ec'ab em. Ibir ir egb waw usu a lele **usu** lala ab ab ec'araɔn a.† ³⁶Low nawre m'am dad ɔny: ɔw enɔɔ a ec'abr enym a ek'it a b'ow ey yefenyina ec'agɔ a e nuɔ af!»

Jesu am dad Jerusalem eci es ufɔ owi

Luk 13.34-35

³⁷«Jerusalem Jerusalem, ɔ eke b'ibi **kokoba** ɔb esel ke b'ɔr agɔ eke Nyam b'erm ow ɔ ogɔ a mebn em a! Sakp abi m'erur eke mi k'as ɔ ec'ey luku em e lís, ese elel eke ɔɔs ey lis b'as in ec'ey luku ɔw ɛw ab af, etɔ ɛgɔn! ³⁸Ow sosiem kin, *Nyam b'ow digɔ ɔny ec'akɔ a ɛlu es foɔ.*† ³⁹Tasi em m'am dad ɔny: k'ow eknmn'm toɔ ba ke legɔ a ow; yogɔ anake b'ow dadr esre: “*Ke Nyam ɛdɔ egɔ ek'am ow ɛs Kɔɔkɔ e nin em a ɔwrɔ a!*” »†

† 23.27 Lakpo feɔ, gbuɔ ke Pak ɛy Jerusalem a, agɔ b'ufur suwɔmu a, ow yegm usu im esel a eke k'itɔnm abu. Eke -l'itɔn abu, ke -l'uwm anɔ Nyam ec'any af nenegɔ gber nyam eci, etɔ ow k'ow ɔɔm ɛl abusu -n'anmn es gbeɔbl ab em ij. † 23.35 Abel lele Zakari ab usɔ agɔ a feɔ ek'eknm low ke wel ibi a usu Ebre em e Bibl ab em, aɔke -l'el agɔ krekre lele es abal ɛl ab ek'eknm low ke wel ibi. Bibl na edɔ nuɔ Ów e Wel Nɔn e lel em; ow elm Malaki em. Nuɔ ɔb 4.8; 2 Ów e Wel Nɔn 24.20-22. † 23.38 Jeremi 22.5. † 23.39 Selu 118.26.

Nyamel gbel a e nyun
Mark 13.1-2; Luk 21.5-6

24 ¹Jesu ey okm **Nyamel** gbel ab em etj aam. In e **jam** esel a im enj'n eke ki yegm'n Nyamel gbel a ec'eel eke wel usr a. ²Jesu odu odad eb etj am dad el ese: «Am ekan ów amua fej ee? Low nawre m'am dad ony: aña lebn kaka k'ow usrm lawl lebn af anm, fej b'ow er ok wus.»

Legj es abal el e gbre a
Mark 13.3-13; Luk 21.7-19

³Eke Jesu sig es **Olivie** lafeny af a, **jam** esel a im enj'n in ony em etj am ibrm'n ese: «Dàd ey o! Kó bogj legj iy low na b'ow ey, etj bogj eci meny ewr b'ow yegm n e mowrer lele wus na e nuj edj ab ee?» ⁴Jesu dad el nine: «Èwr erm! Kì yebr egn k'irmn ony. ⁵Tasi em a, agj noko b'ow ow em e nin em dad ese: “Em **Mesi** a”, etj -li b'ow -l'irmn agj bubute. ⁶B'ow irir ar ek'am ey aña e likekr lele ar owi eke b'ow ey akpoj a ec'amani ab; kì yebr erjn k'onny ony. Ow it ek'ów amua k'ey, kó ow k'elm wus na e nuj edj. ⁷Tasi em a, ebr nyam ec'agj b'ow im enj ebr ejeci nyam ogj ar; es ew nyam b'ow im enj es ew ejeci nyam ar ogj eci; lek b'ow ey etj wus b'ow umu susu susu af. ⁸Ów amua fej b'ow ew ese iy onyn eci dudu krekre ab af.

⁹Ow sosiem agj b'ow ot im ony gbre ijr eci etj -li b'ow -l'ibi ony. Em sosiem ebr ebr a fej b'ow ifn ony. ¹⁰Etj ow e legj ab em a, agj noko b'ow irmn el ec'omn; -li b'ow -l'ejurir etj -li b'ow -l'ifanin el ojr yeji. ¹¹Etj emeny **kokoba** ob esel ayadju noko b'ow ok okm etj b'ow irmn agj noko. ¹²Low nyj kok b'ow eny eb es toj ke agj beb ec'erur ek'onny a írm. ¹³Gbeko egn eke b'ow inym es kikri toj ow e nuj edj em a, b'ow enj sel. ¹⁴Wel b'ow ob **gbrenghi** usu a ec'Amani Mamn na wus na nimum af, yec'etj ke ebr ebr a fej íj danju; ke sica ow él ow e nuj edj goj.»

Musue ob iy
Mark 13.14-23; Luk 21.20-24

¹⁵«Sica b'ow ekan ob yec'a eke wel b'esj “*Musue ob iyr*” eke **kokoba** ob es Daniel dad ow ec'odad a.† *Wel b'ow ew'r usu lala a.* (Ke egn eke b'ow awl ów amua a, íri senyn senyn!) ¹⁶Ke kpekj agj a eke b'ow anj Jude wus af a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny em; ¹⁷egn eke b'ow anj in ec'él af e lef eb usu a,† k'úsm es eym akj ocm ob; ¹⁸etj egn eke b'ow anj ogm a, k'éwlm iim jam ocm in e mob af ew a ij. ¹⁹Segj amua b'ow ew

† 24.15 Daniel 9.27; 11.31; 12.11. † 24.17 Jwifel e mel eke b'us a, ow ec'af a b'ew pete. -Li b'ann jogj -l'eb sel.

tuɔtuɔ molok ab lisele lel el ek'am ɔŋ ey meny ab ab eci. ²⁰Ŋɔŋan Nyam yec'etŋ ke es uru ikŋ na k'ɛym nyam es us em, oglog **nɛnɛŋ** e lɛŋ! ²¹Tasi em a, ow e lɛŋ ab em, *gbre ij a b'ow ew tuɔtuɔ afŋ es. Ow b'ow akm gbre ij feŋ eke wel ekn wus e nuŋ ɔb em toŋ ke k'it yefenyina ec'a.* † Lɛŋ kaka, gbre ij ikŋ na k'ow anm ij. ²²Etŋ blele Nyam eŋŋm isrm sɛŋŋ amua em, ke eŋŋ kaka blele ɔtum anm ovr. L'isr sɛŋŋ amua em aŋŋ a eke li sɔsum l'ot a sosisem eci. ²³Eke batŋ eŋŋ nyam bi dad ɔny ese: “Èkan, **Mesi** a anŋ aŋa!” oglog: “N'anŋ yogŋ a!” k'ùbr eŋŋ a nawre. ²⁴Tasi em a, mesiel ayadŋu lele **kokoba** ɔb esel ayadŋu ab b'ow ok ɔkm. -Li b'ow -li kok meny ewr eŋbel lele ów any iti owi ab aŋŋ ec'irmn eci, etŋ ek'ow it yeŋi, -l'ɔtu -l'irmn aŋŋ a eke Nyam sɔsum ot a. ²⁵Kin, irir! M'ikŋ anym m'ewar ɔny. ²⁶Eke batŋ wel bi dad ɔny ese: “Èkan, n'anŋ loj yogŋ!” k'imn. Oglog ek'eŋŋ bi dad ɔny ese: “Èkan, n'am lɔl es aŋa!” k'ùbr ir nawre. ²⁷Esɛ elɛl eke afr b'ɛŋŋ ke b'ayal yogŋ a eke ligbn b'igb, toŋ ok yogŋ a eke ligbn b'ɛru es a, eben eke eŋŋ ec'Iy b'ow ovr ana. ²⁸Yogŋ eke sos meŋl ugŋŋ anŋ a, yogŋ anake sikaka b'as luku a.» †

Ɛŋŋ ec'Iy eci mower

Mark 13.24-27; Luk 21.25-28

²⁹«Kpɛkŋ eke sɛŋŋ ab em eci gbre ij owi a b'oc es a, *ligbn b'ow irm es etŋ awl yeŋi k'ow afŋŋ ij, mílél b'ow anŋ afr ok wus etŋ afr ec'abusu owi feŋ b'ow wuwal.* † ³⁰Etŋ sica eŋŋ ec'Iy e meny ewr a b'ow ey ɔkm afr; *etŋ wus na nimum ec'ɛbr ɛbr a feŋ b'ow ikŋ ɔŋŋ kok sɔŋŋ, -li b'ow -l'ɛkn eŋŋ ec'Iy eke b'ow anŋ afr e jru em am ow abusu feŋ lel anygbel ab.* † ³¹*Krɔkr gbɛl a b'ow ikŋ, etŋ li b'ow n'ɔŋ in ec'afr erm esel a im wus na eci ɔy yar ab em as aŋŋ a eke li sɔsum l'ot a luku; ow b'ow ɔb nuŋ ogog nyam toŋ ogog yec'a.»* †

Low yeŋm eke babm e likŋ a am elu ɔkm

Mark 13.28-31; Luk 21.29-33

³²«Kin low yeŋm ek'el babm e likŋ a eci eke k'irir: kpɛkŋ eke in ec'ál a b'ew wrɔwrɔ, ke n'am gígŋ ɔdɔdɔ a, kpɛkŋ b'uwr any eke mewij ow titm ŋ. ³³Eben nyam coco, eke b'ɛkan ów amua ow a, ke kpɛkŋ úwr any eke low a titm, etŋ ow b'ow ey. ³⁴Low nawre m'am dad ɔny: yefenyina ec'aŋŋ a feŋ k'ow uwm uwrŋ etŋ ów amua b'ow ey. ³⁵Afr lele wus ab b'ow ec, gbɛkɔ lɛŋŋ kaka em e sodad a k'ow ecm.»

† 24.21 Daniel 12.1. † 24.28 Akr 28 ec'iri a ew tuɔtuɔ; gbɛkɔ ek'akr 26, 27 am ayal a, wel ɔtu eke k'iri nɛnɛ: esɛ elɛl eke sikaka éknm sos meŋl ugŋŋ eke -n'iim ow e saw a (Job 39.30), eben nyam coco aŋŋ b'ow ew Krist ec'ow e lɛŋŋ a erm. † 24.29 Bèbmn Esayi 13.10; 34.4; Ezekiel 32.7; Joel 2.10; 3.4. † 24.30 Daniel 7.13. † 24.31 Ol ɔkn 30.4; Zakari 2.10; Nehemi 1.9; Ezekiel 37.9.

Nyam sony coco uw legɲ a e nuɲ eɗɲ ab any

Mark 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36

³⁶«Gbeko ów a e legɲ lele wanci ab ab eke b'ow ey a, eɲɲ kaka uwm any: **afɹ** erm esel yeji uwm any, eɲɲ ec'Iy bɔbɔ yeji uwm any,[†] ek'ow elm em Es sony coco ce. ³⁷Low yec'a ek'ey Noe e legɲ ab em a, legɲ ek'eyɲ ec'Iy b'ow ow a, ow b'ow el eben. ³⁸Tasi em a, ow e legɲ a, gbuɲ ke mij gbɛl a ek'an a eci legɲ ów a, aɲɲ am ij etɲ am eɲɲ ese seɲɲ feɲ ec'ab af. -N'am ebi ɔyɔw, -n'am ebir el ec'ey ɔyɔw eɲɲ toɲ batɲ it legɲ a eke Noe ey mijetɲ gbɛl ab em a;[†] ³⁹-l'ewm ow e low erm toɲ ow it legɲ a eke mij gbɛl a an ot el feɲ ab im a. Legɲ ek'eyɲ ec'Iy b'ow ow a, eben ek'ow b'ow ecr ana. ⁴⁰Ow em a, ek'agɲ yony anɲ ɔgm, wel b'ow oc nyam ke wel ígɲ nyam elu es. ⁴¹Ek'ɔyɔw yony am bebm sos ob iny eci, wel b'ow oc nyam ke wel ígɲ nyam elu es. ⁴²Ɔsur, aɲke uwmn legɲ a eke ɔny Es Kɔtɔkɔ b'ow ow ab any. ⁴³Írir low na ow ók ɔny es sos em senyn senyn: blel akɲ es b'uw ncok e wanci ek'ulu k'ow ab any ana, ke blel n'ánɲ any owr yec'etɲ ke li kí yeɓm ow epirm eym'n akɲ. ⁴⁴Na sosisem, ɔny yeji, bèɓmn sos, aɲke eɲɲ ec'Iy b'ow ow wanci af eke k'ow ɔmnmn a.»

Juma kok es mamn lele juma kok es ɲɲɲ ab

Luk 12.41-48

⁴⁵«Bwo ec'eyɲ el juma kok es mamn lele nuɲ em ɔny es ab ee? Kin eɲɲ nyam eke in ec'es ew es a ɔɲ abusu eke k'ekn juma kok esel ejec'a e lís e low, n'ɔɲ wel ob ij wanci a ek'ow b'it a. ⁴⁶Ehe él juma kok es ikɲ na eci, eke in ec'es ew es a e meny ewl ow em, b'ow eɲan am kok juma a! ⁴⁷Low nawre m'am dad ɔny: es ew es a b'ow afl in ec'ob ɔny a feɲ es elul il abu em. ⁴⁸Gbeko ek'ow el juma kok es ɲɲɲ, li b'ow li dad in ec'erm em l'ese: “Em ec'es ew es a k'ow owm caca.” ⁴⁹Etɲ li b'ow l'ɔb nuɲ n'am ɔr in e juma em e lawlɛl a, n'am ij ke n'am eɲɲ, mar eɲɲ esel ab ab. ⁵⁰Kɔ es ew es a b'ow ewl ow legɲ nyam eke li k'ow n'ɔmnm, wanci nyam af eke li k'ow l'uwm any. ⁵¹Li b'ow l'ogɲ juma kok es a[†] ke n'ɔɲ ow enyembri yony yony esel eci gbɛr ij a; yogɲ anake ɔɲɲ ikɲ lele an em sasagr ab b'ow anɲ a.»

Ededyɔw oto lɛw a eci nyandre em odad

25 ¹«Afr eci **gbɛɲgɓi** usu a anɲ ese ededyɔw oto lɛw a e low ab af. -L'ot el e mun al a etɲ -l'ok ɔkm -n'aam -l'ɔbr mebi es a.[†] ²El em a,

[†] 24.36 *Eɲɲ ec'Iy bɔbɔ yeji uwm any*: Matie eci silel esig oglog em a, wel éɲnm odad ikɲ na.

[†] 24.38 *Ékn Nuɲ Ɔb 6.9–7.6.* [†] 24.51 *Li b'ow l'ogɲ juma kok es a*: odad na Grek em a, wel ɔtu ek'itɲɲ ejec'em dad ese *li b'ow li kok juma kok es a low ɲɲɲ afɲɲ es.* [†] 25.1 *Jwifel eci mebi es gbɛgl em a, ncok em, yɔw éc a lele lawlɛl ab b'im oc yɔw a ke -l'ɔsɲ es n'am ow gbuɲ. Yɔw a e lawlɛl a b'ɔbr el ejagb ke el yeji ok el em. Aɲɲ a feɲ eke b'ɔsɲ es a b'ɔnym mun al ab ow yegm eke el yeji -n'anɲ es gbɛgl ab em.*

yen éwɔm low erm etɔ yɛn a gbɛ b'ɛw low erm. ³El a eke éwɔm low erm a, ot el e mun al a, kɔ -l'ocm mun kaka -l'akɔjam abu ab. ⁴Etɔ el a eke b'ɛw low erm a, ot el e mun al a lele mun ek'anɔ mun kpar em ab im. ⁵Eke mɛbi es a ec'ow a am ibn, ɔyɔw oto a fɛɔ mɛmn eb sos, etɔ am eru mɛmn.

⁶Eke lɛɔɔ usu a, lebl nyam ikɔ dad nine: "Kin mɛbi es a! Òkr ɔkm ɔbar ir!" ⁷Edeɔyɔw oto lɛw a ufɔm es igb etɔ am bebɔm el e mun al a sos. ⁸Low erm éwɔm lisel a am dad likpr a ese: "Ðɔn ey ɔny e mun a tɛl, kɔ ey e mun al a am irm es." ⁹-Li dad wel nine: "Njaɔ, aɔke ow enym eke ow b'ow ebɔm ey bake ow ebɔm ɔny. Ìmn ɔl ij usu a, ke ɔɔl ɔny eci." ¹⁰Low erm éwɔm lisel a im am ɔl mun, etɔ wanci ab af cɛ mɛbi es a ow. Edeɔyɔw oto yɛn a eke bebɔm sos a ok es gbɛgbɛl usu a in ab etɔ wel abl êl a safue em. ¹¹Eke ow ibn tɛl a, ɔyɔw oto ejec'a yeɔi ow, etɔ am elu lebl dad ese: "Èɔn gbɛl, èɔn gbɛl, fig ey lisany!" ¹²Kɔ mɛbi es a dad nine: "Low nawre m'am dad ɔny: m'uwm ɔny any." » ¹³Jesu igɔ af dad nine: «Ðsur aɔke uwmn lɛɔɔ a lele wanci ab ab any.»

Òc os ɔɔl an Luk 19.11-27

¹⁴«Tasi em a, Afr eci **gbɛngbi** usu a anɔ esɛ èɔn nyam ek'am ow im usu af. L'ɛsɔ in eci juma kok esel a etɔ l'abul wel in ec'ob ɔny a. ¹⁵N'ɔn nyam sika em os[†] yɛn, yec'a yony, etɔ nyahan em ec'a nyam. Èɔn èɔn eci lɛc ogɔ eke b'im ok a, ow em li cɛc wel os a, etɔ n'im. ¹⁶Kpɛkɔ juma kok es a ek'èɔn yɛn a oc im ɔɔl an etɔ èɔn sika em os ejeci yɛn. ¹⁷Yec'a ek'èɔn yony a yeɔi kok ebɛn, etɔ èɔn sika em os ejeci yony. ¹⁸Gbɛkɔ yec'a ek'èɔn ekɔ nyam a im ur nɔmu lɔl in èɔn gbɛliy ec'os ab es em.[†]

¹⁹Eke ow kok sɛɔn ɔnɔɔ a, juma kok esel a ec'es ew es a ow, etɔ wel ab n'am ub ob. ²⁰In a eke èɔn sika em os yɛn a, eri ow etɔ ok ejeci yɛn ɔkm etɔ dad nine: "Es ew, ɔn'm sika em os yɛn. M'èɔn ekɔ ejeci yɛn: kin ow." ²¹In eci es ew es a dad'r nine: "Ow akpl, ɔ juma kok es mamn neny nyam es. Ij neny nyam ów ekekey em, m'ow m'abul'ɔ ów egbɛl. Ów kok sos em ijɔn em ab." ²²Juma kok es a eke èɔn sika em os yony a yeɔi ow dad nine: "Es ew, ɔn'm sika em os yony. M'èɔn ejeci yony: kin ow." ²³In ec'es ew es a dad'r nine: "Ow akpl, ɔ juma kok es mamn neny nyam es. Ij neny nyam ów ekekey em, m'ow m'abul'ɔ ów egbɛl. Ów kok sos em ijɔn em ab."

²⁴Sica juma kok es a ek'èɔn sika em os nyam a eri ow etɔ dad nine: "Es ew, m'uw any eke ɔ ew tuɔtuɔ: yogɔ eke ewlm a, b'ow, yogɔ eke elum egb nɔmu em a yeɔi b'ub. ²⁵Èɔn ɔny'm etɔ m'oc ɔ ec'os a mi lɔl es nɔmu em:

[†] 25.15 Sika em os nyam bebɔm juma kok es nyam ec'akpo lɛw yɛn eci labm sɔg ab.

[†] 25.18 Jwifɛl em a, eke wel abul'ɔ os, etɔ agbr nɔmu elu em a, eke ulu ow iy, ke ow elm ɔ e low ij. Èɔn na erurm eke lɛɔɔ nyam wel k'ok'r ów af, na sosiɛm anake l'agbr nɔmu l'ɛlu em a.

kin ow.”²⁶ In ec'es ew es a dad'r nine: “Ij juma kok es nyu, çnyu! Uw any eke mi b'ow egb yogu eke m'ewlm a, etu mi b'ub egb yogu eke m'elum egb nõmu em. ²⁷Blèl óc em ec'os a ew es ob es ew usu, ke em eci meny ewl ow em a, m'óc em ec'ob a lele ow eci mij ab ab. ²⁸Èbr ir sika em os nyam a abu em, ke ócr çny egn a ek'ony sika em os læw a. ²⁹Tasi em a, egn fey ek'onym ob ab a, wèl b'ow obn'n etu ow b'ow ufu'r es, kó egn ek'onym ob kaka a, tæl a eke n'ony a yeji, wèl b'ow çdu eb'r abu em. ³⁰Juma kok es keskes na ec'a, çny çwal il gben ncebn ab em, yogu anake çny iku lele an em sasagr ab b'ow anu a.” »

Jej ok es abal el

³¹«Lègn ek'ègn ec'Iy b'ow ow in ec'anygbel ab em **af** erm esel fey ab a, li b'ow li sigr in ec'eb ebu el e lekpn a. ³²Wus na nimum eci ebr ebr a fey b'ow as luku in ec'any af, etu li b'ow l'ok agn a sakp yony ese elel eke **mèbob** çsu es b'ok mæceb ogog ke b'ok sican ogog ab af.[†] ³³Li b'ow l'ok mæceb in e lidr ogog a, ke l'ók sican in e nemn ogog a. ³⁴Ètu eb ebu a b'ow dad agn a ek'anu in e lidr ogog a ese: “Çny a eke em Ès èdu çwrc a, òwr ke ij **gbrenghi** usu a eke wèl kok ew es wus e nuu çb em etu a ec'aja. ³⁵Tasi em a, namn çny'm etu çny'm ob m'ij; mijamn çny'm etu çny'm mij m'ègn; m'el utuegn etu ebr elul'm akn; ³⁶m'anu sos çfr etu ewr'm ob sos; m'anu çl em, etu kokr'm sos; m'anu sobel em, etu owr ekan'm.” ³⁷Ètu agn a eke kok Nyam ec'erur a b'ow ibrm'n ese: “Ès Kòtòkò, kó bogu e lègn s'èkn'è namn ab etu s'ègn'è ob ij, oglog mijamn em etu s'ègn'è mij egn ee? ³⁸Kó bogu e lègn s'èkn'è ese utu af, etu s'eb s'èlu'è akn, oglog sos çfr etu s'ew'è ob sos ee? ³⁹Kó bogu e lègn s'èkn'è çl em oglog sobel em etu s'ow s'èkn'è ee?” ⁴⁰Èb ebu a b'ow dad el ese: “Low nawre m'am dad çny: sakp sakp fey a eke kokr ów amua çny em lisijimel ey amua em e likekli nyam a, ke em anake kokr çny a.”

⁴¹Ètu eb ebu a b'ow dad agn a ek'anu'n nemn ogog a ese: “Çny agn eke wèl ofn, kpàbr'm es lís imn kpekpe. Imn al a ek'iram es ab em, al a eke wèl kok ew **agn** lele in ec'erm esel ab ab es a. ⁴²Tasi em a, namn çny'm etu çmn'm ob m'ijm; mijamn çny'm etu çmn'm mij m'ègnm; ⁴³m'el utuegn, etu ebmn'm; m'anu sos çfr, etu ewmn'm ob sos; m'anu çl em, m'anu sobel em, etu kokmn em e lís e low kaka.” ⁴⁴Ètu -li b'ow -l'ibrm ow -l'ese: “Ès Kòtòkò, kó bogu e lègn s'èkn'è namn, mijamn, oglog utuegn, oglog sos çfr, oglog çl em, oglog sobel em, etu s'èluam'è abu ee?” ⁴⁵Èb ebu a b'ow dad el ese: “Low nawre m'am dad çny: sakp sakp fey eke kokmn ów amua çmn em e jam esel ey amua em e nyam a, ke em anake kokmn

[†] **25.32** Jwifel ogu a, segn fey mèbob çsu esel b'ok mæceb saw etu -li b'ok sican yeji saw. Lègn owr em a, -li b'çsu wèl usu nyam. Lègn b'uk a, mæceb a b'erur eke k'èru gben, kó sican a gbè b'erur eke k'anu èl em.

ᵗᵗᵗᵗᵗ a.” 46 Ἐτῆ -li b'ow -n'im gbre ij ek'onym uwr ab em, ke agḡ a eke kok Nyam ec'erur a im sel eḡḡ ek'onym uwr ab em.»

Es ew esel am ut Jesu ec'ibi a ec'asre

Mark 14.1-2; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53

26 1 Eke Jesu dad ów ᵗᵗᵗᵗᵗ eci sodad amua bake ow uwr a, li dad in e **jam** esel a nine: 2 «Uwr any eke ow anḡ seḡḡ yony ke **Pak** ec'es gbegbl a ów. Wel b'ow ᵗᵗᵗ eḡḡ ec'Iy ij yec'etḡ ke wel ʒb'r ecigbrᵗ olikḡ af.»

3 Ke eben a, **egb** waw esel eḡbel lele Jwifel em ec'agḡ ekpekp ab ab as luku **egb** waw es ligbel Kayif e gbugḡ a; 4 el feḡ -l'okr af -l'egḡ -l'eb eke ew ew em -li k'ony Jesu ke -l'ibi ow. 5 -N'am dad -l'esē: «Ow itm eke si k'ony'n es gbegbl na em; ek'ow el eben, bᵗbar owi b'ow ey bieku ab em.»

Yow nyam ok Jesu mijey nuḡ

Mark 14.3-9; Jan 12.1-8

6 Jesu im Betani baḡḡ, Simᵗ a eke leḡḡ anym em **kokobe** ok a ec'akḡ. 7 Eke Jesu anḡ ob ij lbfu lís a, yow nyam ow titm'n. N'onym an gbēl e mijey kᵗk nyam eke wel kok lebn em ab; lebn na, wel b'esḡ'n albatr. L'ewl mijey a feḡ l'ok Jesu nuḡ.† 8 Eke **jam** esel a b'ekn eben a, ow e low ebl el erm etḡ -n'am dad -l'esē: «Kᵗ bogḡ ec'ob ḡḡḡḡ el na ee? 9 Kᵗ ow itm eke mijey ikḡ na, wel k'ól ij an tuᵗᵗᵗᵗ oc ow ec'os a ᵗḡ ᵗḡbᵗru ee?» 10 Jesu iri low na eke -n'am dad a, etḡ li dad wel nine: «Kᵗ bla etḡ am iḡar yow na gbre ee? Low na eke li kok em e lís a el low mamn. 11 Tasi em a, ᵗḡbᵗru ec'a, -n'anḡ ᵗḡy ab seḡḡ a feḡ,† kᵗ em, mi k'ow m'anm ᵗḡy ab seḡḡ a feḡ. 12 Lok'm mijey na sos yec'etḡ ke ow b'ebm im sos uwᵗᵗᵗᵗ em eci.† 13 Low nawre m'am dad ᵗḡy: wus na nimum af ec'usu kaka feḡ eke wel b'ow ᵗᵗ Amani Mamn a eci kokoba a, wel b'ow ᵗᵗᵗᵗᵗ yow na e low, ke wel dád low a eke li kok a yeḡi.»

Judas am bebᵗm eke b'ow ᵗᵗ Jesu ij

Mark 14.10-11; Luk 22.3-6

14 **Jam** esel lew yony ab em ec'egḡ nyam eke wel b'esḡ Judas Iskariᵗ, im eḡḡ **egb** waw esel eḡbel a 15 etḡ dad el nine: «Kᵗ eke m'ony Jesu m'ony ᵗḡy, ke bla b'ow ᵗḡḡ'm ee?» Agḡ a awl os likḡ lele lew ab ᵗḡ'n.† 16 Wanci ab af cē, Judas am ᵗᵗ akunda senyn yec'em eke k'ony Jesu ᵗḡ el.

† 26.7 Mijey a ec'an a el juma kok es nyam eci lakpo mum e labm sᵗḡ. Low ikḡ na, low yegm esel ek'ony any a anake sakp oglog wel bi kok ᵗḡ any gbeḡ a. † 26.11 Ḳkn Ol ᵗᵗᵗ 15.11. † 26.12 Jwifel eci low yegm em a, ów amamn feḡ e kok em a, eke kok eḡḡ ek'uw a sos in ec'uwᵗᵗᵗᵗ em im elu ec'a, ow ᵗḡy any akm ᵗḡbᵗru ec'ob eke wel k'ony a. Etḡ emeny Rom eyḡ ec'ol a edḡḡ eke wel ki kok low ḡḡḡ es eke wel ibi a sos es oc eci. Gbēkᵗ Jesu ec'a, Nyam ikḡ anym kok ow e low a feḡ yow ab em gbuḡ etḡ wel ibi'r. † 26.15 os likḡ lele lew ab: Adu ec'an eke b'il (Matie 27.28). Ow bebᵗm juma kok es nyam eci seḡḡ ekḡ ᵗᵗᵗᵗᵗ eci labm sᵗḡ ab. Nyamel gbēl ab em eci sikpl oc ap ec'os anake wel oc ᵗᵗᵗ Jesu a. -L'uwᵗᵗᵗ any eke Jesu el ey e sikpl ec'egb waw es abal el.

Pak ec'ob ij a eci sos beb̄m

Mark 14.12-21; Luk 22.7-14, 21-23; Jan 13.21-30

¹⁷**Futufutu** ek'ejru ánm em ec'es gbegbl e ləgɲ krəkɾe a, **jam** esel a ow am ibrm Jesu esə: «Kɔ bogɲ am erur eke si k'im si beb̄m **Pak** eci ob ij a eci sos ee?» ¹⁸Jesu dad el nine: «Ímn eb ab em, ey ec'əgɲ a ogɲ ke dádr ir esre: “Low yegm agɲ es nine in eci wanci a in beb̄mn ab; ɲ ogɲ a anake in eci jam esel ab ab, el b'ow el kok Pak a.” » ¹⁹Jam esel a kok yec'a eke Jesu dad el a, etɲ -li beb̄m Pak ec'ob ij a eci sos.

²⁰Eke ləgɲ ew es a, Jesu lele in e jam esel ləw yony ab ab sig es ob ij lɔfu lís. ²¹Eke -n'am ij ob a, Jesu dad nine: «Low nawɾe m'am dad ɔny: ɔny em ec'əgɲ nyam b'ow ɔl ij'm.» ²²Jam esel a sos ɔw es afɲn es, etɲ egɲ egɲ am ibrm'n esə: «Egɲ gbəl, kɔ ow ɔtu eke k'el em ee?» ²³Jesu dad el nine: «Egɲ a eke em ab us abu lɔfu nyam em a, in anake li b'ow l'ɔl l'ij'm a. ²⁴Egɲ ec'Iy b'ow uw esə elel eke Nyam Ləl ewar in e lís ab af;† gbəkɔ gbre él egɲ a ek'am ɔl ij'r a eci! Egɲ ikɲ na, bləl wəl ewm'n kɔkɔ yeji!» ²⁵Judas a ek'am ɔl ij'r a am ibrm'n esə: «Low yegm agɲ es, kɔ ow ɔtu eke k'el em ee?» Jesu dad'r nine: «Í obí dad.»

Ob ij lala

Mark 14.22-26; Luk 22.15-20; 1 Korənt 11.23-25

²⁶Eke -n'am ij ob a, Jesu oc futufutu, l'elu Nyam bia, l'ubr em n'ɔɲ in e **jam** esel a, etɲ li dad nine: «Èbr ke íjr, na el em e sos megl.» ²⁷Emeny l'oc mij kpək eke mar anɲ em; eke l'elu Nyam bia a, n'ɔɲ in e jam esel a, etɲ li dad nine: «Egɲɲ ɔny fəɲ, ²⁸anke na el em e mebl, Nyam e **sinm** a e mebl ek'am ow ok es agɲ kɔkɔ e sɪkpl oc ap eci.† ²⁹M'am dad ɔny ek'igɲ yefenyina a, mi k'ow m'egɲm mar na sakp ejeci toɲ ke ow ít ləgɲ a eke ɔny ab, em Es e **gbrengbi** usu a, m'ow m'egɲ mar owr a.» ³⁰Sica -l'egɲ es gbegbl a ec'ej† ba ow b'uwr, etɲ -n'im **Olivie** lafeny af.

Pier b'ow egbr Jesu

Mark 14.27-31; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38

³¹Sica Jesu dad in e **jam** esel a nine: «Ncok na cə, low a eke b'ow eɲn'm a b'ow ok ɔny ec'ɔmn a wus. Tasi em a, Nyam Ləl ab em wəl kɔkɔ: *M'ow m'ibi məcəb ɔsu es a, etɲ məcəb a fəɲ b'ow ɔmu es.*† ³²Gbəkɔ em eci uwɔmu em anɲ igb em a, m'ow m'ikɲ anym m'im Galile m'eku ɔny.» ³³Pier dad nine: «Eke agɲ a fəɲ igɲ elu'ɲ es yeji, em gbə ləgɲ kaka mi k'ow m'igɲm m'elum'ɲ es.» ³⁴Jesu dad'r nine: «Low nawɾe m'am dad'ɲ: ncok na cə,

† **26.24** Selu 22.2-19; Esayi 53. † **26.28** ɔkm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34. † **26.30** Jwifel ec'ol em a, eke Pak ec'ob ij a b'uwr a, -li b'egɲ selu esə Selu 113-118 af. † **26.31** Zakari 13.7.

gbuŋ ke ŋɔɔs íkŋ a, b'ow egbr'm sakp nyahan dad eke uwm im any.»
 35 Pier dad'r nine: «Eke ow it ŋ ab eci luw bobɔ yeji, mi k'ow mi dadm
 m'esme m'uwm'ŋ any.» Eŋ jam esel ejec'a yeji dad eβen.

Jesu am ŋɔŋ Nyam Jese mane

Mark 14.32-42; Luk 22.39-46

36 Eŋ sica Jesu lele in e **jam** esel ab ab ow ok usu nyam eke wel b'esŋ
 Jese mane, † eŋ n'am dad wel l'ese: «Eke m'aam yogŋ a mi ŋɔŋ Nyam
 a, òkr es aŋa.» 37 L'oc Pier lele Sebede ec'ey yony ab ab l'igŋ sos af n'im.
 Sos ɔb nuŋ am ɔw'r es, eŋ ermij yeji am ok'r afŋn es. 38 Li dad wel nine:
 «Sos es ɔw ek'el luw eci afŋn em ec'abŋ ab es; òkr es aŋa ke ɔsur em ab.»
 39 L'eri n'im kpekepe tel, l'ok ɔwɔɔkp wus l'ubu any es eŋ n'am ŋɔŋ Nyam
 li dad sodad amua: «Em Es, ek'ow it tasi, ke ɔny gbre eci mij kpɔk na
 kpab'm es lís. Ke feŋ em a, ow k'él yec'a eke m'am erur a, kɔ yec'a eke ŋ
 am erur a.»

40 Jesu ewl ow jam esel nyahan a ogŋ a, eŋ n'eŋan wel eke wel am eru
 memn. Li dad Pier nine: «Kɔ wanci nyam bobɔ yeji, ɔtumn ɔsumn em ab
 ee? 41 Àŋŋn any owr ɔsur ke ŋɔŋan, yec'eŋ ke k'éymn eβm ekn owi em.
 ɔny ec'abŋ a gbe inym es low feŋ e kok eci, kɔ ɔny e sos megl a gbe ijm
 lec.» 42 N'im akpoj sakp yony em eŋ n'am ŋɔŋ Nyam li dad sodad amua:
 «Em Es, eke mij kpɔk na k'ow ocm im es lís eke mi k'egŋm ow e mij a, ke
 kòk ŋ ec'erur a!»

43 Eke emeny l'ewl meny l'ow in e jam esel a ogŋ a, n'eŋan wel memn
 eru em; memn am bobm el anyamn. 44 Emeny Jesu elu el es im akpoj
 eŋ am ŋɔŋ Nyam sakp nyahan em. N'am ebr sodad nyam coco ab em.
 45 Emeny l'ewl l'ow jam esel a ogŋ a eŋ n'am dad wel l'ese: «Aŋ! Am erur
 memn a cɛ ebr sel ee? Kin, wanci a eke wel b'ow ɔl egŋ ec'Iy ij sikpl esel
 ec'abu em a ow ŋ. 46 Igbr s'ímn! Kin, egŋ a eke am ɔl ij'm a ow titm ŋ!»

Jesu ec'ony

Mark 14.43-50; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12

47 Jesu odad anŋ nenym k'uwr m eŋ kpekeŋ Judas, **jam** esel lew yony
 ab em ec'egŋ nyam a, ilm any. Agŋ nɔɔɔ a ek'ow in ab a ɔnym ekŋ ekpr
 lele mab ler em ab. **Egb** waw esel egbel lele Jwifel ec'agŋ ekpekp ab ab
 anake erm el a. 48 Judas eke b'ow ɔl Jesu ij a, ikŋ anym yeŋm dedeku a in
 ec'akunda yec'em eke -li k'ɔny n ow a. Li dad nine: «Egŋ a eke m'ow mi joj
 neny a, in ana; ɔny n in.» 49 Eŋ kpekeŋ Judas ow titm Jesu eŋ dad'r nine:
 «Low yeŋm agŋ es, m'am esŋn'ŋ!» Eŋ li joj ow neny. 50 Jesu dad'r nine:
 «Em lawl, low yec'a ek'ow eke ki kok a, kòk fafa.» Kpekeŋ agŋ a ok'r af
 ɔny'n. 51 Agŋ a ek'anŋ Jesu ab a e nyam ɔdu in e lab ler em a eb. L'iy egb

† 26.36 *Jese mane*: nin eke Arame ebr em ow e nyandre el “mun es ifir ob”.

waw es ligbel a ec'abu elum es a etj l'ubr ow loru es. ⁵²Jesu dad'r nine: «Òc η e lab ler em a ew ow eci usu a, anke agη a eke b'oc lab ler em a, -li b'ow -l'uw lab ler em em. ⁵³Ko uwm any eke m'otu eke mi k'ibrm em Es abu elum, ke kpekη l'ís'm **af** erm esel áru eb læw yony ee? ⁵⁴Ke low na eke kok ab em, ayaf Nyam Lel a otu eke k'iy neny ee? Nyam Lel a dad eke ów a k'ecr eben.» ⁵⁵Etj Jesu am dad dedeku a ese: «Ko em eci ony a ibrm eke k'otr ekη ekpr lele mab ler em ab owr ese low ηuη kok es em el af ee? Segη a feη mi bi sig es **Nyamel** gbél a e gbugη mi yegm agη low etj onymn'm. ⁵⁶Ko ów amua ey yec'etj ke **kokoba** ob esel ec'odad a ek'anη Nyam Lel em a íy neny.»

Etj jam esel a feη igη elu'l es uru es im.

Jesu im Sanedren ec'agη a ec'any af

Mark 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Jan 18.13-14, 19-24

⁵⁷Agη a ek'onny Jesu a, -l'oc -n'im ow **egb** waw es ligbel Kayif ec'any af, yogη a eke ol e **low** any uw esel lele **agη** ekpek ab ab as luku a. ⁵⁸Pier anη akpoj em am us Jesu jam toη l'ok egb waw es ligbel a e gbugη a. L'ey gbugη a li sig es usu osu esel ab ab yec'etj ke l'ékn elél eke low a b'ow ecr a. ⁵⁹Egb waw esel egbél a lele **Sanedren** a ec'agη ejec'a feη ab am ol danju ij nyam, eke k'obr Jesu low, ek'ow el yadη em yeji, yec'etj ke -l'ibi ow, ⁶⁰ko -n'ehnmn low kaka. † Ke agη nōnō ow cicr'r yadη em ce. Sica ow ec'uwr em a, agη yony ow ⁶¹etj am dad ese: «Egη na dad neny ij em nine: “M'otu eke mi k'onny **Nyamel** gbél a mi ηuη, ke segη nyahan m'úsrm em.” » ⁶²Egb waw es ligbel a igb etj dad Jesu nine: «Ko wel ám dad sodad amua ok'η af, ke k'óbm kpu ee?» ⁶³Ko Jesu yewal tiη. Etj egb waw es ligbel a dad'r nine: «Nyam ek'anη owr e nin em, m'am ibrm'η, dàd ey ofn em tasi ek'ow el η el **Mesi**, Nyam ec'Iy a.» ⁶⁴Jesu dad'r nine: «Ŋ obi dad. Emeny m'am dad ony: jam anη b'ow *ekan egη ec'Iy eke sig es Nyam Abusu Es eci lidr abu af, ke b'ow anη afr eci jru em ám ow.*» † ⁶⁵Odad na sosiem egb waw es ligbel a ony in eci simob sus em a gbagbrm em, † etj dad nine: «L'obr Nyam any! Ey s'ibram adanju ij! Ony yeji caca irir eke li dad low obr any owi Nyam e lís a. ⁶⁶Ko ony e tutr el bogη ec'ee?» -Li dad nine: «Ow ey'r af, l'it eke wel k'ibi'r gōη.» ⁶⁷Etj sica -n'am afl ow sar any -l'or ow kukuta em; beb gbe am dedη'n any af, ⁶⁸etj am dad ese: «Ŋ ek'el Mesi a, èlu es ekn okm ke dá d ey egη a ek'iy'r'η ob a!»

† **26.60** Jwifel ec'ol em a, ow itm eke wel ki jej odad ok ncok em. Emeny eke cicr owi anη eke b'ow ism egη luw ab yeji, ow it eke jej ok a k'anη ij segη yony. Emeny wel bi bibrm adanju a low saw em. Jesu eci jej ok ab em, -l'eluam ów amua kaka. † **26.64** Selu 110.1; Daniel 7.13. † **26.65** ony in eci simob sus em a gbagbrm em: Jwifel e low yegm em a, ek'egη nyam dad odad ηuη ok Nyam af a, ow it ek'agη a ek'iri low a k'igb, ke óny el eci simob sus em a gbagbrm em, ese low ηuη a eci meny ewr af.

Pier egbr Jesu

Mark 14.66-72; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18, 25-27

⁶⁹Pier sig es gbugɲ yogɲ. Ob oc ɔɲ lisel ab em e nyam ow titm'n etɲ dad'r nine: «Iɲ yeji, anɲ Jesu Galile iyli na ab!» ⁷⁰Kɔ l'egbr ow dedeku a feɲ ec'any af nine: «Low yec'a ek'am ɔl eke ki dad a, mi k'uwm any.» ⁷¹L'igb n'aamn gbugɲ a e lisany a eci, etɲ ob oc ɔɲ lis ejeci nyam ekn'n etɲ am dad ok agɲ a ek'anɲ yogɲ a ese: «Egɲ na yeji, n'anɲ Nasaret iyli Jesu ab.» ⁷²Etɲ emeny Pier egbr'r dad ofn em nine: «Egɲ ikɲ na, m'uwm'n any.»

⁷³Ow b'inɲn ebr tel a, agɲ a ek'anɲ yogɲ a ow titm Pier etɲ am dad'r ese: «Tasi, ɲ, el em ec'egɲ nyam. Iɲ ec'odad a am ot'ɲ suw es af yegm yogɲ ek'anɲ ow a.» ⁷⁴Pier ɔdu eb dad nine: «Ek'ow el yadɲ m'am ɔny, ke Nyam kók'm low ɲuɲ! M'am ofn mi dad ek'egɲ na m'uwm'n any!» Odad na anɲ'n nɛnym n'am dad, etɲ kpeɲɲ ɲɔs ikɲ. ⁷⁵Ow ɔɲ Pier ɔkn odad a eke Jesu dad'r a: «Gbuɲ ke ɲɔs íkɲ a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm'm any.» Etɲ Pier ey ɔkm im gbeɲ am ikɲ low dudu eci ɔɲn.

Wel oc Jesu im Pilat ec'any af

Mark 15.1; Luk 23.1-2; Jan 18.28-32

27 ¹Eke legɲ eny a, ibribr fafa, **egb** waw esel egbel a feɲ lele Jwifel ec'**agɲ** ekpekp ab ab okr af egɲ eb eke k'ibi Jesu. ²-N'ɔɲ wel ɔny awɲ'n, -l'oc -n'im -n'ɔɲ ow **Pilat**, Rom iy ek'el Jude ec'es ew es.[†]

Judas e luw owi

Ob Kok 1.18-19

³Judas a eke ɔl Jesu ij a, iri eke wel ɔb Jesu low. Ow e low ey'r sos em, etɲ l'ewlm os likɲ lele lew ab ab a meny n'im n'ɔɲ **egb** waw esel egbel a lele **agɲ** ekpekp ab ab. ⁴Li dad wel nine: «M'ey lɔbr, m'ɔl egɲ ek'eknm low a m'ij luw eci!» Kɔ -li dad ow nine: «Na ɲ e low ana, ey e low kaka anm em!» ⁵Etɲ Judas, ɔkm ey em a, oc os a im ɔwl **Nyamel** gbèl ab em. Etɲ n'im l'oc meb l'edɲn emn. ⁶Egb waw esel egbel a ot os a etɲ dad nine: «Ey ec'ol a edɲn eke wel k'oc os ikɲ na wuwlm Nyamel gbèl a ec'os ab ab, aɲke ow el mebl ec'os.»

⁷Eke sica neny okr el af a, -l'oc os a -l'ɔl mijel kok es a ec'ɔgm eke -li ki kok etu agɲ ec'es oc usu. ⁸Na sosiem anake wel esɲ ɔgm a “mebl ec'ɔgm” toɲ k'ow it yefenyana a. ⁹Ow ɔɲ **kokoba** ɔb es Jeremi eci sodad amua eke dad a iy neny: *-L'ot os likɲ lele lew ab a, (an eke Israel eyɲ ew ana,)*[†] ¹⁰-l'ɔɔl mijel kok es a ec'ɔgm a, ese elel eke Es Kɔɔkɔ dadr'm ab af.[†]

[†] 27.2 Rom eyɲ ɔkm Jwifel abusu eke k'ibi egɲ; na sosiem anake Jwifel a oc Jesu im Pilat ogɲ a. [†] 27.9 Adu ec'an eke b'il. Èkn Matie 26.15 ec'akr otar a. [†] 27.10 Matie oc Zakari e lèl lele Jeremi e lèl ab eci sodad a okr af. Zakari 11.12-13; Jeremi 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

Pilat am ibrm Jesu low*Mark 15.2-5; Luk 23.3-5; Jan 18.33-38*

¹¹Jesu anɲ es ew es **Pilat** ec'any af etɲ ow am ibrm'n ese: «Kɔ ɲ Jwifel ec'eb ebu ab ana ee?» Jesu dad'r nine: «ɲ obi dad.»

¹²Etɲ emeny eke **egb** waw esel egbel lele **agn** ekpekp ab ab am cicr'r a, li dadm odad kaka. ¹³Etɲ **Pilat** dad'r nine: «Kɔ ów amua eke -n'am dad -l'ok'ɲ af a, am iri ee?» ¹⁴Kɔ Jesu ɔbm kpu low kaka af' toɲ es ew es a low iti any afɲn es.

Wel ɔb Jesu low luw eci*Mark 15.6-15; Luk 23.13-25; Jan 18.39-19.6*

¹⁵Sakp sakp feɲ eke **Pak** ec'es gbegbl e leɲɲ b'ow a, es ew es a b'elu sobel em es nyam es, in a eke dedeku a b'erur a. ¹⁶Ke leɲɲ ab em, eb any ɔbr es ligbel nyam eke wel b'esɲ Barabas† anɲ sobel em. ¹⁷**Pilat** am ibrm dedeku a ek'as luku a ese: «Kɔ bwo ec'egɲ am erurir eke mi k'elu es m'ɔɲ ɔny ee? Barabas kɔ Jesu a eke wel b'esɲ **Krist** ab ee?» ¹⁸Tasi em a, l'uw any senyn senyn eke nyamn eyr em wel oc Jesu is'r.

¹⁹Eke Pilat sig es jej ok usu a, in e yow a ɔɲ wel is'r amani na: «K'èy egɲ na eke eknm low kaka a e low na em, anke tasi em a, ncok na, memn em m'ij gbre nɔɔ in sosiem.» ²⁰Kpekɲ **egb** waw esel egbel a lele **agn** ekpekp ab ab am itr dedeku a eke k'ibrm Barabas ec'es elu lele Jesu ec'ibi ab e low. ²¹Es ew es a emeny ɔdu odad eb etɲ am ibrm el ese: «Agɲ yony a, bogɲ eci am erurir eke mi k'elu es m'ɔɲ ɔny ee?» -Li dad ow nine: «Barabas!» ²²Pilat ibrm el nine: «Ke sica Jesu a eke wel b'esɲ Krist a ec'a, ayaf mi ki kokr'r ab ee?» El feɲ -l'okr lebl af -li dad nine: «Èw'r oliɲɲ af!» ²³Pilat ibrm el nine: «Kɔ bla low ɔbr iy li kok ee?» Kɔ -n'am ɔg lebl tuɔtuɔ em -l'ese: «Èw'r oliɲɲ af ce!» ²⁴Eke sica Pilat ekn ek'ow akplm ij, ke emeny itarir a lele sɔg ab ab am bobn a, l'oc mij li yɔg sabu dedeku a ec'any af etɲ li dad nine: «Na ɔny e low ana! M'anm egɲ na e luw owi em!» ²⁵Dedeku a feɲ ɔdu eb dad nine: «Ke in e luw a e ligbow ánɲ ey lele ey ec'alaw ab ab e nuɲ af!» ²⁶Pilat elu Barabas es etɲ n'ɔɲ wel ɔr Jesu say em gbuɲ etɲ l'elu abusu es eke wel k'oc im ew ow oliɲɲ af.

Sɔɔda eyɲ a am kokr Jesu miyer*Mark 15.16-20; Jan 19.2-3*

²⁷**Pilat** eci sɔɔda eyɲ a ɔny Jesu elu lakp lokm a ek'el Pilat e gbuɲ a, etɲ el a feɲ -l'iwr -li did -l'elul ow em. ²⁸Wel ɔny in e mob a ot'r es sos etɲ wel sus'r mob af ew ebl. ²⁹-Li kok mirɲ em tufe, -l'oc -l'us ow etɲ -l'elu ow

† **27.14** Èkn Esayi 53.7. † **27.16** Barabas: Mark 15.7. Matie eci silel esig olog em a, *Jesu Barabas*.

anany in e lidr abu ab em.[†] -L'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af etɲ -n'am kokr ow miyer -li dad -l'ese: «S'am esɲn'ɲ o, Jwifel ec'eb ebu!»³⁰ -N'am fafl ow sar any etɲ -l'oc anany a -n'am nɛnɲn ow nuɲ. ³¹Eke -li kokar ow miyer senyn senyn bake ow uwr a, -n'ɔny mob af ew a -l'oc ow es, -l'ewl -li sus ow ow e mob a etɲ -l'oc -n'im ow eke -li k'ew ow oliɲ af.

Wel ew Jesu oliɲ af

Mark 15.21-32; Luk 22.26-43; Jan 19.17-27

³²Eke -n'anɲn baɲn a -n'am ok ɔkm a, -l'ɔbr Siren iy nyam eke wel b'esy Simɔ; srɔda eyɲ a ɔny'n lec em eke li k'abu Jesu ec'olikiɲ a.[†] ³³-N'im -l'ok usu nyam eke wel b'esy Gɔlgota ek'el nyandre em “Nuɲ kpɔk ec'usu.” ³⁴Yogɲ, -n'ɔɲ Jesu mar eke wel wuwlm *ob lolo ab eke k'egy*;[†] eke li tat anm a, l'erurm eke li k'egy.

³⁵-L'ew ow oliɲ af etɲ -li *cec ow eci mob sus em a sɔsum oc kok em*.[†] ³⁶Etɲ -l'ok es yogɲ -n'am ɔsu ow. ³⁷In e nuɲ af a, -ni nɔn lel ek'am yegm low a sosiem eke wel ɔb'r low a. Ow eke wel nɔn a el: “Egy na Jesu, Jwifel ec'eb ebu.” ³⁸In e saw saw a, wel ok elu yony oliɲ af; nyam anɲ'n lidr abu af etɲ nyam anɲ'n nɛmn abu af.[†]

³⁹Agɲ ek'am ec a *am egyɲ nuɲ em wewr'r*;[†] ⁴⁰etɲ am dad'r ese: «ɲ ek'am erur eke k'ufɲ **Nyamel** gbɛl ab es ke segɲ nyahan kpeɲ ús ejec'a,[†] eke el Nyam ec'Iy tasi,[†] ɛbr ɲ sosi, anɲ oliɲ af yogɲ us es!» ⁴¹Etɲ **egb** waw esɛl egbɛl a, ol e **low** yegm esɛl a lele **agɲ** ekpekp ab ab yeji am kokr'r miyer dad ese: ⁴²«L'eb agɲ ejeci l'elu es, etɲ l'ɔtum eke li k'eb'r in sosi! Kɔ Israel ec'eb ebu tasi ee? Sica n'anɲ oliɲ af yogɲ l'us es, ke s'úb'r nawre. ⁴³*L'oc in ec'ɔmn a l'elu Nyam em* li dad nine: “M'el Nyam ec'Iy.” Ee! *Eke Nyam ɔny in ec'erur tasi, ke l'eb l'elu ow es gɔɲ!*»[†] ⁴⁴Etɲ ów eɲɲɲ kok esɛl eke wel ew oliɲ af in ab a yeji am wewr'r dad eɛn.

Jesu eci luw a

Mark 15.33-41; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30

⁴⁵Sica legɲ uyu nuɲ em a, nceɛn ey wus a nimum af toɲ ok ncebles eci wanci nyahan em. ⁴⁶Ek'ow am titm ncebles eci wanci nyahan a, Jesu barm lebl tuɔtuɔ em nine: «*Eli, Eli, lema sabaktani?*» (ek'el nyandre em: “*Em e Nyam, em e Nyam, kɔ bla etɲ digɲ elu'm es ee?*”)[†] ⁴⁷Agɲ nyam nyam ek'anɲ yogɲ a iri odad na etɲ dad nine: «N'am esɲ **Eli!**»[†] ⁴⁸Kpeɲɲ el em ec'egy nyam uru es im oc mbra usm el

[†] 27.29 -Li sus ow mob ese eb ebu af eke -li ki kokr ow miyer. Mob af ew ebl a ew ese eb ebu e gbad af. Mirɲ em tufe a ew ese eb ebu eci tufe af. Anany a ew ese eb ebu eci kpama af. [†] 27.32 Èkn Matie 5.41 ec'akr otar a. [†] 27.34 Selu 69.22. [†] 27.35 Selu 22.19. [†] 27.38 Èkn Esayi 53.12. [†] 27.39 Selu 22.7-8; 109.25. [†] 27.40 Èkn Matie 26.61; Jan 2.19. [†] 27.40 *Eke el Nyam ec'Iy tasi*: Bèbm Matie 4.3-6 ab. [†] 27.43 Selu 22.9. [†] 27.46 Selu 22.2. [†] 27.47 Eke agɲ a iri Jesu am esɲ “Eli” a (ow e nyandre el “Em e Nyam”), -li tutr eke kokoba ɔb es Eli ec'odad Jesu am dad. Eke Eli uwm ke l'igb n'im afr a (2 Èb Ebu 2.1-12), Jwifel e tutr em a, eke low nɛnyembri nyam es anɲ gbɛ em, Eli b'ow eb elu'l es.

eci mar ab em etj oc ucur anany *ᵛᵛᵛ Jesu eke k'egj.*† 49 Gbeko agj ejec'a am dad ese: «Èku ye, si b'ow s'èkn eke Eli b'ow eb elu'l es!»

50 Emeny Jesu barm lebl ligbel nyam etj ok sel es. 51 Kpekj, **Nyamel** ab em eci gbad gbèl gbada a eke wèl ew edjn usu lala ab any a,† igj afr em a etj agbr em arajn didi toj ok esr em a. Wus umu, mób gbagbrm em, 52-53 suwomu figg. Eke Jesu igb luw em a, ɔmn esel nɔnɔ a ek'uw a igb luw em; -n'anj suwomu ab em -l'ok ɔkm. -L'ok Jerusalem, eb lala ab em; yogj agj nɔnɔ èkn èl.

54 Eke sɔɔda eyj a eci anym es a lele sɔɔda eyj ab ab ek'am ɔsu Jesu a èkn wus umu a lele ów a ek'am ey ow ab ab a, erjn ɔny el afjn es. -N'am dad -l'ese: «Nje, tasi egj na Nyam ec'Iy!» 55 ɔyɔw nɔnɔ ek'us Jesu jam Galile etj eke ki kok in e lís e low a† anj yogj am èkn low a akpoj em. 56 Èl em a, Mari, Magdala bañ yowi a, Mari Jak lele Josef ab e lis a, lele Sebede ec'ey a ec'el lis ab yeji anj.

Jesu ec'es oc owi

Mark 15.42-47; Luk 23.50-56; Jan 19.38-42

57-58 Eke legj ew es a, Arimate bañ eci gbrenjbi nyam, eke wèl b'èsj Josef, ke in yeji el Jesu eci **jam** us es a im ejn **Pilat** etj ibrm ek'ow k'oc Jesu eci sos megl a ɔj'n;† etj Pilat ɔj abusu. 59 Josef oc sos megl a wiwrm gbad ufu owr ab 60 etj l'oc n'im l'oc ow es in obi eci **uwomu** lob owr eke n'ɔj wèl ur ab em.† Li wuwl lob nyam l'abl uwomu a ec'em ey usu ab es etj n'im. 61 Mari Magdala yowi a lele Mari yec'ab ab anj yogj, -l'ok es -l'obr uwomu ab any.

Uwomu a ec'ɔsu

62 **Nenegj** e sos bebm e legj ec; sica legj beny a, **egb** waw esel egbèl a lele **Farisiel** ab ab okr af im **Pilat** ogj a 63 etj dad'r nine: «Egj gbèl, low nyam ow ey nuj em: yadju na, in ec'owr anj em a, li dad eke, ek'in uw ba ow'n bi kok sejj nyahan a, in b'ow in igb luw em. 64 Ègjj ɔj abusu ke wèl ɔsu **uwomu** a toj ow kok sejj nyahan, yec'etj ke in e **jam** esel a k'ým sos megl a bake -li dadmn dedeku a eke l'igb luw em. Sica eci, yadj ikj na b'ow agb akm krekre ec'a.» 65 Pilat dad el nine: «ɔny usu ɔsu esel. Ìmn ke ɔjn el -l'ɔsu uwomu a ese elel eke am erurir ab af.» 66 -N'im -n'am bebm uwomu a ec'elel eke wèl k'ɔsur a. -L'okr lob a ek'anj uwomu neny a wèl kɔkr saw saw ab es senyn senyn etj -l'ok usu ɔsu esel.

† 27.48 Bèbmn Selu 69.22 ab. † 27.51 Èkn ɔkm Ok 26.31-33. † 27.55 ɔyɔw a: èkn Luk 8.2-3. *Akpoj em*: bèbmn Selu 38.12. † 27.58 Jwifel ec'ol a edjn eke sos megl k'anj olikj af legj ukr. Ow b'is abu eyr eb ab em (Ol ɔkn 21.22-23). Rom ec'agj a gbe b'ew es olikj af ow ugj es. Eke wèl erur eke k'oc egj eke wèl ibi olikj af a es a, ow it eke wèl k'ibrm Rom ec'egj a ek'ew wus ogog ab es a abusu. Eke egj a ow el eb l'elu wus a, abusu érum es legj kaka. Kɔ Jesu ec'a gbe Pilat ɔj abusu. † 27.60 Jwifel ogj a, wèl b'ot agj ejuj a eke b'uw a es uwomu nyam coco em.

Jesu eci luw em anj igb a

Mark 16.1-10; Luk 24.1-12; Jan 20.1-10

28 ¹Neneḡḡ e leḡḡ a b'ec eci dimas leḡḡ eny ow em a, Mari Magdala yɔwi a lele Mari yec'ab ab ow am ekn **uwɔmu** a. ²Kpuru em, wus umu leɔ em, etḡ Ḃs Kɔtɔkɔ ec'**afɔ** erm es nyam anj afr us es, ow wuwɔ lob a oc es etḡ sig es af. ³L'ew ese afr eke b'etḡ af, etḡ in eci mob sus em a ufu ese nyamok af. ⁴Usu ɔsu esel a erḡḡ ɔny afḡḡ es, am ufḡ bɔbar, etḡ ew ese aḡḡ ek'uw ce af. ⁵Afr erm es a dad ɔyɔw a nine: «Erḡḡ k'ɔny ɔny. M'uw any ek'am ɔl Jesu a eke wel ew olikḡ af a; ⁶n'anm aḡa. Ligb aḡḡ ek'uw ab em ese elel eke l'ikḡ anym li dad ab af. Òwr ekan usu a eke l'eru es a. ⁷Sica ìmn fafa dadr in e **jam** esel a esre: “Ligb aḡḡ ek'uw ab em n'aam l'eku ɔny Galile.† Yogḡ anake b'ow ekan in a.” »

⁸Erḡḡ lele sos em iḡḡ ligbel em ab, -l'ogḡ es -n'ḡḡbɔḡ uwɔmu a ec'usu a, etḡ -l'uru es -n'aam -l'ewɔ Jesu e jam esel a amani. ⁹Kpekḡ Jesu ɔbr el etḡ am dad el ese: «M'am esḡḡ ɔny!» -N'im -li titm ow, -n'ɔny ow akr es etḡ -n'am iḡḡ ow nuḡ. ¹⁰Jesu dad el nine: «Erḡḡ k'ɔny ɔny. Ìmn dadr em lisijimel a im Galile: yogḡ anake -li b'ow -l'ekn'm a.»

Usu ɔsu esel a ec'ow e dad

¹¹Eke ɔyɔw a anj ejagb af yogḡ aam a, sɔda eyḡ ab em e beb ek'am ɔsu usu a ewɔ ow baḡḡ a, etḡ awɔ ów a feḡ ek'ey a ok **egb** waw esel egbel a. ¹²**Egb** waw esel egbel a lele **aḡḡ** ekpekḡ ab ab ɔny luku as. Sica eke neny okr el af a, -n'ɔḡ sɔda eyḡ a os nɔnɔ, ¹³etḡ -li dad wel nine: «Dàdr esre: “S'am eru memn ncok em, etḡ kpekḡ egḡ a, in e **jam** esel a ow iy in e sos meḡl a.” ¹⁴Etḡ eke Pilat iri yeji, si b'ow s'eyr'r erm es; s'uw elel eke si k'ewr neny ke k'etḡḡmn es abur kaka ab any.» ¹⁵Usu ɔsu esel a eb os a etḡ kok ese elel eke wel dadr el ab af. Eben eke amani a eb es Jwifel em toḡ it yefenyana ana.

Jesu yegm in e jam esel a sos

Mark 16.14-18; Luk 24.36-49; Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-8

¹⁶**Jam** esel lew nyam a ec'a, -n'im Galile eci lafeny a eke Jesu yegm el ab af. ¹⁷Yogḡ, eke -l'ekan ow a, -l'ok ɔwrɔkp wus -l'iḡḡ ow nuḡ, gbekɔ el em ec'aḡḡ beb gbe am bebar. ¹⁸Jesu eri ow etḡ dad el nine: «Afr lele wus ab ec'abusu a feḡ, Nyam ɔḡ'm. ¹⁹Sica ìmn wus na eci ebr ebr a ec'aḡḡ a ogḡ, ke kókr el -l'el em e jam us esel; òkr el mij nuḡ Ḃs, Jim, lele Abḡ Lala e nin em ab; ²⁰yèḡmn el -l'ɔsu ów a feḡ eke mi dad ɔny a. Sica ìrir: seḡḡ a feḡ m'ow m'anḡ ɔny ab toḡ wus na e nuḡ edḡ.»

† 28.7 Èkn Matie 26.32.